

Maarten Sitvast

Interventie en non-interventie: Het Amerikaanse buitenlandse beleid ten opzichte van Guatemala en Argentinië, 1944-1955

(0210307)

MA Internationale betrekkingen in historisch perspectief

Supervisor: Prof. Dr. B.G.J. de Graaff

Juni 2007

Maarten Sitvast

Interventie en non-interventie:
Het Amerikaanse buitenlandse beleid
ten opzichte van Guatemala en Argentinië, 1944-1955

Juni 2007

Inhoudsopgave

Lijst van afkortingen.....	2
Voorwoord.....	3
Inleiding	4
Deel I: Zuid-Amerika.....	8
1. Historische context Guatemala en Argentinië	8
1.1. Guatemala.....	9
1.2. Argentinië.....	12
2. Guatemala: de tien jaar durende lente (1944-1954)	16
2.1. De periode Arévalo (1944-1951).....	16
Politieke factoren	16
Sociaal-economische factoren.....	19
2.2. De periode Arbenz Guzmán (1951-1954)	21
Politieke factoren	21
Sociaal-economische factoren.....	23
2.3. Korte analyse interventiebeleid.....	25
3. Argentinië: Perón's <i>Justicialismo</i> (1946-1955).....	27
Politieke factoren	27
Sociaal-economische factoren.....	37
Korte analyse non-interventiebeleid	40
Deel II: Noord-Amerika.....	43
4. Historische context Amerikaans beleid op Westelijk halfrond	43
4.1. De Verenigde Staten en het Westelijk halfrond.....	43
5. Interventie en non-interventie: een analyse.....	51
Deel I	51
5.1. Het buitenlandse beleid van de Verenigde Staten op het Westelijk halfrond, 1944-1955.....	51
5.2. De Verenigde Staten versus Guatemala	60
5.3. De Verenigde Staten versus Argentinië.....	65
Deel II: Analyse.....	69
Politieke factoren	71
Sociaal-economische factoren.....	74
Conclusie.....	77
Overzicht van geraadpleegde werken	78

Lijst van afkortingen

ATLAS	Asociacion de Trabajadores Latinoamericanos
BNP	Bruto Nationaal Product
CGT	Confederacion General de Trabajo
CGTG	General de Trabajadores de Guatemala
CIA	Central Intelligence Agency
CNCG	Confederación Nacional Campesina de Guatemala
EBS	Electric Bond and Share
EEG	Empresa Eléctrica de Guatemala
FBI	Federal Bureau of Investigation
FRUS	Foreign Relations Collection
GOA	Grupo de Oficiales Unidos
IAPI	Instituto Argentino de Promoción del Intercambio
IRCA	International Railways of Central America
NAVO	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
NSC	National Security Council
OAS	Organisatie voor Amerikaanse Staten
PAR	Partido Accion Revolucionaria
PGT	Partido Guatemalteco del Trabajo
PPS	Policy Planning Staff
UCR	Unión Cívica Radical
UFCo	United Fruit Company
VN	Verenigde Naties

Voorwoord

Toen ik in februari 2006 met de master Internationale betrekkingen in historisch perspectief begon, leek een scriptie over de Amerikaanse buitenlandse politiek in de jaren veertig en vijftig van de twintigste eeuw niet het meest voor de hand liggende onderwerp te zijn. Ik was net terug van een lange reis door Californië, Guatemala en Honduras waarbij mijn interesse voor ontwikkelingssamenwerkingvraagstukken was aangewakkerd. Een scriptie over bijvoorbeeld de Nederlandse (ontwikkeling) relatie ten aanzien van Guatemala en/of Honduras leek, mede door mijn bachelorstage bij de ontwikkelingsorganisatie NCDO in Amsterdam, dan ook logischer. Dat ik eindelijk gekozen heb om een onderzoek te doen naar de Amerikaanse buitenlandse politiek ten aanzien van het Westelijk halfrond is terug te leiden naar de inspiratie die ik opdeed tijdens de voorbereidingstijd voor mijn stage op de politieke afdeling van de Nederlandse ambassade in Washington D.C. in het najaar van 2006. Het leek mij leuk om mijn bestaande interesse voor Latijns-Amerika te combineren met de buitenlandse politiek van de Verenigde Staten.

Ik wil dit voorwoord graag gebruiken om enkele personen te bedanken die mij tijdens het schrijven van deze scriptie bijzonder hebben gesteund. Allereerst richt ik een woord van dank aan mijn begeleider Prof. Dr. Bob de Graaff, die mij met zijn commentaar en adviezen heeft geholpen bij de totstandkoming van dit product. Dank ben ik ook verschuldigd aan mijn goede vriend Allon Bar die mij geholpen heeft bij de *finishing touch* van deze scriptie en mij door onze (wekelijkse) bezoeken aan de Bakkerswinkel altijd een prettige onderbreking van het schrijfproces heeft bezorgd. Marleen Veldhuijzen wil ik bedanken voor de controle op taal- en stijlfouten en haar onophoudelijke aanwezige interesse in mijn vorderingen. Verder wil ik de onvoorwaardelijke steun en het vertrouwen van mijn ouders en zusje Liselotte de afgelopen jaren niet ongenoemd laten. Vooral mijn vader Jan moet ik bedanken voor alle keren dat hij ondanks zijn drukke baan tijd vond om mijn werkstukken en essays van commentaar te voorzien. Ten slotte wil ik alle mensen in mijn omgeving bedanken voor de belangstelling die ze in de voortgang van mijn scriptie toonden.

Maarten Sitvast

Utrecht, juni 2007.

Inleiding

The American continents were closed to further colonization by European powers, The United States must not involve itself in the wars of Europe, and -the heart of the doctrine- the United States would view any attempt by a European power to extend its political system to “any portion of this hemisphere as dangerous to our peace and safety.”¹

Bovenstaande is een reflectie van de essentie van de *Monroe Doctrine*. De *Monroe Doctrine* dateert uit 1823 en dankt haar naam aan president Monroe (1817-1825), die gedurende zijn *State of the Union* rede van dat jaar de *Monroe Doctrine* lanceerde. De *Monroe Doctrine* gaf uiting aan het Amerikaanse idee dat na het einde van de Napoleontische Oorlogen (1815) en daarmee gepaard gaande dekolonisering van Latijns-Amerika, geen enkele Europese macht mocht interveniëren op het Westelijk halfrond (Noord-, Midden-, en Zuid-Amerika). Als tegenprestatie zouden de Verenigde Staten neutraal blijven bij interne conflicten binnen Europa en bij oorlogen tussen Europa en haar koloniën. Mochten de Europese machten het Westelijk halfrond toch aanvallen, dan zouden de Verenigde Staten dat beschouwen als een vorm van vijandigheid.

Na de Tweede Wereldoorlog was de *Monroe Doctrine* wederom van toepassing op het Amerikaanse buitenlandse beleid ten opzichte van het Westelijk halfrond. Echter, dit keer werd niet de expansiepolitiek van Europa gebruikt als legitimatie voor een Amerikaanse invloedssfeer maar vormde de dreiging van het opkomende communisme in de jaren vijftig van de twintigste eeuw, met de Cubaanse revolutie als hoogtepunt, de rechtvaardiging voor de verschillende (vaak geheime) Amerikaanse missies van de *Central Intelligence Agency* (CIA) op het Westelijk halfrond. Het doel van de CIA-infiltratie was om regeringen verdacht van marxistische/linkse sympathieën omver te werpen.

In Latijns-Amerika waren na de Tweede Wereldoorlog in verschillende landen democratiseringsprocessen op gang gekomen, waarbij de communisten volgens de Amerikanen *a clear and present danger* vormden voor de Amerikaanse belangen op het hele Westelijk halfrond. Zo werd in Guatemala duidelijk dat de regering van Jacobo Arbenz Guzmán (1951-1954) door landhervormingen het Amerikaanse bedrijf *United Fruit Company* (UFCo) in de weg zat. Niet alleen in Guatemala vonden hervormingen plaats. Ook in Argentinië vonden onder de nieuwe gekozen president Juan Domingo Perón (1946-1955) politieke, sociale, en economische hervormingen plaats. Perón claimde een ‘derde weg’ te bewandelen, tussen kapitalisme en marxisme. Zo ontvouwde hij onder andere een politiek van 'imports substitutie' (het opwerpen van handelsbarrières en het stimuleren van de eigen industrie). Vergeleken met Arbenz Guzmán in Guatemala was Peróns politiek voor de

¹ Gaddis Smith, *The last Years of the Monroe Doctrine 1945-1993* (New York 1994) 3.

belangen van de Verenigde Staten op het Westelijk halfrond wegens de duidelijke anti-Amerikaanse politiek mijns inziens schadelijker. Toch infiltrerden de Amerikanen in 1954 in Guatemala met een beroep op de *Monroe Doctrine* met als doel president Guzmán af te zetten en een pro-Amerikaanse regering te installeren en in het Argentinië van Perón niet. Ook na 1954 bemoeiden de Amerikanen zich intensief met de interne aangelegenheden in Guatemala en werd Argentinië met rust gelaten. Hoe kan dit? Waarom werd de regering van Juan Perón niet net als de regering van Jacobo Arbenz Guzmán omver geworpen? Was het communistische gevaar in Guatemala groter dan het populistische gevaar in Argentinië? Of werd de dreiging van het communistische gevaar overdreven en gebruikt door de Verenigde Staten als legitimatie om de Latijns-Amerikaanse landen een economische politiek op te leggen die de Amerikaanse belangen diende? Was de *Monroe Doctrine* wel van toepassing op Argentinië? Of was de nauwe eeuwenoude band van Argentinië met Europa van invloed op het Amerikaanse beleid? Doel van dit onderzoek is om bovenstaande vragen te onderzoeken middels een vergelijkende casestudie, waarbij het beleid van de Verenigde Staten ten opzichte van Argentinië vergeleken wordt met het beleid van de Verenigde Staten ten opzichte van Guatemala in dezelfde periode.

De onderzoeksvraag luidt:

Welke factoren hebben het non-interventiebeleid van de Verenigde Staten ten opzichte van Argentinië in de jaren 1944-1955 bepaald?

Om bovenstaande vraagstelling te kunnen beargumenteren zijn de volgende deelvragen opgesteld die in dit onderzoek worden beantwoord:

- Heeft de *Monroe Doctrine* het interventie en/of non-interventiebeleid bepaald?
- Waren de Amerikaanse economische belangen in Argentinië anders dan die in Guatemala en verklaart dit non-interventie versus interventie?
- Welke rol speelde de relatie tussen Argentinië en Europa in het Amerikaanse beleid ten aanzien van Argentinië?
- Welke rol speelde de *Central Intelligence Agency* (CIA) als zelfstandig beleidsbeïnvloedende factor?
- Hoe groot was de rol *Secretary of State* John Foster Dulles bij de vorming van het Amerikaanse beleid?
- Was de communistische dreiging in Guatemala groter dan in Argentinië of werd deze alleen maar als zodanig door de Amerikanen waargenomen?

- Werd het Peronistische bewind meer gezien als een bedreiging voor de Amerikaanse invloedssfeer dan het bewind van Arbenz Guzmán in Guatemala?
- Hoe zag de politieke situatie van Guatemala en Argentinië er in de jaren vijftig en zestig van de twintigste eeuw uit?
- Was de te verwachten grotere weerstand in Argentinië bepalend voor de Amerikaanse non-interventie in dat land, terwijl Guatemala werd beschouwd als een *piece of cake* in geval van interventie?

Ik heb gekozen om in dit onderzoek het non-interventiebeleid van de Verenigde Staten ten opzichte van Argentinië in de periode 1944-1955 te vergelijken met het buitenlandse beleid van de Verenigde Staten in Guatemala in dezelfde periode omdat het mijns inziens interessant is dat zowel Argentinië als Guatemala, die beide op het Westelijk halfrond liggen, te maken hadden met de Verenigde Staten en de *Monroe Doctrine* maar beide landen elkaars extremen lijken te zijn wat betreft de invloed van de Verenigde Staten.

De wetenschappelijke relevantie van mijn onderzoek is dat het non-interventiebeleid van de Verenigde Staten ten opzichte van Argentinië bij mijn weten nog nooit verklaard is door een vergelijking te maken met het buitenlandse beleid van de Verenigde Staten ten opzichte van Guatemala. Wel is er door onder andere Joseph Tulchin in zijn boek *Argentina and The United States: A conflicted Relationship* onderzoek gedaan naar de moeizame verhoudingen tussen de Verenigde Staten en Argentinië. Tevens is er veelvuldig onderzoek gedaan naar de rol van de CIA bij de omverwerping van de regering van Arbenz Guzmán in Guatemala. Een recent werk met betrekking tot mijn onderzoek is bijvoorbeeld het boek *Overthrow: America's Century of Regime Change from Hawaii to Iraq (2006)* van de auteur Stephen Kinzer, die eerder ook het boek *Bitter Fruit: The Untold Story of the American Coup in Guatemala* schreef. Echter, beide onderwerpen zijn mijns inziens in de wetenschappelijke literatuur nog niet met elkaar in verband gebracht.

Daarnaast is in dit onderzoek duidelijke sprake van een persoonlijke relevantie. Mijn interesse om een onderzoek te doen naar het beleid van de Verenigde Staten ten opzichte van Midden- en Zuid-Amerika werd gewekt toen ik in 2005 een lange reis door onder andere de Verenigde Staten en Guatemala maakte waarbij ik met eigen ogen de overblijfselen van de Amerikaanse invloed in Guatemala zag: de (bananen)-plantages van de *United Fruit Company*. Daarnaast had ik in Antigua, Guatemala, waar ik twee maanden woonde en Spaanse lessen volgde, regelmatig gesprekken over het gewelddadige verleden van het land. Bij terugkomst in Nederland besloot ik dat ik meer wilde weten over de rol van de Verenigde Staten op het Westelijk halfrond.

Alvorens de hoofdvraag te beantwoorden zal eerst een hoofdstuk volgen waarin de historische context van Guatemala en Argentinië vanaf de onafhankelijkheid in de

negentiende eeuw centraal zal staan. Daarna volgen twee hoofdstukken waarin respectievelijk de politieke, economische en sociale situatie in Guatemala en Argentinië in de aangegeven periode wordt beschreven. Vervolgens een (historische) beschrijving van het Amerikaanse (buitenlandse) beleid op het Westelijke halfrond vanaf de introductie van de *Monroe Doctrine* in 1823 tot en met de verkiezing van Perón tot president in 1946. In de schets zal de invloed van de *Monroe Doctrine* centraal staan. Hoewel de schets als doel heeft een compleet beeld te geven van het Amerikaanse beleid sinds de introductie van de *Monroe Doctrine* in 1823 tot en met 1946 op het Westelijk halfrond zal ook aandacht gegeven worden aan het specifieke buitenlandse beleid van de Verenigde Staten ten aanzien van Guatemala en Argentinië. Hoofdstuk vijf zal bestaan uit twee delen. In deel I wordt het buitenlandse beleid van de Verenigde Staten ten opzichte van Guatemala en Argentinië in de periode 1944-1955 uitgelegd. Speciale aandacht wordt gegeven aan de invloed van de *Monroe Doctrine* en enkele beleidsmakers zoals John Foster Dulles, George Kennan en de rol van de CIA. Deel II van hoofdstuk vijf bestaat uit een analyse. De in de hoofdstukken drie en vier beschreven vergelijkingsmodellen zullen afgezet worden tegen het in deel I beschreven Amerikaanse beleid ten aanzien van de regio in de aangegeven periode. Ten slotte zal in de conclusie een antwoord worden gegeven op de onderzoeksvraag.

Dit onderzoek is een combinatie van een literatuur- en bronnenstudie gebaseerd op een selectie van bronnen en literatuur over de verhoudingen tussen de Verenigde Staten versus Argentinië en Guatemala, het Amerikaanse beleid op het Westelijk halfrond sinds de introductie van de *Monroe Doctrine* in 1823, de geschiedenis van Guatemala en Argentinië en ten slotte de rol van de Verenigde Staten bij de omverwerping van de regering Arbenz Guzmán in 1954. Het boek van Gaddis Smith: *The Last Years of the Monroe Doctrine 1945-1993* staat hierbij centraal. Verder kan opgemerkt worden dat zowel de gepubliceerde als ongepubliceerde bronnen afkomstig zijn uit het *National Security Archive* van de *George Washington University* in Washington D.C. en uit de *Foreign Relations Collection* van het Amerikaanse *Department of State* (FRUS).

Deel I: Zuid-Amerika

1. Historische context Guatemala en Argentinië

Het hedendaagse Guatemala en Argentinië zijn twee landen die op het eerste gezicht nogal verschillend lijken. Allereerst door de geografische ligging. Guatemala ligt in Midden-Amerika en behoort daarmee tot de achtertuin van de Verenigde Staten. Argentinië daarentegen is een staat in zuidelijk Zuid-Amerika en ligt ten opzichte van de Verenigde Staten veel verder weg. Ten tweede is er de economische situatie. Guatemala heeft een Bruto Nationaal Product (BNP) van \$4.900 per hoofd van de bevolking per jaar (2006)² terwijl Argentinië een Bruto Nationaal Product (BNP) van ruim \$15.000 per hoofd van de bevolking per jaar (2006) heeft.³ Ten derde de populatie. In Guatemala beslaat de bevolking niet meer dan 12.293.545 miljoen inwoners (schatting juli 2006) waarvan het merendeel bestaat uit *Mestizo* (kruising van *Amerindians* en Spanjaarden, ook wel *Ladino* genoemd) en de oorspronkelijke Maya bevolking.⁴ In Argentinië telt de populatie een dikke 39.921,833 miljoen personen (schatting juli 2006). Hiervan is de meerderheid blank (*Criollo*) (97%) en van Spaans-Italiaanse afkomst en slechts 3% *Mestizo*.⁵

Ondanks deze verschillen zijn er historische gezien meer overeenkomsten dan verwacht zou worden. Zo hebben beide landen te maken gehad met de invloed van de Amerikaanse *Monroe-Doctrine* en de gevolgen van de Spaanse onderwerping: de ontwikkeling van onderontwikkeling. Het argument van de Duitse economisch historicus en socioloog Andre Gunder Frank (1929-2005) achter de ontwikkeling van onderontwikkeling is dat rijke geïndustrialiseerde landen de ontwikkeling van arme/agrarische landen door middel van interventies en beleid blokkeerden en zodoende hun eigen machts- en economische positie wisten te beschermen.⁶

Dit hoofdstuk heeft niet als doel alle overeenkomsten in de Guatemalteekse en Argentijnse geschiedenis te beschrijven maar zal slechts een korte historische schets geven van de politieke, economische, en sociale ontwikkelingen vanaf de onafhankelijkheid in de negentiende eeuw tot en met het einde van de Tweede Wereldoorlog in 1945.

² CIA-The World Factbook, *Guatemala* op: <https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/gt.html> laatste update 23 januari 2007, bekeken 30 januari 2007.

³ CIA-The World Factbook, *Argentina* op: <https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/ar.html> laatste update 23 januari 2007, bekeken 30 januari 2007.

⁴ *Guatemala* op: <https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/gt.html> laatste update 23 januari 2007, bekeken 30 januari 2007.

⁵ *Argentina* op: <https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/ar.html> laatste update 23 januari 2007, bekeken 30 januari 2007.

⁶ Andre Gunder Frank, 'Latin America: Underdevelopment or Revolution. Essays on the development of Underdevelopment and the Immediate Enemy', in: R.E.M. van Vuurde, *Reader Introductie Latijnsamerikaanse geschiedenis* (Utrecht 2004) 3-17.

1.1. Guatemala

Figuur 1: Ligging van Guatemala op het Westelijk halfrond

Bron: Wikipedia, *Guatemala* op: <http://en.wikipedia.org/wiki/Guatemala>, bekeken 30 januari 2007.

Figuur 2: Kaart van Guatemala

Bron: CIA-World Fact Book, *Guatemala* op: <https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/gt.html>
Bekeken 30 januari 2007.

*Guatemala, Alma de la tierra*⁷

Guatemala verwerfde op 15 september 1821 haar onafhankelijkheid ten opzichte van Spanje. De basis voor de toekomstige moderne Guatemalteekse maatschappij was toen reeds gelegd.⁸ Drie eeuwen van Spaanse overheersing hadden de voorwaarden voor de ontwikkeling van onderontwikkeling geschapen: mono-export, concentratie van rijkdom naast enorme armoede, een gebrek aan infrastructuur, een verarmde staat, een gepolariseerde klassenstructuur en een systematische onderdrukking van de inheemse bevolking.⁹ Daarnaast was in het koloniale tijdperk het fundament gelegd voor de concentratie van land in handen van slechts een kleine elite, meestal bestaande uit Spaanse kolonisten (*Criollo*) die

⁷ Gobierno de la República de Guatemala, *Guatemala Alma de la tierra* op: <http://www.guatemala.gob.gt>, bekeken: 31 januari 2007.

⁸ Susanne Jonas, *The Battle for Guatemala. Rebels, Death Squads, and U.S. Power* (Boulder 1991) 13-16.

⁹ Ibidem, 16.

de bourgeoisie in de Guatemalteekse maatschappij vormden. De gevolgen van het door de Spanjaarden geschapen precedent voor de ontwikkeling van onderontwikkeling hebben de ontwikkeling van Guatemala in de negentiende en twintigste eeuw in grote mate beïnvloed.¹⁰

De nieuwe republiek Guatemala bestond uit het huidige El Salvador, Honduras, Nicaragua en Costa Rica en telde ongeveer 1,5 miljoen inwoners. De Guatemalteekse provincies vormden in 1821 een unie naar Amerikaans voorbeeld, de *Federacion de Estados Centroamericanos* (vrij vertaald: Verenigde provincies van Midden-Amerika), waarin elke provincie autonomie kreeg in de eigen binnenlandse aangelegenheden. De hoofdstad van de unie werd Guatemala-stad.¹¹

Een periode van politieke onrust volgde waarbij er een machtsstrijd woedde tussen twee politieke groeperingen: de Liberalen en de Conservatieven. De Liberalen vertegenwoordigden een combinatie van de *Criollo latifundistas*, de kleine en middelgrote grootgrondbezitters; de opkomende *Ladino* bourgeoisie; intellectuelen en ideologische aanhangers van onafhankelijkheid. De liberale stroming stond voor federalisme, vrijhandel en politieke hervorming. De Conservatieven vertegenwoordigden de grootgrondbezitters, de Rooms-Katholieke Kerk, de monopolistische handelslieden en kwamen op voor centralisatie in Midden-Amerika, door de staat beschermde handelsmonopolies, en een behoud van de uit het koloniale tijdperk stammende privileges voor de Kerk.¹² Uiteindelijk zorgde de machtsstrijd tussen de Liberalen en Conservatieven in samenspel met een burgeroorlog en de ineenstorting van de indigomarkt (het belangrijkste export product van het land) voor het einde van de unie in 1838.¹³ De desintegratie van de *Federacion de Estados Centroamericanos* begon met onafhankelijkheidsverklaring van Nicaragua in 1838 en werd gevolgd door Honduras en Costa Rica. De onafhankelijkheidsverklaringen van de drie landen waren voor het congres van de *Federacion de Estados Centroamericanos* aanleiding om de overgebleven landen in de unie (Guatemala en El Salvador) ook het recht op soevereiniteit te bieden. De zelfstandigheid van Guatemala betekende het begin van een lange periode van dictatuur, die pas eindigde in het midden van de jaren tachtig van de twintigste eeuw.¹⁴

Guatemala betrad de internationale wereld van soevereine staten onder leiding van de conservatief en *Caudillo* leider (leider van een stam die zijn macht baseert op persoonlijke banden en cliëntelistische netwerken) José Rafael Carrera Turcios (1838-1871). Aan Carrera's gezag kwam een einde in 1871 toen de Liberalen na een militaire opstand onder leiding van Justo Rufino Barrios (1873-1885) het bestuur van het land overnamen. Onder het bestuur van Barrios werd een begin gemaakt met het opzetten van een moderne staatsstructuur. Zo

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Walter Lafeber, *Inevitable Revolutions. The United States in Central America* (New York 1983) 26.

¹² Jonas, *The Battle for Guatemala*, 16-17.

¹³ Lafeber, *Inevitable Revolutions*, 26-27.

¹⁴ U.S. Department of State, *Bureau of Western Hemisphere Affairs. Background note Guatemala* op: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2045.htm>, laatste update oktober 2006, bekeken 1 februari 2007.

kwam er een duidelijk onderscheid tussen Kerk en staat, en werd er voor het eerst openbaar onderwijs georganiseerd.¹⁵ Daarnaast werd er begonnen met de openstelling van het land voor buitenlandse investeerders. Zo verwelkomde president Barrios Amerikaanse expertise met betrekking tot het ontwikkelen van Guatemala's infrastructuur. Te denken valt aan import van moderne landbewerkings-apparaten uit de Verenigde Staten, de aanleg van elektriciteit in Guatemala-stad en de aanleg van de eerste telegraaf en spoorwegen in het binnenland.¹⁶ Pas onder het presidentschap van Manuel Estrada Cabrera (1898-1920) werd het land echt geopend voor de investeringen van de buitenlandse investeerders. Zo werden havens, spoorwegen, elektriciteit en een postnetwerk aangelegd. Vooral de investeringen van de Verenigde Staten, die sinds het einde van de Amerikaanse burgeroorlog van 1776 geleidelijk aan een wereldmacht waren geworden, vielen op. De Amerikaanse investeringen in Guatemala namen globaal gezien drie vormen aan:

1. De rol van *The United Fruit Company* (UFCo): een totaal monopolie op de bananenproductie en tevens de grootste grootgrondbezitter van Guatemala.
2. De rol van *International Railways of Central America* (IRCA): een monopolie op de transportmogelijkheden.
3. De rol van de *Electric Bond and Share* (EBS): een monopolie op de energievoorzieningen van het land.

Deze drie monopolieposities bleven in stand tot en met het midden van de jaren veertig van de twintigste eeuw en genoten bijzondere privileges: onder andere onbeperkt gebruik van land oplopend tot een duur van 99 jaar; vrijstel van belastingen, ontheffing van alle of slechts een geringe exportbelasting en de vrijheid om nieuwe infrastructuur aan te leggen. In feite opereerden de Amerikaanse bedrijven als *states within a state*.¹⁷ Het geheim achter dit systeem was de nauwe verbintenis tussen de Guatemalteekse oligarchie en de Amerikaanse belangen.¹⁸

De regering van Cabrera bleef aan tot en met 1920 waarna zij door een coup omver werd geworpen. Een kort succesvol intermezzo waarin het onderwijssysteem zich verbreedde, verbeteringen in het openbare gezondheidssysteem teweeg werden gebracht en enkele door de Verenigde Staten gesteunde presidenten elkaar in ramp tempo afwisselde, volgde.¹⁹

¹⁵ U.K. Country Profiles Foreign & Common Wealth Office, *Guatemala* op: <http://www.fco.gov.uk/servlet/Servlet?pagename=OpenMarket/Xcelerate/ShowPage&c=Page&cid=1007029394365&a=KCountryProfile&aid=1020262398293>, laatste update 25 januari 2007, bekeken 1 februari 2007.

¹⁶ Stephen M. Streeter, *Managing the Counterrevolution. The United States and Guatemala, 1954-1961* (Ohio University 2000) 9.

¹⁷ Jonas, *The Battle for Guatemala*, 19.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Streeter, *Managing the Counterrevolution*, 7-11.

Uiteindelijk wist de rijke aristocraat en Generaal Jorge Ubico (1931-1944) zich met Amerikaanse steun op te werken tot een van de brutoeste dictators in Midden-Amerika. Het tijdperk Ubico kenmerkte zich door anticommunisme; pro-Amerikanisme; onderdrukking van de inheemse Maya bevolking en een hergroepering van de koloniale klassenstructuren. Naast het brute regime van Generaal Ubico kreeg Guatemala ook te maken met de gevolgen van de wereldcrisis van 1929. Vooral de koffie-industrie had het zwaar. Waar andere landen maatregelen namen om de crisis op te lossen, zoals importsubstituerende maatregelen zodat de eigen industrie nog enigszins gered kon worden, probeerde Ubico de *status quo* te bewaren. Daarnaast kreeg Ubico begin jaren veertig te maken met de gevolgen van de Tweede Wereldoorlog. Uiteindelijk leidde de onvrede met het Ubico-regime tot protesten van studenten, jonge intellectuelen en leger officieren. In 1944 vonden twee staatsgrepen plaats die Ubico uiteindelijk in oktober 1944 verdreven. Na een korte periode waarin een militaire junta de macht in handen had, volgde Juan José Arévalo (1945-1949) Ubico in maart 1945 als nieuwe democratische gekozen president op.²⁰

1.2. Argentinië

Figuur 3: Ligging van Argentinië op het Westelijk halfrond

Bron: Wikipedia, *Argentina* op <http://en.wikipedia.org/wiki/Argentina>, bekeken 30 januari 2007.

Figuur 4: Kaart van Argentinië

Bron: CIA-The World Factbook, *Argentina* op: <https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/ar.html>, bekeken 30 januari 2007.

²⁰ Jonas, *The Battle for Guatemala*, 20-23.

*En Unión y Libertad*²¹

Argentinië was een van de laatste landen in Latijns-Amerika die door Spanje in 1580 gekoloniseerd werden.²² *Rio de la Plata* was de naam die de Spanjaarden aan het gebied gaven in 1777. Het bestond uit de provincies Buenos Aires, Entre Ríos, Corrientes, Santa Fe, Chaco, Formosa, Misiones en de huidige republieken Paraguay en Uruguay.²³ De Napoleontische Oorlogen (1815) hadden de koloniale band tussen het moederland Spanje en de koloniën in Latijns-Amerika dermate verzwakt dat de *de Verenigde Provincies van de Rio Plata* zich na een revolutionaire periode onafhankelijk verklaarden op 9 juli 1816. Een periode van politieke en militaire onrust volgde waarbij de regering van de nieuwe republiek gevestigd in Buenos Aires niet in staat bleek te zijn Bolivia, Paraguay en Uruguay onder controle te houden. Het gebied dat overbleef na het vertrek van Bolivia, Paraguay en Uruguay werd Argentinië.²⁴ De periode van koloniale overheersing liet een grote afdrak op de Argentijnse maatschappij na.²⁵ Zo hadden drie eeuwen van Spaanse overheersing de voorwaarden voor de ontwikkeling van onderontwikkeling gecreëerd. Net als in Guatemala waren na de onafhankelijkheid grote stukken land nog in handen van slechts een kleine groep *Criollo*, was de infrastructuur slecht en de rijkdom geconcentreerd in de elite terwijl er een grotere groep was die in armoede moest leven. Toch zagen de effecten van de ontwikkeling van onderontwikkeling in Argentinië er heel anders uit dan in Guatemala. De onderontwikkeling in Argentinië was terug te voeren naar een hoge mate van regionalisme en de rol van Buenos Aires hierin. Koloniaal Argentinië had geen hoofdstad maar slechts verschillende concurrerende steden zoals Cordoba en Santiago del Estero, die alle streefden naar superioriteit.²⁶ Aan het einde van de koloniale overheersing wist Buenos Aires als nieuwe stad en later als hoofdstad de overhand te krijgen. De rol van Buenos Aires als nieuw machtscentrum in combinatie met de introductie van vrijhandel in handen van een kleine elite en de invoering van *latifundas* (grootgrondbezit) vernietigde de overblijfselen van de economische basis van andere steden in Argentinië en bewerkstelligde hiermee de ontwikkeling van onderontwikkeling.²⁷

Na de onafhankelijkheid was het lang onduidelijk in welke richting Argentinië zich zou ontwikkelen. De hoge mate van regionalisme bewerkstelligde een staat bestaande uit verschillende stadsstaatjes.²⁸ De totstandkoming van de grondwet in 1853 en een nieuwe

²¹ Wikipedia, *Argentina* op <http://en.wikipedia.org/wiki/Argentina>, laatste update 2 februari 2007, bekeken 3 februari 2007.

²² Arthur P. Whitaker, *The United States and Argentina* (Harvard 1954) 24-25.

²³ *Ibidem*, 27.

²⁴ Joseph S. Tulchin, *Argentina and The United States: A conflicted relationship* (Boston 1990) 5-6.

²⁵ Whitaker, *The United States and Argentina*, 47.

²⁶ *Ibidem*, 48.

²⁷ Frank, *Latin America: Underdevelopment or Revolution*, 12.

²⁸ Whitaker, *The United States and Argentina*, 49.

regering van nationale eenheid maakten in 1861 echter een einde aan de periode van stagnatie.²⁹

In de jaren direct na de totstandkoming van de nieuwe grondwet ontwikkelde Argentinië een economie die zich steeds meer toelegde op de toenemende vraag naar graan en vlees vanuit Europa. De industrialisatie in Europa bewerkstelligde in Argentinië een modernisatie van de productie die gepaard ging met aanleg van spoorwegen en de verbetering van de infrastructuur. Ook stroomden er vanaf 1856, mede door de bloeiende economie, de voor de Argentijnse geschiedenis bepalende stroom immigranten vanuit Europa het land binnen.³⁰ De bloei van de Argentijnse economie maakte volgens de Braziliaanse econoom Celso Furtado (1920-2004) deel uit van een in de jaren veertig van de achttiende eeuw begonnen intrede van Latijns-Amerikaanse landen op de internationale markt. Furtado onderscheidt drie groepen: landen die zich richtten op agrarische exportproducten; landen die zich richtten op tropische agrarische producten en landen die zich richtten op de export van mineralen. Argentinië viel samen met Paraguay in de eerste groep: de export van agrarische producten. Volgens Furtado viel het verschil in ontwikkeling van de Latijns-Amerikaanse landen te verklaren vanuit het exportperspectief. De landen die, zoals Argentinië, zich richtten op de export van agrarische producten konden door middel van grootgrondgebruik concurreren met de nationale markt van de industrielanden en zodoende zich in korte tijd economisch sneller ontwikkelen dan de andere Latijns-Amerikaanse landen.³¹

Rond 1880 stond Argentinië aan het begin van een zestig jaar durend *laissez-faire* tijdperk dat gekenmerkt werd door een conservatief bewind. Verschillende conservatieve presidenten domineerden de Argentijnse politiek tot 1916 toen de Radicale de macht over de regering kregen. De 'Radical Civiele Unie' was de partij van de Radicale en stond voor eerlijke verkiezingen, de instelling van democratische instituties en de opening van de politieke arena van Argentinië voor de snel groeiende middenklasse en andere groepen die voorheen uitgesloten waren van de macht.³² Onder de nieuwe kieswet kwam met de verkiezingen van 1916 een einde aan een 35-jarig durend bewind van Conservatieven. De nieuwe president van Argentinië werd de leider van Radicale partij, Hipolito Irigoyen. Ondanks de massa idolatrie voor Irigoyen waren de resultaten van zijn bewind slechts gering. De oorzaken lagen in het heterogene karakter van de Radicale Partij, de splitsing van de partij in twee facties, en bovenal de tekortkomingen van Irigoyens leiderschapskwaliteiten. Doorslaggevend was dat Irigoyen meer was dan alleen partijbaas. Hij was een politieke

²⁹ U.S. Department of State, *Bureau of Western Hemisphere Affairs. Background note Argentina* op: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/26516.htm>, laatste update november 2006, bekeken: 5 februari 2007.

³⁰ Ibidem, 31.

³¹ Celso Furtado, *Economic Development of Latin America. A survey from colonial times to the Cuban revolution* (Cambridge 1970) 32.

³² U.S. Department of State, *Bureau of Western Hemisphere Affairs. Background note Argentina* op: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/26516.htm>, laatste update november 2006, bekeken: 7 februari 2007.

Caudillo en zijn leiderschap van de Radicale partij was dan ook een uitbreiding van zijn persoonlijke kwaliteiten. Daarnaast had hij geen politiek programma en kon hij niet voorzien in oplossingen voor de sociale en economische problemen van Argentinië.³³

De beurscrisis van 1929 kwam dan ook hard aan. Argentinië was een van de eerste landen die daadwerkelijk de impact van de recessie voelden. Uiteindelijk werd Yrigoyen door het Argentijnse leger in 1930 afgezet en een nieuwe periode van dictatuur onder leiding van de conservatieve president Justo (1932-1938) begon. President Justo werd gesteund door een conservatieve coalitie bestaande uit Nationale Democraten en *Anti-Personalists* (de coalitie wordt ook wel *Concordancia* genoemd) Fraude, onderwerping van de massa aan de politieke elite, een terugkeer naar de politiek van de oude oligarchie en een herstel van de economische crisis van 1929 domineerde het presidentschap van Justo. Een neveneffect was dat sociale en politieke onvrede zich ondanks de verbeterde economische omstandigheden voortzette. Daarnaast ontstond er door het gekonkel van de politieke partijen (*Concordancia*) een klimaat waarin zij het contact met de burger verloren. Bij de verkiezingen van 1938 leek het er even op dat de nieuwe president Robert Ortiz (1938-1940), die tot de liberale *Anti-Personalists* stroming hoorde, de terugkeer naar de politiek van de oude oligarchie wist te doorbreken. Echter Ortiz leed aan diabetes en moest het presidentschap overdragen aan zijn ultraconservatieve vice-president Ramón Castillo (1940-1942), die de macht van de oligarchen herstelde. Het falen van de politiek van Castillo in combinatie met de uitbreking van de Tweede Wereldoorlog en de reeds politiek instabiele situatie schiep het klimaat voor de coup van 1943 en het aan de macht komen van Juan Perón in 1946.³⁴

³³ Whitaker, *Argentina and the United States*, 59.

³⁴ *Ibidem*, 62-64.

2. Guatemala: de tien jaar durende lente (1944-1954)

De verkiezing van president Juan José Arévalo (1945-1949) vormde de start van een decennium van hervorming (1944-1954), ook wel bekend als de tien jaar durende lente, in de interne aangelegenheden van Guatemala. Naast hervormingen werd deze periode gekenmerkt door een verslechtering van de buitenlandse betrekkingen met de Verenigde Staten wat uiteindelijk leidde tot een door de CIA gedirigeerde omverwerping van de democratisch gekozen president Jacobo Arbenz Guzmán (1951-1954). De val van Guzmán betekende (opnieuw) het begin van een tijdperk van dictatuur, dat gepaard ging met hevige repressie van de inheemse bevolking en verdwijningen van tegenstanders van het regime. Pas in de jaren negentig van de twintigste eeuw zou met het vredesakkoord van 1996 de democratie weer zegevieren.

Dit hoofdstuk tracht een overzicht te geven van de politieke en sociaal- economische ontwikkelingen in Guatemala in de periode 1944-1954. Het doel is duidelijk te maken welke factoren van invloed waren op de Amerikaanse omverwerping van president Arbenz Guzmán in 1954 ten opzichte van de Amerikaanse non-interventiepolitiek in Argentinië in dezelfde periode.

2.1. De periode Arévalo (1944-1951)

Politieke factoren

Het begin van de tien jaar durende lente is terug te voeren naar het einde van de revolutionaire periode van het jaar 1944 en de totstandkoming van een driekoppige militaire junta bestaande uit de door Ubico gekozen interim-president Generaal Federico Ponce; kapitein Jacobo Arbenz Guzmán, die de hervormingsgezinde vleugel van de krijgsmacht vertegenwoordigde, en Majoor Francisco Arana, vertegenwoordiger van de gevestigde orde in het leger.³⁵ Aan het einde van 1944 achtte de junta de tijd rijp voor de overname van de macht door een (eerste) democratische gekozen president. Met de verkiezingszege van de intellectueel Juan José Arévalo eind 1944 tot nieuwe president van Guatemala kwam officieel een einde aan de revolutionaire periode. President Arévalo vormde een coalitie bestaande uit linkse partijen die geleid werd door de *Partido Accion Revolucionaria* (PAR). De president schetste bij de start van zijn regeerperiode vier agendapunten voor hervorming, te weten: agrarische hervorming, bescherming van de werkgelegenheid, verbetering van het onderwijssysteem en consolidering van (politieke) democratie.³⁶ Het presidentschap van

³⁵ Morris J. Blachman e.a., *Confronting Revolution. Security through Diplomacy in Central America* (New York 1986) 25.

³⁶ Stephen Schlesinger & Stephen Kinzer, *Bitter Fruit. The Untold Story of the American Coup in Guatemala* (New York 1982) 36.

Arévalo kan als belangrijk beschouwd worden aangezien de president met de start van de hervormingen een solide basis voor de nieuwe democratie van Guatemala legde en zo brak met het dictatoriale regime van Ubico.³⁷

Bij de totstandkoming van de hervormingen liet Arévalo zich inspireren door de revolutionairen van 1944 die de ideeën van vrijheid en democratie achter de *New Deal* van de Amerikaanse president Franklin Delano Roosevelt (1932-1944) hadden omhelsd.³⁸

Arévalo citeerde Roosevelt bij zijn inauguratie in maart 1945 als volgt:

“There has in the past been a fundamental lack of sympathy for the working man, and the faintest cry for justice was avoided and punished as if it were trying to eradicate the beginnings of a frightful epidemic. Now, we are going to begin a period of sympathy for the man who works in the fields, in the shops, on the military bases, in small businesses....We are going to add justice and humanity to order, because order based on injustice and humiliation is good for nothing”.³⁹

Naast de *New Deal* van Roosevelt baseerde Arévalo zijn gedachtegoed op het ‘spiritueel socialisme’. Het ‘spiritueel socialisme’ was een filosofie die stelde dat een ‘harmonische samenleving’ gecreëerd kon worden door psychologische vrijheid in plaats van een herverdeling van de rijkdom.⁴⁰ Echter, Arévalo verwierp het klassieke socialistische gedachtegoed en het individuele kapitalisme ten gunste van het liberale kapitalisme omdat het socialisme in zijn ogen een klassenstrijd voor ogen had waarbij mensen gezien werden als economische werkpaarden en het individuele kapitalisme de individuele belangen boven de waarde van de samenleving stelde.⁴¹ Arévalo’s ideeën voor de nieuwe Guatemalteekse samenleving kunnen beschouwd worden als slechts ‘socialistisch’ geïnspireerd door een geëngageerdheid voor humanitaire doeleinden.⁴²

De eerste hervorming van de regering Arévalo onder de in 1945 geïmplementeerde nieuwe grondwet was de consolidering van (politieke) democratie door algemeen kiesrecht in te stellen voor alle volwassenen (met als grootste uitzondering: analfabete vrouwen). Daarnaast werden fundamentele vrijheden zoals vrijheid van meningsuiting en persvrijheid algemeen van kracht. Ook de bevoegdheden van de regering werden ingeperkt en onderhevig gemaakt aan een democratisch staatsbestel. Zo mochten congresleden slechts twee periodes in het parlement plaatsnemen, kon de president niet herkozen worden na een termijn van zes jaar en was het militairen niet toegestaan het ambt van president te vervullen.⁴³ Verder

³⁷ Stephen Kinzer, *Overthrow: America's century of regime change from Hawaii to Iraq* (New York 2006) 131.

³⁸ Blachman e.a., *Confronting Revolution*, 25.

³⁹ Kinzer, *Overthrow*, 131.

⁴⁰ Streeter, *Managing the Counterrevolution*, 14-15.

⁴¹ Lafeber, *Inevitable revolutions*, 112.

⁴² Jonas, *The Battle for Guatemala*, 23.

⁴³ Schlesinger & Kinzer, *Bitter Fruit*, 33.

stimuleerde de regering van president Arévalo de oprichting en inrichting van de voor Latijns-Amerika karakteristieke *popular groups*, die de mobilisatie en participatie van arbeiders in de samenleving moesten bevorderen. Voorbeelden waren de oprichting van diverse vakbonden, zoals de *General de Trabajadores de Guatemala* (CGTG) en de *Confederación Nacional Campesina de Guatemala* (CNCG). Ten slotte kregen agrarische werknemers en boeren bepaalde rechten zoals onder andere het recht om te staken en de legitieme bevoegdheid om te onderhandelen.⁴⁴

Arévalo erfde door de dictatuur van Ubico een politiek vacuüm waarin het politieke leven een puinhoop was. Het merendeel van de Guatemalteekse bevolking had echter geen ervaring met de pas verworven vrijheden die ontstaan waren na de revolutie van 1944. Bovendien was Arévalo's 'spiritueel socialisme' niet dermate samenhangend van aard dat deze na de eerste ronde van hervormingen een leidraad kon blijven vormen voor de onervaren aanhangers van de president. Het gevolg was dat het bewind van Arévalo ondanks de eerste ronde van hervormingen conservatief van karakter bleef en de bewegingsruimte voor maatschappelijke organisaties slechts gering was. Zo ontstonden in de regeerperiode van Arévalo diverse politieke partijen die alle gecontroleerd werden door de grootste coalitiepartij, de *Partido Accion Revolucionaria (PAR)*. In het bijzonder de Communistische Partij en andere international georiënteerde partijen werden in hun activiteiten belemmerd.⁴⁵

Om uit het politieke vacuüm te komen, leunde Arévalo meer en meer op de linkse partijen, inclusief de communisten wier partij officieel verbannen was. Arévalo startte een serie *ad hoc* hervormingen die vrij mild van aard waren maar de conservatieve zijde van de krijgsmacht, de oligarchie en buitenlandse investeerders angst inboezemden.⁴⁶ Zo steunde de president bijvoorbeeld de *Forced Rental* wet die oligarchen verplichtte om onbebouwd land tegen lage prijzen te verpachten aan boeren.

De hervormingen van de regering Arévalo en dan vooral de door de president gezochte steun bij de linkse partijen en de instelling van de Arbeidswet (1947) waren in Washington D.C. niet onopgemerkt gebleven. Vanaf 1946 verzamelde het Amerikaanse *Federal Bureau of Investigation (FBI)* dossiers over mogelijke communistische activiteiten in Guatemala maar weinig bruikbaar werd aangetroffen. Vanaf 1947 nam de net opgerichte CIA de taak van de FBI over maar Guatemala bleef een lage prioriteit. Echter de Berlijnse crisis, de Chinese toetreding tot het communisme en de Sovjet verwerving van nucleaire wapens in 1948 maakten de hervormingen van Arévalo en de door hem gezochte steun bij linkse partijen verdacht. Britse vertegenwoordigers lichtten *Secretary of State* George Marshall in 1948 in met de mededeling dat Guatemala de kant van het communisme was ingeslagen. Bij een herevaluatie in 1948 van de in 1946 en 1947 verrichte onderzoeken

⁴⁴ Blachman e.a., *Confronting Revolution*, 25.

⁴⁵ Jonas, *The Battle for Guatemala*, 25.

⁴⁶ Blachman e.a., *Confronting Revolution*, 26.

concludeerde het Amerikaanse *State Department* in een memorandum dat de hervormingen in Guatemala, alhoewel geen aantoonbare aanwijzingen voor communistische sentimenten waren gevonden, duidelijk door het communistische gedachtegoed gekleurd waren. Vervolgens kwam de Amerikaanse ambassade in Guatemala 1948 naar buiten met het nieuws dat de eerste drie jaren van de regering Arévalo ook al gemarkeerd waren geweest door een demagogische aansporing van de massa ten opzichte van de *status quo*.⁴⁷ In de praktijk bleek het aantal communisten in Guatemala gering te zijn maar de Amerikaanse paranoia in combinatie met het onsamenhangende gedachtegoed van Arévalo's politieke programma en de politieke instabiliteit die de regering van Arévalo na 1948 typeerden, maakten de rol van de Guatemalteekse Communistische Partij, die wel over een samenhangend politieke programma beschikte, wel opvallender.⁴⁸

Rond 1950 had de Communistische Partij de grootste vakbond de CGTG, die geleid werd door Victor Manuel Gutiérrez in handen. Ook had de partij het voor elkaar gekregen een loonsverhoging van 80% voor arbeiders, die voorheen behoorden tot de meest uitgebuite groep op het Westelijk halfrond, te bewerkstelligen. De politieke instabiliteit had bovendien tot gevolg dat diverse coup pogingen ondernomen werden om Arévalo's regime omver te werpen.⁴⁹ Arana, een van de helden van de revolutie, wilde het proces versnellen door president Arévalo in juli 1949 een ultimatum te stellen waarin hij voorstelde dat de president zijn macht moest opgeven aan het leger en in ruil zijn regeerperiode mocht uitzitten als burgerlijk leider van een militair regime. Arévalo wilde bedenktijd en trachtte vervolgens samen met Arbenz en andere loyale legerofficieren Arana te arresteren. Arana werkte echter niet mee aan zijn arrestatie en werd door een kogel in een vuurgevecht dodelijk geraakt.⁵⁰ Arévalo regeerde tot het einde van zijn termijn en werd opgevolgd door zijn minister van Defensie, Jacobo Arbenz Guzmán (1951-1954).

Sociaal-economische factoren

President Arévalo trof bij zijn aantreden in 1945 een land aan dat op sociaal-economisch gebied sinds de onafhankelijkheid in 1821 amper was veranderd. De leefomstandigheden van de gemiddelde Guatemalteek waren in plaats van vooruit juist achteruit gegaan. De arbeiders- en middenklasse waren sinds de industrialisatieperiode snel gegroeid maar hadden tot 1945 geen (belangrijke) plaats in de traditionele Guatemalteekse klassenmaatschappij gekregen. Analfabetisme (tussen de 75%-95% van de Inheemse bevolking) en een lage levensverwachting (50 jaar voor *Ladinos* en 40 jaar voor de Inheemse

⁴⁷ Streeter, *Managing the Counterrevolution*, 15.

⁴⁸ Lafeber, *Inevitable Revolutions*, 111-113.

⁴⁹ Ibidem.

⁵⁰ Nick Cullather, *Secret History: The CIA's classified Account of its Operations in Guatemala, 1952-1954* (Stanford 1999) 11.

bevolking) waren wijdverspreid. Tevens maakte de kleine rijke klasse bestaande uit oligarchen nog steeds de dienst uit. Op het platteland was de situatie als volgt: een kleine groep (2%) grootgrondbezitters had 72% van al het land in handen terwijl 90% van alle boeren slechts 15% van het productieoppervlak in handen had. En dat in een tijd waarin de bevolkingsgroei ervoor gezorgd had dat een steeds grotere groep mensen gebruik moest maken van dezelfde hoeveelheid land. Daarnaast werd de inheemse bevolking ondanks dat de slavernij in 1824 al was afgeschaft tot en met 1945 nog steeds op een systematische wijze uitgebuit. Zo dwongen de grootgrondbezitters de inheemse Maya bevolking ten minste 150 dagen op de plantages te werken in plaats van het betalen van belastingen.⁵¹

De hierboven geschetste omstandigheden waren aanleiding voor de regering Arévalo om een ambitieus sociaal welvaartsprogramma te starten zodat onder andere de rechten van de werkende Guatemalteek beschermd zouden worden. In oktober 1946 implementeerde het Congres van Guatemala de Sociale Veiligheidswet.⁵² De Sociale Veiligheidswet, naar een voorbeeld van de Amerikaanse *New Deal*, garandeerde arbeiders het recht op veilige werkomstandigheden, het bood compensatie voor verwondingen opgelopen tijdens werkzaamheden en ten slotte verschaftte het arbeiders gezondheidszorg en (basis) onderwijs. Vervolgens ging de regering in 1947 nog een stapje verder door de Arbeidswet te implementeren. De Arbeidswet definieerde basisrechten voor werknemers zoals: een vastgesteld minimumloon, gelijke betaling voor gelijk werk, acceptabele werkomstandigheden, verplichte arbeidscontracten en het recht om te staken en vakbonden op te richten.⁵³ De gedachte achter de Arbeidswet was dat de regering niet langer werkgevers en grootgrondbezitters in bescherming zou nemen.⁵⁴

Op economisch vlak was de periode Arévalo ook een breuk met het verleden. De geschiedenis van Guatemala's onderontwikkeling noodzaakte een verandering in de opbouw van de economie. Arevalo initieerde daarom een programma met als doel economische diversificatie. Zo werd een goed functionerende staatsbank opgericht, de *Banco de Guatemala*. Daarnaast ondernam Arévalo de eerste stappen in een herverdeling van (groot) grondbezit. Dit resulteerde in 1949 in de Wet van de *Forced Rentals*. De wet werd opgericht met als doel een halt toe te roepen aan de dagelijkse praktijk waarbij horige boeren door grondbezitters van het land werden afgegooid dat vroeger aan hun verpacht was geweest.⁵⁵ Buitenlandse investeringen werden (nog) met rust gelaten maar werden wel meer afgesteld op de Guatemalteekse nationale belangen. Zo trachtte de regering Arévalo de *Empresa Eléctrica de Guatemala* (EEG) te onderwerpen aan de in 1947 geïmplementeerde

⁵¹ Schlesinger & Kinzer, *Bitter Fruit*, 37-38.

⁵² Ibidem.

⁵³ Jonas, *The Battle for Guatemala*, 24.

⁵⁴ Schlesinger & Kinzer, *Bitter Fruit*, 39.

⁵⁵ Jonas, *The Battle for Guatemala*, 25.

Arbeidswet. Ook trachtte de regering de UFCo ondergeschikt te maken aan de Arbeidswet door de loonsgeschillen voor te leggen ter arbitrage.⁵⁶

Aan het einde van Arévalo's regeertermijn was door tegenstand van georganiseerde werkgevers echter slechts geringe vooruitgang geboekt in de verbetering van de werkomstandigheden van de Guatemalteekse arbeider. Ook het opleggen van beperkingen om de privileges van de drie (door de Verenigde Staten geleide) monopolies meer af te stellen op de Guatemalteekse belangen waren slechts van gering succes geweest.⁵⁷

2.2. De periode Arbenz Guzmán (1951-1954)

Politieke factoren

Jacobo Arbenz Guzmán, een 37-jarige kolonel die de hervormde vleugel van het leger representeerde bij de omverwerping van Ubico in 1944, won de verkiezingen van 1951 met ruggesteun van de georganiseerde boeren, twee van de drie revolutionaire partijen en de communisten. Een overweldigende meerderheid van 63% van het totale aantal stemmen werd behaald.⁵⁸ Guzmán was een nationalist die de idealen van de revolutionaire periode in 1944 uitdroeg en hoopte dat hij in staat zou zijn de traditionele Guatemalteekse oligarchische samenleving te veranderen in het belang van de lagere klasse.⁵⁹ Guzmán, die al onder Arévalo verantwoordelijk was geweest voor de hervormingen, zette de door Arévalo ingeslagen weg grotendeels voort. Daarbij was de politieke situatie ten opzichte van 1944 sterk verbeterd: er was onder Arévalo een start gemaakt met het inrichten van een democratisch staatsstelsel en 's lands politieke situatie was gedeeltelijk aangepast aan de veranderde economische factoren.⁶⁰ Het centrale probleem van Guatemala aan de start van de regering Guzmán bleef de oneerlijke verdeling van grondbezit en andere sociale kwesties. President Guzmán wijdde daarom het grootste gedeelte van zijn ambtstermijn aan sociale en economische hervormingen. Bij zijn inaugurele rede schetste Guzmán de drie volgende punten voor zijn regeringstermijn:

“To convert our country from a dependent nation with a semi-colonial economy into an economically independent country; to convert Guatemala from a country bound by a predominantly feudal economy into a modern capitalist state; and to make this transformation in a way that will raise the standard of living of the great mass of our people to the highest level”.⁶¹

⁵⁶ Ibidem.

⁵⁷ Ibidem.

⁵⁸ Jonas, *The Battle for Guatemala*, 26.

⁵⁹ Schlesinger & Kinzer, *Bitter Fruit*, 49-50.

⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ Kinzer, *Overthrow*, 132.

De belangrijkste sociale wet die tot stand kwam in de periode Guzmán was de Agrarische hervormingswet van 1952, die een herdistribuering van het grootgrondbezit nastreefde en zodoende direct een bedreiging vormde voor de belangen van de UFCo. De bedreiging van het bestaanrecht van de UFCo in combinatie met de toenemende Amerikaanse paranoia over de aanwezigheid van communistische sentimenten in de Guatemalteekse samenleving leidde tot de Amerikaanse omverwerping van de regering Guzmán in 1954.⁶² Maar waren de communisten in Guatemala wel daadwerkelijk een bedreiging voor de belangen van de Verenigde Staten?

De Communistische Partij in Guatemala was aan het einde van de regeerperiode van Arévalo sterker geworden. Officieel was de partij verboden maar aan het einde van Arévalo's regeertermijn was de politieke vrijheid iets gegroeid en werden naast de heersende coalitiepartij, de *Partido Accion Revolucionaria (PAR)* ook linkse marxistisch georiënteerde partijen geaccepteerd. Zo opereerde naast de *Confederación General de Trabajadores de Guatemala (CGTG)* de *Confederación Nacional Campesina de Guatemala (CNCG)* geleid door Leonardo Castillo Flores, op verschillende plaatsen in het land. Naast de legalisering van linkse partijen gingen in de PAR ook geluiden op, waarvan de stem van de voormalige PAR-voorzitter José Manuel Fortunay de belangrijkste was, voor radicalisering van het eigen partijprogramma om zo de politieke impasse die aan het eind van de jaren veertig was ontstaan, te doorbreken. Echter de gematigde vleugel van de partij hield deze radicalisering tegen. Nadat president Arbenz de verkiezingen van 1951 had gewonnen, scheidden de radicale leden van de PAR, waaronder Fortunay, zich af en richtten een partij gebaseerd op het Marxistisch-leninistische gedachtegoed op. Zij noemden het de *Partido Guatemalteco del Trabajo (PGT)*.⁶³

Onder het presidentschap van Arbenz verwierf de PGT meer invloed. Arbenz bewonderde de sociaal bevlogen leden van de PGT en steunde meer en meer op de politieke vaardigheden van Fortunay, die een hoogtepunt bereikte met de totstandkoming van de Agrarische Hervormingswet. De implementatie van de wet kwam mede tot stand door de steun van de PGT en de CGTG. De nauwe verbintenis tussen president Arbenz en de partijtop van de PGT leidde er toe dat de invloed van de PGT buiten proportie was ten opzichte van het electoraat.⁶⁴ Verder verwierf de PGT onder Arbenz een sterke basis in de vak- en boerenbonden. Zo was de totstandkoming van de Agrarische hervormingswet er mede de oorzaak van dat president Arbenz naast de PGT moest samenwerken met bijvoorbeeld de CNCG om de meer radicale hervormingen van zijn programma te kunnen doorvoeren.⁶⁵

⁶² Ibidem, 133.

⁶³ Cullather, *Secret History*, 14.

⁶⁴ Ibidem, 22.

⁶⁵ Jonas, *The Battle for Guatemala*, 31.

In de praktijk is er echter nooit werkelijk sprake geweest van echte communistische dreiging in Guatemala. Arbenz was een links georiënteerde politicus die bij tijd en wijlen in meer en mindere mate geïnspireerd was door het Marxistische gedachtegoed. Ook onderhield hij goede contacten met hervorming gezinde Guatemalteken, vakbondslieden en leden van de Communistische Partij die hem mede hadden geholpen de verkiezingen te winnen.⁶⁶ Echter zelfs op haar hoogtepunt had de PGT niet meer dan vier van de vijftien zetels in het Congres, slechts enkele honderden actieve leden, geen massale aanhang onder de bevolking en geen steun vanuit het Guatemalteekse Ministerie van Buitenlandse zaken of het leger. Bovendien was geen enkel lid van de PGT lid van Arbenz' kabinet.⁶⁷ Daarnaast had Guatemala in de periode Arbenz geen militaire, economische en zelfs geen diplomatieke relaties met de Sovjet-Unie.⁶⁸

Het waren dan ook de enkele communisten die positie namen in Guatemala's subkabinetsposten of het Ministerie van Landbouw die het meeste lawaai maakten en zodoende de aandacht van de Verenigde Staten trokken.⁶⁹

Sociaal-economische factoren

President Arbenz trachtte bij zijn aantreden de democratie verder uit te bouwen door zijn aandacht te vestigen op de mobilisatie van de in 1951 nog immer van het politieke leven uitgesloten groep arbeiders en de inheemse Maya bevolking. Economische hervormingen waren hierbij het belangrijkste, zo stelde Arbenz, aangezien een verbreding van democratische principes alleen mogelijk zou zijn als economische hervormingen zouden leiden tot een grotere beschikbaarheid van land om de berooide Guatemalteekse klasse bestaande uit (agrarische) arbeiders tegemoet te komen.⁷⁰ Arbenz schetste een aantal hervormingen waaruit duidelijk bleek hoe hij dacht de Guatemalteekse economie om te vormen van een feodalistische vorm van kapitalisme naar een meer nationale en onafhankelijke vorm van kapitalisme waarbij een herdistribuering van het nationaal inkomen centraal stond. De strategie om de Guatemalteekse economie minder afhankelijk te maken van andere economieën was volgens Arbenz imports substitutie, een toename van het gebruik van de Guatemalteekse grondstoffen, aanmoediging van eigen ondernemerschap en de implementatie van enkele door de Wereldbank uit 1950 opgestelde aanbevelingen. Nieuwe buitenlandse investeerders waren welkom mits zij de Guatemalteekse soevereiniteit respecteerde en zich onthielden van speciale privileges, monopolievorming en afzijdig bleven

⁶⁶ Cullather, *Secret History*, 20.

⁶⁷ Kinzer, *Overthrow*, 135.

⁶⁸ Ibidem, 136.

⁶⁹ Cullather, *Secret History*, 22.

⁷⁰ Blachman e.a., *Confronting Revolution*, 26.

van de nationale politiek.⁷¹ Arbenz' hervormingsvoorstellen leidden echter al snel tot conflicten met de drie grote Amerikaanse investeerders in Guatemala en de Guatemalteekse oligarchie.

Met betrekking tot de Amerikaanse monopolies was Arbenz' beleid er op gericht de ongecontroleerde macht te verminderen, niet door de bedrijven te nationaliseren maar door ze te beconcurreren en te onderwerpen aan de nieuwe nationale wetgeving. Allereerst maakte Arbenz zijn plannen bekend voor de oprichting van een door de staat gerund elektriciteitsbedrijf dat de concurrentie zou moeten aangaan met de monopoliepositie van de *Electric Bond & Share* (EBS). Daarna richtte de president zijn aandacht op de aanleg van een snelweg naar de Atlantische oceaan om zo de positie van de IRCA te beconcurreren. Ten slotte werd begonnen met de aanleg van een nieuwe haven aan de Atlantische kust, Santo Tomás, dat de positie van de UFCo beconcurrerde. De conflicten tussen Arbenz en de Guatemalteekse oligarchie en de buitenlandse investeerders begon pas echt in 1952 met de totstandkoming van de Agrarische hervormingswet.⁷²

Arbenz' pogingen om te breken met Guatemala's afhankelijkheid van de oude oligarchie en buitenlandse investeerders, een einde aan de resten van de slavernij te maken en meer voedsel te produceren dan te importeren uit de Verenigde Staten leidden in 1952 tot de Agrarische hervormingswet.⁷³ De wet legitimeerde de onteigening van ongebruikte grond van grootgrondbezitters die meer dan 223 hectare in bezit hadden aan gepaste nieuwe eigenaren. De grootgrondbezitters ontvingen compensatie voor de onteigening van hun grond. Daarnaast betaalden ze voor hun overgebleven grond door middel van 3 à 5 percent van de jaarlijkse opbrengst af te dragen. Naast grootgrondbezitters werd ook land van de staat, de zogeheten *fincas nacionales*, herverdeeld.⁷⁴

In januari 1953 begon de onteigeningspolitiek. Ook de plantages van de UFCo, de onderneming had meer dan 550,000 hectare land in bezit waarvan slechts vijftien percent in gebruik was, werden door de nieuwe wet getroffen. In februari 1953 maakte Arbenz duidelijk dat onder de nieuwe wet 234.000 hectare ongebruikte grond van de UFCo onteigend zou worden. Ter compensatie bood de president, zich baserende op de taxatieprijs, een miljoen dollar. De *United Fruit Company* vroeg negentien miljoen dollar. President Arbenz liet het hier gezien de lage belastingen die UFCo betaalde, de decennialange omkopingspolitiek en de weigering om de door Arévalo geschetste maatregelen in te voeren niet bij zitten en begon met de onteigening van land van de UFCo.⁷⁵

Inmiddels was de UFCo in de Verenigde Staten onder leiding van een door Sam Zemurray, beter bekend als de directeur van de UFCo, ingehuurd *Public Relations* (PR)

⁷¹ Jonas, *The Battle for Guatemala*, 26.

⁷² Kinzer, *Overthrow*, 132.

⁷³ Lafeber, *Inevitable revolutions*, 116.

⁷⁴ Jonas, *The Battle for Guatemala*, 27.

⁷⁵ Kinzer, *Overthrow*, 133-134.

bureau begonnen met een lobbycampagne. Onder leiding van Edward Bernays werd een campagne gestart om de publieke opinie in de Verenigde Staten aan de kant van de *United Fruit Company* te krijgen en de Guatemalteekse regering te bestempelen als ‘communistisch’ en gevaarlijk.⁷⁶ De campagne sloeg aan en al snel begonnen Amerikaanse beleidsmakers de problemen die de *United Fruit Company* had met hervormingen van de regering Arbenz te beschouwen als een nieuw bewijs dat Guatemala na zeven jaar van radicale hervormingen wederom stappen ondernam in de richting van het communisme dan dat Arbenz’ hervormingen werkelijk een Guatemalteekse variant van de *New deal* waren.⁷⁷

Enkele weken nadat Arbenz begonnen was met onteigening van UFCo grond beval president Eisenhower (1952-1960) de CIA een plan voor te bereiden de regering Arbenz af te zetten. Dit resulteerde in operatie PBSUCCESS in juni 1954 waarmee Arbenz omver geholpen werd.

2.3. Korte analyse interventiebeleid

Concluderend, door de tien jaar durende lente en de radicale hervormingen die de regeringen Arévalo en Guzman startten, verslechterden de politieke verhoudingen tussen de twee landen. De Verenigde Staten gebruikten de ‘Communistische dreiging’ in Guatemala als legitimatie voor haar interventiebeleid zodat de belangen van de UFCo beschermd konden worden. In de praktijk waren het echter economische factoren in combinatie met een ideologisch anticommunistisch gevoel, dat gegroeid was sinds de start van de Koude Oorlog en het McCarthyisme dat aan de basis van de interventiepolitiek lag. Guatemala lag door haar geografische ligging in de directe invloedssfeer van de Verenigde Staten waarmee zij een Guatemalteekse revolutie niet kon tolereren.⁷⁸ Toen Arbenz eenmaal bestempeld was als communist was het hek van de dam. De CIA trainde en bewapende 170 Guatemalteekse bannelingen, die onder leiding van Colonel Carlos Castillo Armas een coup uitvoerden. De contrarevolutie van 1954 maakte een einde aan de korte periode van democratie die het land onder Arévalo en Arbenz gekend had. Het presidentschap van Castillo Armas zou gekenmerkt worden door antihervormingen zoals de intrekking van algemeen kiesrecht, de revisie van arbeidsrechten, de omdraaiing van de Agrarische Hervormingswet enzovoorts. De antihervormingen betekende in de praktijk dat duizenden mensen uitgesloten van enige mate van invloed op de Guatemalteekse politiek. Echter diegenen die onder Arbenz juist genoten hadden van de (politieke) vrijheid waren niet bereid hun nieuw verworven vrijheden zomaar op te geven. Repressie was dus noodzakelijk om de hervormingen terug te kunnen draaien.

⁷⁶ Ibidem, 135.

⁷⁷ Blachman e.a., *Confronting Revolution*, 27.

⁷⁸ Jonas, *The Battle for Guatemala*, 31.

Hoeveel mensen omkwamen in de doodseskaders die het presidentschap van Armas kenmerkte, is niet precies duidelijk.⁷⁹

⁷⁹ Blachman, *Confronting Revolution*, 27.

3. Argentinië: Perón's *Justicialismo* (1946-1955)

De democratische verkiezing van Juan Domingo Perón (1946-1955) op 24 februari 1946 vormde de start van een nationalistisch, demagogisch en autoritair regime dat leunde op steun van het leger en de *descamisados* (letterlijk vertaald: 'zonder overhemd', arbeiders verenigd in vakbonden). Het tijdperk Perón vormde een breuk met de voorheen heersende klasse, bestaande uit families die de economische en sociale macht naar zichzelf toe hadden getrokken en als oligarchen over Argentinië heersten.⁸⁰ Daarnaast werd het regime van Perón gekenmerkt door gespannen buitenlandse betrekkingen met de Verenigde Staten. Perón claimde in zijn buitenlands beleid een 'derde weg' te willen bewandelen tussen het kapitalisme en het marxisme. Zo ontvouwde hij onder andere een politiek van 'imports substitutie'. Peróns 'derde weg' was de Verenigde Staten een doorn in het oog. Reeds onder Peróns voorgangers had Argentinië zich in Latijns-Amerika namelijk ontpopt als een van de belangrijkste handelspartners van de Verenigde Staten.⁸¹ Toch intervenieerden de Verenigde Staten in Argentinië niet. Welke factoren lagen hieraan ten grondslag?

Dit hoofdstuk tracht een overzicht te geven van de politieke en sociaal- economische ontwikkelingen in Argentinië in de periode 1944-1955. Het doel is duidelijk te maken welke factoren van invloed waren op de Amerikaanse non-interventiepolitiek in Argentinië onder het presidentschap van Perón in vergelijking met de Amerikaanse interventiepolitiek in Guatemala in dezelfde periode.

Politieke factoren

*Mussolini was the greatest man of our century, but he committed certain disastrous errors. I, who have the advantages of his precedent before me, shall follow in his footsteps, but also avoid his mistakes.*⁸²

Colonel Juan Perón

Het begin van het tijdperk Perón is terug te voeren naar het einde van de kortstondige militaire dictatuur van Ramón Castillo (1940-1943) in 1943 en de totstandkoming van een militaire tussentijdse junta bestaande uit *Grupo de Oficiales Unidos* (G.O.U.) officieren. Kolonel Juan Perón was een van de negentien samenzwerende officieren die besloten op 4 juni 1943 Castillo omver te werpen nadat gebleken was dat Castillo de door de Japanse aanval op de Amerikaanse legerbasis Pearl Harbor afgeroepen noodtoestand in het land gebruikte om de oppositie in de aanloop naar de presidentsverkiezingen van 1943 monddood te maken.⁸³ Daarnaast beschermde en steunde Castillo, die zelf oligarch was, openlijk zijn

⁸⁰ Arthur P. Whitaker, *Argentine Upheaval: Perón's fall and the New Regime* (London 1956) 3-5.

⁸¹ Whitaker, *The United States and Argentina*, III.

⁸² Frank Owen, *Peron His Rise and Fall* (London 1957) 1.

⁸³ Whitaker, *The United States and Argentina*, 115-116.

mede oligarchische presidentskandidaten. Zo trachtte Castillo bijvoorbeeld de oligarchie te bewegen de door hem naar voren geschoven presidentskandidaat Robustiano Patrón Costas te kiezen.⁸⁴ Na de coup van 1943 volgde een twee jaar durende interne machtsstrijd waarin verschillende presidenten elkaar in rap tempo afwisselden. Niemand in de militaire junta wist precies hoe omgegaan moest worden met het nieuwe machtsvacuüm. Een uitzondering was kolonel Perón, die als ondergeschikt juntalid geleidelijk de top van de G.O.U. had weten te bereiken door de revolutie van 1943 een sociaal tintje te geven. Peróns klim naar de macht en zijn uiteindelijke overwinning op 17 oktober 1945 is hoofdzakelijk terug te leiden naar de benoeming van Perón tot hoofd van het Ministerie van Arbeid en Sociale Veiligheid (27 oktober 1943) en de sociaal-economische revolutie die hij wist te bewerkstelligen voor de werkende Argentijnse arbeidersklasse.⁸⁵ Peróns consolidering van de macht is onder te verdelen in drie stadia: de eerste periode liep van de pensionering van Generaal Pedro Pablo Ramírez tot aan de aanvaarding van het presidentschap door Edelmiro Farrell; de tweede periode duurde van Farrells aanvaarding van het presidentschap tot en met de Argentijnse *last-minute* oorlogsverklaring aan Duitsland op 27 maart 1945 en ten slotte de derde periode werd gekenmerkt door een verslechtering van de relatie met de Verenigde Staten en de toename van de oppositie tegen Perón.⁸⁶

Stadium I:

Het eerste stadium is terug te voeren op de pensionering van juntapresident en oud-minister van Oorlog onder Castillo, Generaal Pedro Pablo Ramírez, op 24 februari 1944 en de verwickelingen tussen het nieuwe Argentijnse regime versus Nazi-Duitsland en de Argentijnse gooi naar de macht in de *Rio de la Plata* regio. Ramírez wilde de band met Duitsland, die reeds onder president Castillo was ontstaan, niet verbreken en trachtte daarom via Nazi-Duitsland wapens aan te schaffen om Argentinië beter te beschermen tegenover de geallieerde Zuid-Amerikaanse buurstaten. Dit mislukte. Ten tweede ontwierp Ramírez een nieuwe buitenlandse politiek die erop gericht was om door sociale revolutie in naburige Zuid-Amerikaanse landen een anti-Amerikaans blok op te zetten. Ramírez' poging slaagde in Bolivia waar in 1943 met Argentijnse en Duitse financiële middelen een vriendschappelijk regime in het zadel werd geholpen. Het succes van Ramírez in Bolivia had echter als consequentie dat de Verenigde Staten tegenmaatregelen namen. Zo dreigde Washington dat, als Argentinië de band met Nazi-Duitsland niet zou verbreken, haar pro-Nazi-activiteiten in Bolivia in de wereld aan het licht zouden worden gebracht. Ramírez bond in en liet de relatie met de Nazi's verslechteren. Het mislukken van Ramírez' buitenlandse politiek in combinatie met de mislukte poging Duitse wapens aan te schaffen kostte hem

⁸⁴ Ibidem, 63-64.

⁸⁵ Ibidem, 115-116.

⁸⁶ Ibidem, 126-137.

echter wel de steun van de andere juntaleden. De druppel die de emmer deed overlopen was dat ondanks een verbod het pro-Nazi blad *El Pampero* onder de nieuwe naam *El Federal* wederom een pro-Nazi redactie bleek te hebben. Een groep militairen onder leiding van Perón eiste het ontslag van de minister van Buitenlandse Zaken. Op 24 februari 1944 nam Ramírez zelf ontslag en werd opgevolgd door Vice-president Edelmiro Farrell.⁸⁷

Stadium II:

Het tweede stadium duurde van Farells aanvaarding van het presidentschap op 24 februari 1944 tot en met de Argentijnse *last-minute* oorlogsverklaring aan Duitsland op 27 maart 1945. Deze periode werd gekenmerkt door de verschijning van Perón als hoofdspeler van het regime en door zijn streven een programma van sociale rechtvaardigheid tot stand te brengen. Door een machtsconcentratie van functies als minister van Arbeid en Oorlog en vice-president kon Perón de basis leggen voor zijn toekomstige regime, namelijk: de steun van het leger en de arbeidersklasse. Perón wist het Ministerie van Arbeid en Sociale veiligheid, dat tot en met 1944 slechts een secretariële status had, verder uit te bouwen tot ministerie.⁸⁸ Perón gebruikte het ministerschap (en met name het door hem beklede vice-presidentschap vanaf 1944) om zijn macht onder de arbeidersklasse verder uit te bouwen. Als minister van Arbeid bewerkstelligde hij, vanaf 1945 met steun van zijn charismatische vrouw Eva Duarte de Perón, bijvoorbeeld dat nieuwe vakbonden werden opgericht voor de tot dan toe uitgesloten groep arbeiders, beloftes voor hogere lonen en sociale veiligheid en andere sociale voordelen werden gedaan enzovoorts. Daarnaast maakte Perón 'sociale rechtvaardigheid' tot een terugkerend thema in zijn redevoeringen.⁸⁹

Stadium III:

Deze periode werd gekenmerkt door een verslechtering van de relatie met de Verenigde Staten en een toename van de oppositie tegen Perón. De tegenstanders van Perón (naast de oude oligarchie hoofdzakelijk universiteitsprofessoren en studenten) kregen vanaf mei 1945 bijval van de Amerikaanse ambassadeur Spruille Braden, die openlijk deelnam in de ondertekening van een anti-Perón manifest dat hoofdzakelijk gericht was tegen Peróns Ministerie van Arbeid en Sociale veiligheid. Het manifest claimde onder andere dat Perón een economische dwaalleer nastreefde en haat zaaide onder de Argentijnse arbeidersklasse. Tevens publiceerde het Amerikaanse *State Department* een door Braden geschreven *Blue Book* over Argentinië. De echte titel van het boek was: *Consultation among the American Republics with Respect to the Argentine Situation. Memorandum of the United States Government* en zou 'onweerlegbaar' bewijs vormen voor het feit dat de regering van Perón

⁸⁷ Ibidem, 126-128.

⁸⁸ Ibidem, 125.

⁸⁹ Ibidem.

doordrenkt was van Nazifascistische elementen.⁹⁰ Daarnaast was het leger, een van Peróns steunpilaren, door de sociale revolutie vervreemd van Peróns politiek. Het gevolg was dat president Farrell de noodtoestand moest uitroepen en Perón door de ontstane situatie moest aftreden uit de drie ambten die hij bekleedde. Een paar dagen later zat Perón gevangen op het eiland Martín García. Echter al na een week bleek hoe groot de invloed was die Perón had opgebouwd onder de arbeidersklasse. Op 17 oktober 1945 vond een massademonstratie plaats in Buenos Aires die riep om de terugkeer van Perón. President Farrell, bang voor anarchie, riep Perón terug en verscheen dezelfde middag nog samen met Perón op het balkon van het Casa Rosada op het Plaza de Mayo waarin hij verklaarde dat een nieuw kabinet gevormd zou worden dat tevens sociale vooruitgang zou nastreven en verder tegemoet zou komen aan de eisen van de arbeidersklasse. De Amerikaanse ambassadeur Braden was reeds in augustus 1945, voor het einde van de Argentijnse crisis, wedergekeerd naar Washington maar zou zijn antiperonistische politiek die hij als *Assistant Secretary of State* voortzette, pas opgeven met de verkiezing van Perón in februari 1946 tot president.⁹¹ Na de redevoering van president Farrell stapte Perón echter wel uit de regering om zich te wijden aan het campagne voeren voor de door de regering beloofde verkiezingen van februari 1946.

Perón won de democratische verkiezingen van februari 1946 met rugsteun van twee van de drie (nationalistische) arbeidspartijen, waaronder de *Partido Laborista* en een radicale splinterpartij (bestaande uit onder andere de *Junta Renovadora de la Unión Cívica Radical*). Daarnaast steunden de Rooms-Katholieke Kerk en ex-Nazi aanhangers het *Peronista* verkiezingsfonds.⁹² De tegenkandidaat was José Tamborini, die de oppositiepartijen (onder andere Radicalen, socialisten, progressieve democraten en communisten), vanaf 1945 samengesmolten in de Democratische Unie partij, vertegenwoordigde. Perón behaalde een meerderheid van 56% van de stemmen.⁹³ Vier maanden later, in juni 1946, trad Perón aan als de nieuwe president van Argentinië.

Eenmaal aangetreden als president bouwde Perón zijn politiek voort op de reeds ingeslagen weg van een sociaal-economische revolutie en een antioligarchische politiek. De steunpilaren van Perón's regime waren net zoals in de periode 1943-1946 het leger, de vakbonden en de *descamisados*. Perón noemde zijn systeem *Justicialismo*, dat stond voor politieke soevereiniteit, economische onafhankelijkheid (van het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten) en sociale rechtvaardigheid die vooral de *descamisados* ten goede zouden moeten komen.⁹⁴ In de praktijk bleek er van politieke vrijheden niet veel sprake te zijn. Perón was een pragmaticus die als militair reeds ervaringen had opgedaan in het fascistische Italië.

⁹⁰ Ibidem, 148.

⁹¹ Ibidem, 132-138.

⁹² Owen, *Perón: His Rise and Fall*, 62-63.

⁹³ Whitaker, *The United States and Argentina*, 149.

⁹⁴ Whitaker, *Argentine Upheaval*, 3-4.

Hij ontleende aan het fascisme vooral propaganda-elementen en organisatietechnieken om een totalitaire militaire dictatuur na te streven waarin het publieke leven door de staat gecontroleerd werd.⁹⁵ Het regime van Perón was een quasi-totalitaire alleenheerschappij die vanaf het begin de spot dreef met de democratische idealen die het pretendeerde te bewerkstelligen.⁹⁶ Vanaf de start werd het tijdperk Perón gekenmerkt door hevige oppositie van de leiders van het politieke, culturele en sociale leven. Bij de consolidering van Peróns totalitaire staat vanaf zijn verkiezingszege in 1946 zijn verschillende stappen te onderscheiden namelijk de eerste stap was het monddood maken van de grootste oppositiegroeperingen; de tweede stap was de herziening van bepaalde uit 1853 stammende gedeeltes van de grondwet en ten slotte de derde stap was een reorganisatie van het politieke leven.

1^e fase:

Peróns eerste stap in de totstandkoming van een totalitaire staat was het monddood maken van de grootste oppositiegroepen: de rechterlijke macht en Argentijnse universitaire gemeenschap. Bij zijn inaugurele toespraak van 4 juni 1946 schetste Perón zijn beeld van de invloed van de rechterlijke macht op de regering als volgt:

“For my part [he said], I put the spirit of justice above the judicial power.... Justice must be not only independent but efficacious, and it cannot be efficacious unless its ideas and concepts keep pace with the march of public sentiment...[It] must be dynamic, not static. Otherwise, worthy popular aspirations will be frustrated and social development checked, to the grave injury of the working classes. The latter... when they see lawful roads closed to them, have no other recourse than violence”.⁹⁷

Perón introduceerde in juli 1946 een wetsvoorstel voor de *impeachment* van de rechters in het Hooggerechtshof zodat de macht van het bolwerk van sterke oppositie de kop ingedrukt kon worden en de wetten van het nieuwe regime ongehinderd hun voortgang konden vinden. In 1947 stemde de Senaat in met de *impeachment* van de rechters van het Hooggerechtshof, waarmee Peróns partij vanaf 1947 zowel de uitvoerende, de wetgevende als de rechterlijke macht in handen kreeg. Daarnaast trachtte Perón de Argentijnse universiteiten, die een grote rol speelden in het verzet tegen de coup van 1943, door middel van een nieuwe universitaire wet te onderwerpen aan het regime. De wet maakte academische vrijheid en de relatieve autonomie van universiteiten onmogelijk. Met de totstandkoming van de wet werd het universiteiten onmogelijk gemaakt ooit nog tegenstand te bieden aan de *Peronistas*, waarmee zij in feite een speelbal van het regime werden.⁹⁸

⁹⁵ Whitaker, *The United States and Argentina*, 119-120.

⁹⁶ Whitaker, *Argentine Upheaval*, 4.

⁹⁷ Whitaker, *The United States and Argentina*, 151.

⁹⁸ *Ibidem*, 153.

2^e fase:

De tweede stap in de totstandkoming van een totalitaire staat was de herziening van bepaalde uit 1853 stammende gedeeltes van de grondwet die Perón niet bevielen en ook via rechterlijke interpretatie niet te veranderen waren. Daarnaast wou president Perón meer macht op economisch gebied en trachtte hij enkele gedeeltes van de grondwet te amenderen. De belangrijkste herzieningen in de grondwet van 1949 waren:

1. Het verbod op onmiddellijke herverkiezing werd geschrapt;
2. Het kiescollege dat de president van Argentinië kiest werd geschrapt;
3. De macht van de regering op het gebied van de economie werd verder uitgebreid. Zo werd buitenlandse handel een staatsaangelegenheid; het beheer van natuurlijke grondstoffen kwam in handen van de staat enzovoorts;
4. Peróns sociale programma werd in de grondwet opgenomen naast de rechten van de arbeider en de rechten van de ouderen.⁹⁹

3^e fase:

Na de herziening van de grondwet richtte Perón zich op de volgende taak in de totstandkoming van zijn totalitaire regime, namelijk: een reorganisatie van het politieke leven. Perón had de verkiezingen van 1946 niet gewonnen als leider van een enkele partij maar van een zogeheten 'nationale beweging' die bestond uit verschillende splinterpartijen. Aanvankelijk was president Perón niet van plan een eigen partij op te richten maar het gekibbel tussen de verschillende partijen waarop Perón zijn macht baseerde, deden hem anders besluiten. De verschillende splinterpartijen gingen op in de *Partido Unico de la Revolución*, die vervolgens opging in de *Partido Peronista*. De achterliggende gedachte achter de reorganisatie was dat Perón in de aanloop naar de verkiezingen van 1951 een sterke partij nodig had om zijn verkiezingswinst veilig te stellen.¹⁰⁰ Daarnaast kende de *Partido Peronista* ook een vrouwenpartij genaamd de *Partido Peronista de Mujeres* geleid door Eva Duarte de Perón die met name in de verkiezingen van 1951 een belangrijke rol zou gaan spelen.¹⁰¹ In de aanloop naar de presidentsverkiezingen van 1951 was de Argentijnse maatschappij door de sterke machtsbasis van de *Partido Peronista* van een veelpartijstelsel veranderd in een een-partij stelsel.¹⁰² De enige partij die nog enige mate van oppositie wist te voeren was de *Unión Cívica Radical (U.C.R)*. De partij haalde bij de presidentsverkiezingen van 1951 ondanks alle beperkingen van de vrijheid toch nog 1/3 van

⁹⁹ Whitaker, 153-155.

¹⁰⁰ Ibidem, 157-158.

¹⁰¹ Whitaker, *Argentine Upheaval*, 77.

¹⁰² Whitaker, *The United States and Argentina*, 158.

de stemmen. De overige partijen, die onder het regime van Perón eigenlijk het zwijgen was opgelegd, waren de socialisten, de communisten en twee Christelijke partijen.¹⁰³

4^e fase:

De volgende stap in de consolidering van Peróns totalitaire staat was de onderwerping van de pers aan de wil van het regime. Gedurende Peróns verkiezingscampagne van 1946 en de zes maanden na zijn overwinning bestond er een relatieve publicatievrijheid. Echter vanaf 1947 begon Perón een systematische campagne tegen de pers te voeren. Zo werd in 1949 een wet van kracht die het beledigen van een ambtenaar tot een zwaar misdrijf bestempelde. Verschillende kranten in het land moesten in 1950 wegens een te duidelijk anti-Perónista toonzetting stoppen met verschijnen.¹⁰⁴

Op het gebied van de buitenlandse politiek kondigde Perón bij zijn aantreden in 1946 een zogeheten 'derde weg' aan tussen Washington en Moskou. Na de Tweede Wereldoorlog werd net als in Guatemala ook de Argentijnse politiek gedomineerd door de Koude oorlog oftewel de kloof tussen het communisme en het kapitalisme. Echter daar waar de Europese landen berooid uit de oorlog waren gekomen, dachten zowel Peróns adviseurs als buitenlandse deskundigen dat Argentinië met haar ongeschonden productieactiviteit en enorme tegoeden aan harde valuta's kon profiteren van de naoorlogse situatie. Perón gebruikte de naoorlogse situatie dan ook om naast zijn sociaal-economische binnenlandse programma's zowel de (economische) positie van Argentinië als het nationale aanzien, dat door de Argentijnse neutraliteitspolitiek gedurende de Tweede Wereldoorlog beschadigd was, in de internationale arena te verbeteren.¹⁰⁵

Het doel van de 'derde weg' positie was om Argentinië op economisch gebied minder afhankelijk te maken van buitenlandse investeerders. De 'derde weg' was een logisch uitvloeisel van Peróns politieke opportunistische platform, *Justicialismo*. Perón zou de natie minder afhankelijk maken van haar (internationale) handelspartners door industrialisatie te bevorderen door middel van massaconsumptie.¹⁰⁶ Daarnaast trachtte Perón het Argentijnse prestige op het halfrond te verbeteren door een actieve diplomatie na te streven. Zo gebruikte Perón zijn connecties in het leger om nauwe banden met een aantal regimes in Zuid-Amerika aan te knopen. Daarnaast waren de vakbonden een instrument van de nieuwe Argentijnse buitenlandse politiek. De *Confederacion General de Trabajo* (CGT) bijvoorbeeld vestigde een internationaal orgaan, de *Asociacion de Trabajadores Latinoamericanos* (ATLAS), dat de verschillende vakbonden in de Latijns-Amerikaanse landen opriep zich te verbinden in de

¹⁰³ Whitaker, *Argentine Upheaval*, 79.

¹⁰⁴ Whitaker, *The United States and Argentina*, 161.

¹⁰⁵ Tulchin, *Argentina and The United States*, 99.

¹⁰⁶ *Ibidem*, 105.

strijd tegen het (Amerikaans) imperialisme/ kapitalisme en communisme zodat de arbeidsvoorwaarden van de werkende Zuid-Amerikaan zouden verbeteren.¹⁰⁷

Peróns 'derde weg' in samenspel met anti-Amerikaanse retoriek en de Argentijnse grootheidswaan (de strijd van Perón om Argentinië een nieuwe plaats in de wereld te geven die voldeed aan haar mogelijkheden en verwachtingen) en de beperkingen van de democratische vrijheden onder het regime van Perón werden in de Verenigde Staten met argusogen bekeken. In Washington kon het beleid van Perón niet op veel sympathie rekenen.¹⁰⁸ De relatie tussen Argentinië en de Verenigde Staten was al sinds de publicatie van Ambassadeur Bradens *Blue Book* verstoord. Bradens publicatie past echter in de geschiedenis van moeizame Argentijns-Amerikaanse betrekkingen. Reeds sinds de industrialisatie aan het einde van de negentiende eeuw worden de relaties tussen de twee landen gekenmerkt door tegenstellingen.¹⁰⁹

Nadat Ambassadeur Bradens aanstelling als *Assistant Secretary of State* in 1947 eindigde, leek Washington haar strafcampagne ten opzichte van Perón zoals vormgegeven onder Braden op te geven. Amerikaanse diplomaten in Buenos Aires hadden in 1947 verscheidene telegrammen naar Washington gestuurd waarin getracht werd uit te leggen dat Perón met zijn anti-Amerikaanse retoriek inspeelde op de in de Argentijnse maatschappij sterk gewortelde gevoelens van anti-imperialisme en *Yankeephobia* wat dan ook slechts gezien kan worden als een *vote-catching* truc.¹¹⁰ De Argentijnse anti-Amerikaanse retoriek vormden volgens de diplomaten geen groot gevaar voor de belangen van de Verenigde Staten. De aandacht van President Truman en *Secretary of State* Marshall werd vervolgens opgeëist door de formulering van een nieuw buitenlandbeleid dat tegemoet moest komen aan de Amerikaanse angst voor het oprukkende communisme in de wereld. De bescherming van West-Europa ten opzichte van het oprukkende communisme vroeg alle Amerikaanse aandacht en de Argentijnse kwestie dreef mede met de door president Perón (geheim) verklaarde steun aan de Verenigde Staten in het geval van een Amerikaanse-Russische crisis naar de achtergrond.¹¹¹ In de periode 1947-1954 voerden de Verenigde Staten ten aanzien van Argentinië dan ook een politiek van *appeasement*.¹¹²

In november 1951 vonden er opnieuw presidentsverkiezingen plaats. Er waren veel signalen dat Perón zijn grip op de macht aan het verliezen was: prijsstijgingen en een tekort aan consumptiegoederen samen met een economische recessie door twee jaren van extreme droogte veroorzaakten onrust onder de vakbondsliden. Een van de grootste vakbonden, *La Fraternidad*, die de belangen van spoorwegen behartigden, ging staken. Daarnaast moest

¹⁰⁷ Ibidem, 107-108.

¹⁰⁸ Ibidem, 106.

¹⁰⁹ Whitaker, *Argentine Upheaval*, 95.

¹¹⁰ Ibidem, 97-100.

¹¹¹ Tulchin, *Argentina and the United States*, 100.

¹¹² Whitaker, *The United States and Argentina*, 210.

Evita, Peróns kandidaat voor het vice-presidentschap in de aanloop naar de verkiezingen van 1951, haar kandidatuur laten varen wegens sterke oppositie vanuit het leger. De terugtrekking van Evita's kandidatuur kon het leger evenwel niet bevredigen. In 1951 vond dan ook een mislukte staatsgreep plaats. Perón maakte gebruik van het fiasco van de coup en versterkte zijn greep op het leger. Daarnaast versoepelde hij in de aanloop naar de verkiezingen de (politieke) bewegingsvrijheid van de oppositiepartij(en).¹¹³

Ook op buitenlands gebied waren vanaf 1950 de eerste signalen te ontdekken dat Perón zijn grip op de macht aan het verliezen was. De crisis in de Argentijnse buitenlandse politiek is hoofdzakelijk terug te voeren op het uitbreken van de Korea oorlog op 25 juni 1950 en Peróns gebrek aan financiële middelen om een dynamische buitenlandse politiek na te streven. Het omslagpunt is terug te voeren na het jaar 1948 toen de naoorlogse goudbalans en de tegoeden aan harde valuta's mede door Peróns totale controle op de economie in combinatie met de teruglopende vraag vanuit Europa naar Agrarische producten waren uitgeput.¹¹⁴ Rond 1950 was de Argentijnse financiële positie zo verslechterd dat een buitenlandse lening van de Verenigde Staten noodzakelijk werd. Om de kansen op een Amerikaanse lening groter te maken ratificeerde Perón het Rio-Verdrag van 1947, dat in 1948 naar het Argentijnse Congres was gestuurd maar door hevige oppositie nog steeds niet van kracht was geworden. Daarnaast kwam Perón tegemoet aan de door diverse internationale organisaties gevraagde steun in de strijd tegen de Noord-Koreaanse agressor. Argentinië was al in de eerste jaren van het tijdperk Perón lid geworden van diverse internationale organisaties, zoals de Verenigde Naties (VN) en de Organisatie voor Amerikaanse Staten (OAS). Peróns manoeuvre had effect. Argentinië ontving van de Amerikaanse Export-Import bank een krediet van 125 miljoen dollar. Echter, Peróns acceptatie van de Amerikaanse lening leidde wel tot hevige oppositie in eigen land. De Radicale partij hekelde de *Peronistas* door te stellen dat de Argentijnse ratificatie van het *Chapultepec* verdrag (ratificeerde de Pan-Amerikaanse alliantie) niet het soort democratische solidariteit was dat de natie in het belang van de sociale vooruitgang en politiek-economische onafhankelijkheid diende na te streven. Immers Perón had bij de verkondiging van de 'derde weg' reeds verklaard dat:

“Argentina respects all other countries, but this respect must be reciprocal. No one, great or small, can be permitted to interfere, openly or covertly, in matters that affect our sovereignty. Victory does not give rights”.¹¹⁵

De voornaamste kritiek was dat de derde weg was uitgroeid tot het dienen van de belangen van de Verenigde Staten.¹¹⁶ Vanaf 1953, mede door de dood van *Yankeephobia* Evita, werd

¹¹³ Ibidem, 161-162.

¹¹⁴ Ibidem, 175-176.

¹¹⁵ Ibidem, 217.

de 'derde weg' geleidelijk losgelaten en vervangen door een (economische) toenadering tot de Verenigde Staten.¹¹⁷ Ondanks de onrust in het land won Perón de democratische verkiezingen van 1951 met 65% van de stemmen. Deze verkiezingswinst is vooral toe te schrijven aan de monopoliepositie van de *Peronistas* op de media, vrouwenkiesrecht (vrouwen stemden in grote meerderheid voor de *Peronista* vrouwenpartij met Evita als partijleider) en het door het regime ingestelde verbod op coalitievorming.¹¹⁸ De volgende fase van crisis kwam met de dood van Evita op 26 juli 1952. De dood van Evita ontketende een machtsstrijd in het regime. Perón was in staat om diverse door Evita vervulde taken op zich te nemen. Zo volgde hij Evita bijvoorbeeld op als hoofd van de *Peronista* vrouwen partij en als hoofd van Sociale hulporganisatie. Echter al snel bleek dat Perón in combinatie met de slechte economische situatie in het land niet in staat was de balans tussen de twee pilaren waarop zijn regime rustte in stand te houden. Perón verloor geleidelijkerwijs de steun van de invloedrijke vakbond de CGT. Een van de oorzaken van het gebrek aan vertrouwen van de vakbonden was de haperende economie. Perón probeerde in 1953 om de economie nieuw leven in te blazen. De verdere ontwikkeling van de economie kon echter alleen bewerkstelligd worden door de stijging van de lonen en sociale voorzieningen die vooral de *descamisados* ten goede kwam, te stoppen. Perón was in de veronderstelling dat de *descamisados* loyaal aan hem zouden blijven.¹¹⁹ Echter de praktijk wees uit dat vanaf 1953 steeds meer tegenstand tegen zijn bewind kwam.

De omverwerping van Perón in september 1955 is terug te voeren op een periode van onrust die begon in juni 1955 met een opstand van marineofficieren nadat een decreet was uitgevaardigd dat bepaalde instructiemethodes uitgevoerd moesten worden op één lijn met de *Peronista Doctrine*. De muitenden officieren waren reeds sinds de mislukte staatsgreep van 1951 in de weer met een nieuwe staatsgreep. Daarnaast werd de onrust in het land mede veroorzaakt door een conflict tussen Perón en de Kerk. Perón had sinds het aantreden van zijn regering in 1946 de steun van de Kerk gekregen voor zijn regime. Echter vanaf de vroege jaren vijftig begon er oneindigheid te ontstaan vanuit de Kerk over de koers van de regering van Perón. In de periode november 1954 tot en met juni 1955 ontwikkelde deze onenigheid zich tot een bittere en gewelddadige controverse. Het ongenoegen van de kerkelijke leiders richtte zich met name op enkele door de regering Perón ingestelde maatregelen zoals: de legalisatie van echtscheiding en prostitutie en de secularisatie van het onderwijs. Perón op zijn beurt beklagde zich over het feit dat de Kerk een politiek spelletje speelde en haar alliantie met de oude oligarchie trachtte te herstellen. In de eerste maanden van 1955 verergerde het conflict doordat Perón grote aantallen Katholieke priesters liet oppakken. De

¹¹⁶ Ibidem, 232-236.

¹¹⁷ Whitaker, *Argentine Upheaval*, 99.

¹¹⁸ Whitaker, *The United States and Argentina*, 170.

¹¹⁹ Ibidem, 170-173.

weken daarop vonden diverse gewelddadige demonstraties plaats, tegendemonstraties en een aanval op het paleis van de Aartsbisschop. Het breekpunt kwam toen Perón twee priesters als wraakactie het land uitzette nadat de Kerk weigerde een decreet van de regering dat een *Corpus Christi* processie verbood, op te volgen.¹²⁰

Perón was in staat de juniopstand van het leger neer te slaan. De restoratie van het gezag was echter tijdelijk. In september 1955 bleek dat Perón niet nog eens in staat was zijn regime nieuw leven in te blazen door de balans tussen de steun van het leger en vakbonden te herstellen. Op 16 september 1955 was er een nieuwe staatsgreep. Dit keer met steun van grotere gedeeltes van het leger. De staatsgreep lukte en Perón werd opgevolgd door een militaire junta onder leiding van generaal Lonardi.¹²¹

Sociaal-economische factoren

President Perón bouwde zijn systeem, *Justicialismo* voort op basis van twee steunpilaren het leger en de *descamisados*. Bij zijn aantreden in 1946 trof Perón een maatschappij aan die hoofdzakelijk was opgebouwd uit de volgende sociale groepen:

1. de *Descamisados*;
2. de middenklasse;
3. de oligarchie

De etnische samenstelling en de klassenstructuur van de Argentijnse samenleving rond Peróns aantreden als president in 1946 zijn hoofdzakelijk terug te voeren op de bloei van de Argentijnse economie tussen 1880 en 1930 en de ontwikkeling van Argentinië als een van de grootste exporteurs van levensmiddelen (rundvlees en tarwe). De periode van economische bloei trok een stroom aan van immigranten die hoofdzakelijk uit Spanje en Italië afkomstig waren. Door de immigratie veranderde de etnische samenstelling van de bevolking. Voor 1880 waren blanken in de minderheid; de meerderheid bestond uit Indianen, Negeren en *Mestizos*. Rond 1930 daarentegen was slechts 8% van de bevolking van *mestizo* afkomst en 90% blank. De immigratiestroom was er mede de oorzaak van dat de traditionele 'creoolse cultuur' verdween. Daarnaast veranderde door de immigratiestroom de klassenstructuur van de Argentijnse samenleving. De bovenste klasse, oorspronkelijke bestaande uit landbezittende families werd uitgebreid met 'nieuwe rijken' die hun fortuin hadden verdiend in de handel en de financiële wereld, de zogenaamde 'oligarchie'. De onderste klasse groeide

¹²⁰ Whitaker, *Argentine Upheaval*, 5-6.

¹²¹ *Ibidem*, 28-33.

door de komst van een stedelijk proletariaat. Daarnaast was er een middenklasse verschenen die bestond uit 45-50% van 's land populatie.¹²²

Als lid van de in 1943 aan de macht gekomen militaire junta en later als president trachtte Perón te breken met de oude politiek waarin de oligarchie domineerde en buitenlandse (Brits en Amerikaans) belangen een steeds belangrijkere rol in de Argentijnse samenleving begonnen te spelen.¹²³ In feite speelde Perón in op de uit de jaren dertig stammende sociale en politieke onvrede door zijn regime op te bouwen op steun van de sterke *descamisados* en het leger. Peróns keuze om zijn regime op te bouwen op steun van de *descamisados* en het leger is logisch aangezien de middenklasse in de jaren veertig niet verenigd was maar eerder bestond uit een verzameling ongelijksoortige individuen of groepen. Bovendien stamde Perón zelf uit het leger, dat reeds sinds het dictatorschap van Justo in de jaren dertig een belangrijke rol speelde in de Argentijnse samenleving.¹²⁴

Op economisch gebied trof Perón bij zijn aantreden in 1946 een land aan dat in de lift zat. Argentinië profiteerde met haar graan en vleesoverschotten van de wereldwijde tekorten aan deze producten na de Tweede Wereldoorlog. Daarnaast bezat Argentinië een grote hoeveelheid harde valuta's. Perón speelde in op de ontstane situatie en trachtte Argentinië minder afhankelijk te maken van buitenlandse afnemers van Argentijnse producten. Het doel van het regime van Peron was om de industriële sector nog verder uit te breiden zodat Argentinië van een in 1946 nog steeds op de agrarische sector rustende economie zou transformeren in een industriële onafhankelijke macht. Dit deed Perón door de nationalisatie van buitenlandse bedrijven (hoofdzakelijk Britse opererende bedrijven in de infrastructuur), de verhoging van de tarieven om de industrie te beschermen en de stimulans van binnenlandse consumptie door de verhoging van de lonen in de periode 1946-1948 met maar liefst vijftig procent.¹²⁵

Daarnaast trachtte Perón de staat om te vormen tot 'manager' van de (nationale) economie. Wat Perón in het kort deed, was de reeds onder zijn voorgangers Irogoyen en Justo ingezette controle van de nationale economie (controle van het bankwezen, regulatie van de productie en marketing van agrarische producten, vlees en olie en de vaststelling van lonen) verder uit te breiden en te gieten in een politieke doctrine. De doctrine mondde uit in de reeds beschreven 'derde weg' tussen het kapitalisme en communisme en vormde met de andere bepalingen van Peróns *Justicialismo* het ideaal van een Argentinië dat economische vrijheid, sociale rechtvaardigheid en politieke soevereiniteit zou kennen.¹²⁶

Het regime van Perón ontwikkelde twee methodes om de economie te beheersen. Allereerst de oprichting van door de staat beheerste monopolies. Daarnaast de oprichting van

¹²² Whitaker, *Argentine Upheaval*, 60-61.

¹²³ Whitaker, *The United States and Argentina*, 11.

¹²⁴ Ibidem, 13-14.

¹²⁵ Tulchin, *Argentina and The United States*, 106.

¹²⁶ Ibidem, 178.

‘gemengde bedrijven’ die gebaseerd waren op eigen kapitaal en overheidssteun. Het beste voorbeeld van een door de staat beheerst monopolie was het *Instituto Argentino de Promoción del Intercambio (IAPI)* dat was opgericht met als doel agrarische producten van landbewerkers te kopen en deze producten af te zetten over de gehele wereld. Met de opbrengsten werden vervolgens buitenlandse producten gekocht. Het succes van de *IAPI* was dat doordat lage inkooprijzen werden aangehouden bepaalde goederen konden worden aangeschaft die in de naoorlogse jaren lang niet wijdverbreid waren.¹²⁷ De ‘gemengde bedrijven’ waren opgericht met als doel het promoten van algemeen welzijn en het initiëren, aanmoedigen en ontwikkelen van economische activiteiten. Een bekend voorbeeld is de nationalisatie (1946) van de Centrale Bank dat fungeerde als depositaris voor diverse rekeningen van andere banken en een veto had op de leningoperaties van het bankiersstelsel.¹²⁸

Op het gebied van de buitenlandse handel is sinds de jaren dertig van de twintigste eeuw de decennialange economische band met Groot-Brittannië geleidelijk vervangen door de Verenigde Staten als belangrijkste handelspartner. Zowel op importniveau als op exportniveau. Daarnaast vond na de Tweede Wereldoorlog een toename plaats in de handel met de Latijns-Amerikaanse buurlanden.¹²⁹

Ondanks het feit dat de Verenigde Staten Groot-Brittannië verdrongen hadden als belangrijkste handelspartner trachtte Perón direct na de Tweede Wereldoorlog een economisch verdrag te sluiten waarin de Britten Argentinië zouden voorzien van (agrarische) machines en industriële producten in ruil voor Argentijnse levensmiddelen. Echter het door Perón nagestreefde verdrag was in 1945 totaal niet realistisch. Allereerst, was Groot-Brittannië niet in staat om de door Perón gevraagde goederen te leveren. Ten tweede waren de Britten niet langer geïnteresseerd in het beschermen van hun investeringen in de Argentijnse infrastructurele sector (spoorwegen).¹³⁰ Het gevolg was dat de Argentijnse overheid in het kader van haar economische onafhankelijkheidsprogramma diverse buitenlandse bezittingen nationaliseerde. De grootste *deal* was de aankoop van het door Groot-Brittannië bezeten spoorwegsysteem (Verdrag van *Andes*, februari 1948). In tegenstelling tot Guatemala, waar de Guatemalteekse regering slechts 1 miljoen dollar bood voor de 234.000 hectare van de UFCo onteigende grond, betaalde de Argentijnse regering voor de diverse genationaliseerde bedrijven een schappelijke prijs. In de Verenigde Staten en Groot-Brittannië reageerde de regering afkeurend op de onteigeningspolitiek. In Groot-Brittannië weigerde banken Britse ponden uit Argentinië te wisselen en de Verenigde Staten

¹²⁷ Ibidem, 179.

¹²⁸ Ibidem, 180.

¹²⁹ Ibidem, 195-200.

¹³⁰ Tulchin, *Argentina and the United States*, 109.

verbod de Europese landen om met *Marshall-plan* dollars Argentijnse producten te kopen.¹³¹

Met betrekking tot de andere Europese landen richtte Perón zich op economisch gebied met name op Spanje en Italië. Daarnaast had Argentinië reeds sinds de conferentie van San Francisco (1945) contacten met de minister van Buitenlandse zaken van de Sovjet-Unie, Vjatsjeslav Michailovitsj Molotov. Deze contacten mondten uit in formele diplomatieke banden tussen de twee landen op 6 juni 1946, twee dagen na de inauguratie van Perón. Gedurende Peróns eerste termijn betekenden de banden op economisch vlak nog niet zoveel. De beide landen konden het niet eens worden over de voorwaarden voor een handelsverdrag en daarnaast was de Sovjet-Unie niet in staat om de door Argentinië gevraagde (lichte) machines te leveren. De relaties tussen de twee landen verbeterden echter in Peróns tweede termijn en resulteerden in een historische ontmoeting tussen de Argentijnse Ambassadeur in Moskou en Joseph Stalin in 1952. De ontmoeting was het eerste *face-to-face* contact tussen een vertegenwoordiger van een Latijns-Amerikaans land en de Sovjet-Unie. Bij de ontmoeting werd een handelsverdrag getekend dat de CIA met argusogen bekeek. Echter in de praktijk bleek de Argentijnse handel met de Sovjet-Unie nooit hoger te liggen dan 3% van de totale export. In de praktijk betekende het dan ook dat Perón niet kon bouwen op steun van de Sovjet-Unie en 'de derde weg' samen met Peróns anti-Amerikaanse retoriek leidde tot de formulering van een neutrale positie op het gebied van de economie en het buitenlands beleid.¹³²

De economische vooruitgang in Argentinië duurde echter slechts twee jaar. De neergang van de economie is terug te voeren op een aantal factoren. Allereerst waren de na de Tweede Wereldoorlog geërfde voordelen snel uitgeput. Ten tweede vond er een periode van economische teruggang plaats in de landbouw die verergerd werd door een periode van extreme droogte en door het regime van Perón te snel nagestreefde modernisatie van de agrarische sector. Ten derde ontstond er een olietekort door het Brits-Iraanse conflict. In de praktijk betekende het dan ook dat Perón vanaf begin jaren vijftig steeds afhankelijker werd van de Verenigde Staten.¹³³

Korte analyse non-interventiebeleid

Concluderend, de door Perón bewandelde 'derde weg' op zowel economisch als buitenlands gebied samen met anti-Amerikaanse retoriek die vooral als doel had tegemoet te komen aan de wijdverbreide gevoelens van anti-imperialistische /anti-Amerikaanse gevoelens binnen de Argentijnse maatschappij, verslechterde de band met het Westen en in het bijzonder de band

¹³¹ Tulchin, *Argentina and the United States*, 107.

¹³² *Ibidem*, 109.

¹³³ Whitaker, *The United States and Argentina*, 232-233.

met de Verenigde Staten. Echter daar waar de Verenigde Staten in Guatemala intervieneerden om de economische belangen te beschermen, bleef Amerikaanse interventie in Argentinië uit. De Amerikaanse non-interventie in Argentinië is op economisch vlak verwonderlijk te noemen aangezien de Verenigde Staten sinds de jaren dertig en met name na de Tweede Wereldoorlog de economische banden met Argentinië juist geïntensifieerd hadden. Zo blijkt uit figuur 5 bijvoorbeeld dat de export van de Verenigde Staten naar Argentinië in het jaar 1946 ruim vijf keer zo groot was ten opzichte van 1945. Ook blijkt uit de figuur dat de Verenigde Staten in absolute aantallen meer exporteerde en importeerde naar en uit Argentinië ten opzichte van Guatemala waar de Amerikanen de ‘communistische dreiging’ gebruikten als legitimatie om haar economische belangen in het land te beschermen. Echter, Argentinië is vele malen groter dan Guatemala en relatief gezien is de handel tussen de Verenigde Staten en Guatemala dan ook velen malen groter dan tussen de Verenigde Staten en Argentinië. Daarnaast opereerden in Guatemala diverse grote Amerikaanse bedrijven waarbij vele belangen gediend waren.

Jaar :	U.S. Export Argentinië	Argentinië Export U.S.	U.S. Export Guatemala	Guatemala Export U.S.
1945	38.719	168.698	14.676	24.263
1946	191.144	194.380	23.031	31.220
1947	679.851	154.637	41.377	44.042
1948	380.866	179.765	44.817	44.171
1949	130.843	97.523	44.859	43.297
1950	141.996	206.060	43.047	53.687
1951	233.083	219.754	47.277	64.443
1952	148.028	158.669	40.305	64.302
1953	404.265	181.896	44.449	63.283
1954	122.638	103.043	47.546	65.542

Figuur 5: Handel (in miljoenen dollars) tussen de Verenigde Staten vs Argentinië en Guatemala, 1945-1954.¹³⁴

Op politiek vlak kan gesteld worden dat daar waar Perón aanvankelijk trachtte een ‘derde weg’ op buitenlands gebied te volgen deze koers eind jaren veertig wegens de slechte economische situatie in Argentinië losgelaten moest worden en Perón toenadering tot de Verenigde Staten moest zoeken. Met Peróns toenadering, verdween de onder Braden heersende angst voor het regime van Perón en de noodzaak voor interventie dan ook. Het is moeilijk te verklaren of de grote Argentijnse weerstand tegen de Verenigde Staten bepalend was voor de Amerikaanse non-interventiepolitiek in dat land. Zeker is wel dat naast de door Perón gevoerde anti-Amerikaanse retoriek ook veel Argentijnen (voornamelijk de oude oligarchie, universiteitsprofessoren en studenten) mede door de geringe vrijheid van meningsuiting en politieke vrijheden het regime van Perón liever zagen verdwijnen en bereid

¹³⁴ U.S. Census Bureau, “Statistical Abstract of the United States 1955 (76th Annual Edition)” op: <http://www.census.gov/prod/www/abs/statab1951-1994.htm>, bekeken 24 mei 2007.

waren met de Amerikanen samen te werken om het regime te verzwakken. Zoals bijvoorbeeld bleek uit de ondertekening van het door de Amerikaanse ambassadeur Braden opgestelde anti-Perón manifest.

Kortom, de Amerikaanse non-interventie in Argentinië valt, gezien de politieke en economische factoren als volgt te verklaren: de Verenigde Staten intervierden in Argentinië niet omdat er geen communistische dreiging in het land was die de aanwezigheid van Amerikaanse bedrijven in het land zouden schaden; Argentinië niet zoals Guatemala behoorde tot de achtertuin van de Verenigde Staten; en het communistische gevaar zo direct een gevaar zou vormen voor de veiligheid van de Verenigde Staten, de Amerikaans economische belangen in Argentinië een stuk geringer waren, en Perón een 'derde weg' politiek trachtte te bewandelen maar in de praktijk aan de leiband van Washington liep.

Deel II: Noord-Amerika

4. Historische context Amerikaans beleid op Westelijk halfrond

De *Monroe Doctrine* en haar verschillende uitvloeisels hebben sinds de afkondiging van de doctrine in 1823 tot en met de jaren tachtig van de twintigste eeuw het buitenlandse beleid (en in mindere mate het defensiebeleid) van de Verenigde Staten ten opzichte van het Westelijk halfrond bepaald. De *Monroe Doctrine* wordt gezien als de voornaamste doctrine in de Amerikaanse buitenlandse politiek.¹³⁵ Maar waaruit bestond de *Monroe Doctrine* nu precies? En in hoeverre is de *Monroe Doctrine* van invloed geweest op het buitenlandse beleid van de Verenigde Staten ten opzichte van Guatemala en Argentinië voorafgaande aan de in de onderzoeksvraag genoemde periode 1944-1955?

Dit hoofdstuk heeft als doel een korte historische schets te geven van de ontwikkelingen in het Amerikaanse buitenlandse beleid in de periode 1823-1946. De *Monroe Doctrine* staat hierbij centraal zodat duidelijk wordt in welk historisch kader het Amerikaanse non-interventiebeleid ten aanzien van Argentinië in de periode 1944-1955 geplaatst kan worden.

4.1. De Verenigde Staten en het Westelijk halfrond

*We shall assume distinctly the principle that the American continents are no longer subjects for any new European colonial establishments.*¹³⁶

John Quincy Adams to Baron von Tüyl, Russian Minister, July 17, 1823.

De *Monroe Doctrine* kwam tot stand met de golf onafhankelijkheidsverklaringen van de Latijns-Amerikaanse landen aan het begin van de negentiende eeuw. De doctrine, in grote lijnen ontworpen door president Monroe's *Secretary of State* John Quincy Adams (1817-1825), was in feite een reactie op het dreigende gevaar dat Rusland en de andere landen van de Heilige Alliantie (Frankrijk, Oostenrijk en Pruisen) aan het einde van de Napoleontische Oorlogen (1815) vormden voor de soevereiniteit van de kort tevoren geïnstalleerde regeringen in onafhankelijk Latijns-Amerika.¹³⁷ De doctrine was de eerste politieke expressie van het idee van een Amerikaanse strategische, economische en politieke invloedssfeer op het Westelijk halfrond en omhelsde in grote lijnen de volgende drie punten:

¹³⁵ Cecil V. Crabb, Jr., *The Doctrines of American Foreign Policy: Their Meaning, Role, and Future* (Louisiana State University Press 1982) 9-11.

¹³⁶ Samuel Flagg Bemis, *John Quincy Adams and the foundations of American Foreign Policy* (New York 1949) 363.

¹³⁷ Smith, *The last years of the Monroe Doctrine*, 21-22.

1. Het non-kolonisatieprincipe dat van toepassing was op zowel Noord-, als Zuid-Amerika:

“The American Continents, by the free and independent condition which they have assumed and maintain, are henceforth not to be considered as subjects for future colonization by any European power”.

2. Het isolationismeprincipe:

“It is only when our rights are invaded, or seriously menaced, that we resent injuries, or make preparations for our defense”.

3. De uitspraak: *Hands Off the independent states of the New World*.

“We could not view any interposition for the purpose of oppressing them, or controlling in any other manner, their destiny, by any European power, in any other light, than as the manifestation of an unfriendly disposition toward the United States”.¹³⁸

De *Monroe Doctrine* heeft het Amerikaanse buitenlandse beleid (en niet alleen ten opzichte van het Westelijk halfrond) gedurende de negentiende en twintigste eeuw in grote mate beïnvloed. Allereerst benadrukte de doctrine (punt 1) de relatie tussen Europa en het Westelijk halfrond waarmee president Monroe een op machtspolitiek gebaseerde richtlijn ontwierp die de relatie tussen Amerikaanse veiligheid- en onafhankelijkheidspolitiek bepaalde.¹³⁹ Ten tweede belichaamde de *Monroe Doctrine* de beginselen van de Amerikaanse natie zoals die tijdens de onafhankelijkheid van 1776 in de grondwet werden vastgelegd. De isolationistische positie en het *concept of the free hand* zijn hier voorbeelden van en bepalen tot aan de dag van vandaag mede het buitenlandse beleid van de Verenigde Staten.¹⁴⁰ Ten derde representeerde de *Monroe Doctrine* de Amerikaanse interventiepolitiek die hoofdzakelijk gestalte kreeg onder de *Roosevelt Corollary*, een door president Theodore Roosevelt bedachte uitbreiding op de *Monroe Doctrine*, en van grote invloed zou zijn op de betrekkingen tussen de Verenigde Staten en het Westelijk halfrond in de twintigste eeuw. Met name de Amerikaanse steun in naam van de *Monroe Doctrine* voor wrede anticommunistische maar pro-Amerikaanse regimes in Latijns-Amerika zou tot en met de administratie van president Ronald Reagan (1980-1988) de Amerikaanse relaties met Latijns-Amerika beïnvloeden.¹⁴¹ Ten vierde lukte het de Verenigde Staten bij de totstandkoming van Verenigde Naties (VN) halverwege de jaren veertig van de twintigste eeuw in het licht van de *Monroe Doctrine* een clause in het handvest van de VN op te laten nemen dat de Amerikanen de bevoegdheid gaf de Verenigde Naties uit te sluiten van politieke bemoeienis op het Westelijk halfrond.¹⁴²

Toch is het moeilijk aan te geven wat de *Monroe Doctrine* nu precies was. Een doctrine is een *statement of general principles* dat onderhevig is aan veranderingen van tijd

¹³⁸ Bemis, *John Quincy Adams and the Foundations of American Foreign Policy*, 363.

¹³⁹ Crabb, Jr., *The Doctrines of American Foreign Policy*, 14.

¹⁴⁰ Ibidem, 21.

¹⁴¹ Smith, *The last years of the Monroe Doctrine*, 5

¹⁴² Ibidem, 4.

en plaats. Zo ook bij de *Monroe Doctrine*.¹⁴³ Het is dan ook niet verwonderlijk dat er door de jaren heen verschillende variaties op de oorspronkelijke doctrine zijn ontstaan. De negentiende en vroeg twintigste eeuwse geschiedenis van de doctrine is globaal onder te verdelen in drie periodes: de periode van de oorspronkelijke doctrine, de periode van de *Roosevelt Corollary* en ten slotte de periode van de *Good Neighbor Policy*.

Periode I:

Na de afkondiging van de *Monroe Doctrine* in 1823 raakte de doctrine enige tijd in vergetelheid. Een decennium lang besteedden de Amerikanen weinig aandacht aan de doctrine. De *Monroe Doctrine* was aanvankelijk ook niet bedoeld als de langdurige buitenlandse doctrine van de Verenigde Staten maar diende slechts als waarschuwing aan de Europese landen dat het garant stellen van de onafhankelijkheid van naties op het Westelijk halfrond van vitaal belang voor de Verenigde Staten was.¹⁴⁴ Het duurde tot en met de jaren veertig van de achttiende eeuw voordat de doctrine opnieuw van toepassing werd.

In 1845 gebruikte president James Polk (1845-1849) de doctrine om de Europese landen te waarschuwen zich niet te bemoeien met de Amerikaanse binnenlandse aangelegenheden in Texas en Californië. Daarnaast gebruikten de Amerikanen de doctrine na de overwinning van de Unie in de Amerikaanse burgeroorlog, tegen de Franse keizer Napoleon III, die in Mexico een marionettenregime had geïnstalleerd.¹⁴⁵ Van 1861 tot en met 1889 keerde de rust in de Amerikaans Latijns-Amerikaanse relaties echter terug. De Amerikaanse burgeroorlog, de verovering van het Wilde Westen en het industrialisatieproces absorbeerden alle energie van de Verenigde Staten.¹⁴⁶

In Guatemala en Argentinië had de *Monroe Doctrine* halverwege de negentiende eeuw nog weinig betekenis. In Midden-Amerika bestond de politiek van de Verenigde Staten in deze periode voornamelijk uit drie componenten:

1. De Verenigde Staten (en in mindere mate Groot-Brittannië) trachtten, al dan niet geslaagd, handelsverdragen af te sluiten zodat de politieke kloof van instabiliteit, die de koloniale machten hadden achter gelaten, opgevuld kon worden.
2. De Verenigde Staten probeerden, vaak zonder succes, de imperialistische expansiepolitiek van Spanje en Groot-Brittannië te blokkeren.

¹⁴³ Crabb, Jr., *The doctrines of American Foreign Policy*, 26-27.

¹⁴⁴ Smith, *The last years of the Monroe Doctrine*, 23.

¹⁴⁵ Ibidem.

¹⁴⁶ John D. Martz, *United States Policy in Latin America. A Quarter Century of Crisis and Challenge, 1961-1986* (University of Nebraska Press 1988) 4.

3. De Verenigde Staten trachtten de ontwikkeling van een interoceanisch kanaal te promoten (het latere Panamakanaal).¹⁴⁷

De invloed van de Verenigde Staten in Guatemala begon geleidelijk met de groei van de koffie-industrie in de jaren zestig van de negentiende eeuw en groeide aan het einde van de negentiende eeuw uit tot Amerikaanse monopolies op de infrastructuur en de industriële sector.¹⁴⁸

De situatie in de Verenigde Provincies van de *Rio Plata* was rond de onafhankelijkheidsgolf aan het begin van de negentiende eeuw niet in het bijzonder van invloed op de totstandkoming van de *Monroe Doctrine*. De regering van de Verenigde Provincies zag de doctrine aanvankelijk enthousiast tegemoet en aanvankelijk leek het er ook op dat de doctrine de relatie tussen de twee landen ten goede kwam.¹⁴⁹ Zo probeerde de Argentijnse regering de principes uit de *Monroe Doctrine* te gebruiken bij een conflict tussen Brazilië en Uruguay zodat Europese bemoeienis in het conflict voorkomen werd. Echter de Verenigde Staten reageerden na twee jaar vertraging:

“(...) the principles of policy could not be invoked by a foreign power, that the United States would remain strictly neutral in the dispute between the two American nations, and that, in any event, the principles did not seem to apply in the present case”¹⁵⁰

Het grootste gedeelte van de negentiende eeuw bleven de Verenigde Staten vervolgens afzijdig van internationale verwickelingen in Argentinië.

De volgende fase in de doctrine brak aan toen de Verenigde Staten aan het einde van de negentiende eeuw met een beroep op de *Monroe Doctrine* intervenueerden in een geschil tussen Venezuela en Groot-Brittannië over de grenzen van Brits Guyana. De Verenigde Staten eisten dat het geschil voorgelegd zou worden voor arbitrage.¹⁵¹ De Verenigde Staten waren inmiddels een supermacht en de *Monroe Doctrine* was onbetwist het eerste principe van het Amerikaanse buitenlandse beleid op het Westelijk halfrond geworden.

Periode II:

De totstandkoming van de supermachtstatus van de Verenigde Staten aan het einde van de negentiende eeuw, mede door de snelle industrialisatie die het land had doorgemaakt en de geslaagde buitenlandse interventies zoals de verdrijving van de Spanjaarden uit Cuba in 1898 en de geslaagde door de Verenigde Staten gesteunde afscheiding van Panama van Colombia,

¹⁴⁷ John H. Coatsworth, *Central America and The United States: The Clients and the Colossus* (New York 1994) 25-26.

¹⁴⁸ *Ibidem*, 27-29.

¹⁴⁹ Tulchin, *Argentina and the United States*, 7-8.

¹⁵⁰ *Ibidem*, 8.

¹⁵¹ Smith, *The last years of the Monroe Doctrine*, 24-25.

resulteerden in een herinterpretatie van de Amerikaanse buitenlandse politiek. De *Roosevelt Corollary* in aanvulling op de *Monroe Doctrine* was geboren.

De bedenker van de *Roosevelt Corollary* was president Theodore Roosevelt (1901-1909) die de term *speak softly but carry a big stick* ("spreek zacht, maar draag een dikke stok bij je") introduceerde waarmee hij voor ogen had dat de Verenigde Staten zouden moeten uitgroeien tot een internationale politiemacht op het Westelijk halfrond.¹⁵²

Roosevelt verklaarde op 6 december 1904 dat elk Latijns-Amerikaans land:

"Whose people conduct themselves well can count upon our hearty friendship. If a nation shows that it knows how to act with reasonable efficiency and decency in social and political matters, if it keeps order and pays its obligations, it need fear no interference from the United States. Chronic wrongdoing, or an impotence which results in a general loosening of the ties of civilized society, may in America as elsewhere, ultimately require intervention by some civilized nations, and in the Western Hemisphere the adherence of the United States to the Monroe doctrine may force the United States, however reluctantly, in flagrant cases of such wrongdoing or impotence, to exercise of an international police power"¹⁵³

De *Roosevelt Corollary* was een van de belangrijkste uitbreidingen op de oorspronkelijke *Monroe Doctrine* en stond voor een rechtvaardiging van Amerikaanse interventie in de binnenlandse aangelegenheden van landen op het Westelijk halfrond. De gedachte achter de *Roosevelt Corollary* was het tijdperk van het imperialisme. Europese landen hadden de gewoonte om de zwakte van andere regeringen om schulden af te lossen te gebruiken als voorwendsel voor militaire interventie. Roosevelt's angst was dat incompetent regeringen in het Caribische gebied, vooral de landen die faalden hun schulden af te lossen, Europese landen uitdaagden te interveniëren, wat een schending van de *Monroe Doctrine* betekende. Daarnaast zou de aanwezigheid van de Europese landen langs de vaarroutes naar het Panamakanaal een serieuze schending van de Amerikaanse nationale veiligheid betekenen.¹⁵⁴ Onder het mom van de *Roosevelt Corollary* intervenieerden de Verenigde Staten dan ook in ongeveer zestig aangelegenheden op het Westelijk halfrond (hoofdzakelijk in Midden-Amerika en de kleinere Caribische staten).

In Guatemala betekende de *Roosevelt Corollary* vooral dat de Verenigde Staten zichzelf een legitimatie verschaften om te kunnen interveniëren in de binnenlandse aangelegenheden van het land zodat de eigen economische belangen, die de Verenigde Staten sinds de jaren tachtig van de negentiende eeuw hadden, onder andere de aanwezigheid van de *United Fruit Company* (UFCo), konden beschermen. Dit gebeurde onder andere in 1920 toen de Verenigde Staten Guatemala binnenvielen en drie weken bleven om Amerikaanse bezittingen te beschermen tegen interne conflicten.¹⁵⁵

¹⁵² Martz, *United States Policy in Latin America*, 4.

¹⁵³ Crabb, Jr., *The Doctrines of American Foreign Policy*, 38.

¹⁵⁴ Smith, *The last years of the Monroe Doctrine*, 25.

¹⁵⁵ Coatsworth, *Central America and the United States*, 33-36.

In Argentinië zag de situatie er heel anders uit. Aan het einde van de negentiende eeuw had Argentinië een bijzondere ontwikkeling meegemaakt. Het land was (door de katoenindustrie) een van de rijkste landen van Latijns-Amerika geworden. Deze economische ontwikkeling had het grootheidssimago van Argentinië goed gedaan. Echter de grootheidswaan leidde ook tot geschillen met de Verenigde Staten die zich in dezelfde periode hadden ontwikkeld tot een wereldmacht. Het idee dat de Verenigde Staten onder de *Roosevelt Corollary* zonder meer konden interveniëren in de Argentijnse binnenlandse aangelegenheden kon dan bij de Argentijnse bevolking ook niet op veel sympathie rekenen. De afkondiging van de *Roosevelt Corollary* hield slechts een bedreiging van de onafhankelijkheid in en de doctrine werd dan ook vooral beschouwd als een unilaterale uitspraak die slechts de nationale belangen van de Verenigde Staten diende.¹⁵⁶ Daarentegen vonden sommige Argentijnen dat Argentinië door haar economische ontwikkeling een voorsprong had op de rest van Latijns-Amerika en zelf een supermacht was en een veel grotere rol in Latijns-Amerika zou moeten spelen. Deze Argentijnse kijk op de wereld betekende het begin van moeizame betrekkingen die Verenigde Staten in de loop van de twintigste eeuw met Argentinië zou hebben.¹⁵⁷

Onder de regering van President Woodrow Wilson (1913-1921), de nationale pleiter voor zelfbeschikking en wereldwijde democratie, bereikte de *Roosevelt Corollary* haar hoogtepunt.¹⁵⁸ Allereerst was er in augustus 1912 door de Japanse interesse in de havensteden in Zuid-Californië een amendement aan de *Monroe Doctrine* toegevoegd, de *Lodge Corollary*. De *Lodge Corollary* verbood buitenlandse machten scheepsvaartactiviteiten te ontplooiën op het Westelijk halfrond. De *Lodge Corollary* is bijzonder omdat voor de eerste keer de doctrine ook van toepassing was op een Aziatische macht.¹⁵⁹ Vervolgens brak de Eerste Wereldoorlog uit en trachtte President Wilson de doctrine daarna om te zetten in een multilateraal Pan-Amerikaans verdrag waarbij alle lidstaten elkaanders politieke onafhankelijkheid en territoriale integriteit zouden waarborgen. Argentinië werd beschouwd als een van de fanatiekste aanhangers van het idee ondanks dat het land in conflict was met met de Verenigde Staten over de Argentijnse weigering de Duitse agressor in de Eerste Wereldoorlog de oorlog te verklaren.¹⁶⁰ Argentinië pleitte ervoor om *the one-sided character of the Monroe Doctrine* om te vormen *into a common policy of all the American countries*.¹⁶¹ Wilson stelde echter voor om de *Monroe Doctrine* te gebruiken als basis voor de op te richten Volkerenbond:

¹⁵⁶ Smith, *The last years of the Monroe Doctrine*, 26.

¹⁵⁷ Tulchin, *Argentina and The United States*, 17-20.

¹⁵⁸ Crabb, Jr., *The Doctrines of American Foreign Policy*, 39.

¹⁵⁹ Ibidem, 40.

¹⁶⁰ Tulchin, *Argentina and The United States*, 36.

¹⁶¹ Smith, *The last years of the Monroe Doctrine*, 28

“I am proposing, as it were, that the nations should with one accord adopt the doctrine of President Monroe as the doctrine of the world: that no nation should seek to extend its polity over any other nation or people, but that every people should be free to determine its own polity, its own way of development, unhindered, unthreatened, unafraid, the little along with the great and powerful”.¹⁶²

Echter het verlies van Wilson bij de verkiezingen van 1921 in combinatie met de niet-toetreding van de Verenigde Staten tot de Volkerenbond betekende het einde van Wilsons ideaal van een *Monroe Doctrine* voor het Westelijk halfrond. In de loop van de jaren twintig verminderde ook de dreiging van Europese agressie en vond onder president Hoover opnieuw een formalisatie van de *Monroe Doctrine* plaats.

Periode III:

Gedurende de jaren twintig van de twintigste eeuw was in Washington geleidelijk aan het besef ontstaan dat de *Roosevelt Corollary* weinig vruchten afwierp. *Secretary of State* Evans Hughes herinterpreteerde de *Monroe Doctrine* dan ook en sloot hierbij de *Roosevelt Corollary* uit als een legitieme aanvulling op de doctrine.¹⁶³ De herinterpretatie van Hughes was een vooraankondiging van de start van een ontgiftingsproces in het licht van Wilsons zelfbeschikkingsprincipe. Hiermee trachtte de Amerikaanse regering de Latijns-Amerikaanse regeringen tegemoet te komen.¹⁶⁴ Het proces begon met het *Clark Memorandum*. Het *Clark Memorandum* ging ervan uit dat de Verenigde Staten op basis van de *Monroe Doctrine* geen wettelijke basis hadden om zich te mengen in de interne aangelegenheden van andere Amerikaanse staten.¹⁶⁵

Vervolgens brak de beurscrisis van 1929 uit. De Verenigde Staten werden gedwongen om de handel met de Latijns-Amerikaanse landen te vergroten. De wereldcrisis en haar indirecte gevolgen, leidden tot de door president Franklin Delano Roosevelt (1932-1944) uitgeroepen *Good Neighbor Policy* in aanvulling op de grondbeginselen van de *Monroe Doctrine*. De *Good Neighbor Policy* omvatte onder andere: terugtrekking van de laatste Amerikaanse troepen uit Haïti en de Dominicaanse republiek, opgave van het Amerikaanse recht om te interveniëren in de interne aangelegenheden van Cuba en ten slotte de acceptatie van de nationalisatie van de Mexicaanse olie-industrie.¹⁶⁶

De impact van de *Good Neighbor Policy* in Midden-Amerika was aanzienlijk maar zeker niet geheel positief. De *Good Neighbor Policy* had een aantal onaangename gevolgen. Zo bewerkstelligde de terugtrekking van Amerikaanse aanwezigheid in het gebied een politiek vacuüm dat vaak werd opgevuld door militaire regimes die politieke stabiliteit

¹⁶² Ibidem, 29.

¹⁶³ Crabb, Jr., *The Doctrines of American Foreign Policy*, 41.

¹⁶⁴ Coatsworth, *Central America and The United States*, 41.

¹⁶⁵ Smith, *The last years of the Monroe Doctrine*, 33-34.

¹⁶⁶ Ibidem, 35.

beloofden. In Guatemala werd dit politieke vacuüm opgevuld door de gewapende strijdkrachten van Generaal Ubico. De relatie tussen de Verenigde Staten en Argentinië gedurende deze periode werd vooral op een positieve manier bepaald door de gesprekken die plaatsvonden over de tweede poging om een Pan-Amerikaanse alliantie op te richten.¹⁶⁷ Inmiddels was de Tweede Wereldoorlog uitgebroken. De Verenigde Staten waren bang dat de Duitsers een gevaar zouden zijn voor de gehele invloedssfeer. De buitenlandse crisis zorgde ervoor dat de *Good neighbor policy* de weg vrij moest maken voor een *de facto security* alliantie tussen de Verenigde Staten en de Latijns-Amerikaanse landen. Alleen Argentinië werkte door haar banden met de Nazis niet mee. Al gedurende de jaren dertig en de jaren veertig van de twintigste eeuw Buenos Aires, (1936), Lima (1938) en Havana (1940), hadden onderhandelingen plaatsgevonden voor de oprichting van een Pan-Amerikaanse alliantie. De besprekingen leidden in 1945 uiteindelijk tot het verdrag van Chapultepec en werden vervolgens door de Verenigde Staten geratificeerd met het verdrag van Rio de Janeiro van 1947. Het Rio-verdrag ging ervan uit dat:

“An armed attack by any State against an American state shall be considered as an attack against all the American States and consequently, each one of the said Contracting Parties undertakes to assist in meeting the attack in the exercise of the inherent right of individual or collective self-defense recognized by Article 51 of the Charter of the United Nations”.¹⁶⁸

Aan het einde van de Tweede Wereldoorlog waren de Verenigde Staten er deels in geslaagd de *Monroe Doctrine* deel uit te laten maken van de net opgerichte Verenigde Naties. Immers, de Verenigde Staten waren de hoofdsponsor van de Verenigde Naties en trachtten bedreigingen voor de wereldvrede de verantwoordelijkheid van de internationale gemeenschap te maken. Echter hier ligt ook meteen een dilemma want na de Tweede Wereldoorlog werd het dreigende gevaar van de uitbreiding van het communisme een punt. En zouden de Verenigde Staten afwachten tot een beslissing van de Veiligheidsraad? Al met al bleef de doctrine dan ook wat het in 1823 al was geweest: “A unilateral foreign policy proclamation of the United States, with Washington acting as its authoritative interpreter and enforcer”.¹⁶⁹

¹⁶⁷ Whitaker, *The United States and Argentina*, 103-104.

¹⁶⁸ Crabb, Jr., *The Doctrines of American Foreign Policy*, 43

¹⁶⁹ *Ibidem*, 45.

5. Interventie en non-interventie: een analyse

Zoals duidelijk werd in hoofdstuk IV hebben de *Monroe Doctrine* en de verschillende uit haar afgeleide politieke ideeën sinds de afkondiging van de doctrine in 1823 tot en met het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog in grote lijnen het Amerikaanse buitenlandse beleid ten opzichte van het Westelijk halfrond bepaald. Na de Tweede Wereldoorlog veranderde het karakter van de *Monroe Doctrine* en werd de dreiging van het opkomende communisme in de jaren vijftig van de twintigste eeuw als voornaamste rechtvaardiging voor interventie gezien.

In dit hoofdstuk wordt het interventie- en non-interventiebeleid van de Verenigde Staten in de periode 1944-1955 ten opzichte van Guatemala en Argentinië geanalyseerd. Het hoofdstuk bestaat uit twee delen. In deel I wordt het buitenlandse beleid van de Verenigde Staten ten opzichte van Guatemala en Argentinië toegelicht. In een theoretisch kader zullen naast de *Monroe Doctrine* ook enkele andere doctrines m.b.t. het streven naar hegemonie centraal staan. Daarnaast wordt speciale aandacht gegeven aan enkele beleidsmakers zoals John Foster Dulles, George Kennan en de rol van de CIA. Deel II zal bestaan uit een analyse van de beschreven factoren en eindigt met een conclusie.

Deel I

5.1. Het buitenlandse beleid van de Verenigde Staten op het Westelijk halfrond, 1944-1955

De periode Truman (1945-1952)

Het Amerikaanse buitenlandse beleid ten opzichte van het Westelijk halfrond in de jaren veertig en vijftig van de twintigste eeuw is terug te voeren op het einde van de Tweede Wereldoorlog en de start van de Koude Oorlog. De Sovjet-Unie en de Verenigde Staten waren na de oorlog als enige twee supermachten overgebleven en daar waar zij gedurende de oorlog samenwerkten om de gemeenschappelijke vijand te verslaan, raakten zij in de periode 1945-1946 in conflict over uiteenlopende onderwerpen zoals Oost-Europa, de verdeling van Duitsland, Iran, economische kwesties en kernenergie. Aan het eind van 1946 waren de gemoederen zo hoog opgelopen dat Amerikaanse functionarissen concludeerden dat de vijandige houding van de Sovjet-Unie de Amerikaanse nationale veiligheid in het geding bracht en dat de situatie om een passend Amerikaans antwoord, een herformulering van het buitenlandse beleid, vroeg.¹⁷⁰

¹⁷⁰ Wilson D. Miscamble, *George F. Kennan and the Making of American Foreign Policy, 1947-1950* (Princeton 1992), 3-4.

De *Truman Doctrine* was in 1947 het antwoord op de Sovjet-dreiging. Net als de *Monroe Doctrine* ging de *Truman Doctrine* ervan uit dat de Verenigde Staten weerstand zouden bieden aan elke poging van een buitenlandse macht om een politiek systeem op te dringen in de Amerikaanse invloedssfeer.¹⁷¹ De doctrine omhelsde het idee van *containment* (letterlijk vertaald: politieke machtsindamming) en verdeelde de wereld niet naar geografie maar naar ideologie.¹⁷² De totstandkoming van de *Truman Doctrine* is in grote delen terug te voeren op het *Long Telegram* (1946) van de Amerikaanse diplomaat George F. Kennan (1904-2005). Kennan was sinds 1947 de directeur van de door *Secretary of State* Marshall in het leven geroepen *Policy Planning Staff* (PPS), een orgaan dat als doel had enige coherentie te scheppen in het Amerikaanse buitenlandse beleid. De keuze van Marshall voor Kennan was logisch aangezien Kennan zich in de loop van de jaren dertig en veertig ontpopt had als de Amerikaanse Sovjet-specialist (Kennan diende onder andere tweemaal op de Amerikaanse ambassade in Moskou als *Third Secretary* en *Deputy Head of Mission*).¹⁷³ Het zogenaamde *Long Telegram* vond zijn oorsprong in een reeds in 1944 en 1945 door Kennan gevoerde campagne waarmee hij trachtte Amerikaanse beleidsmakers over te halen om de naoorlogse samenwerking met de Sovjet-Unie te staken en de Europese kwestie middels een invloedssferiale benadering op te lossen.¹⁷⁴ De campagne was niet geheel een succes en Kennan besloot zijn ongenoegen over de Amerikaanse-Sovjet samenwerking en zijn visie op de buitenlandse politiek van de Sovjet-Unie na de Tweede Wereldoorlog te publiceren in een telegram aan het *State Department*. Het *Long Telegram* was geboren. Kennans bericht kwam op een cruciaal moment in Washington aan:

“The timing of Mr. Kennan’s communication was strategic. It came right at a moment when the department... was floundering about, looking for new intellectual moorings”. Kennan’s message helped construct the intellectual supports for the already developing disposition of firmness towards the Soviet Union”.¹⁷⁵

Behalve Kennan trachtte ook de voormalige Britse premier Winston Churchill door diverse redevoeringen (bijvoorbeeld Churchills IJzeren gordijn toespraak) te lobbyen bij de regering Truman voor een Amerikaanse reactie op het expansionistische rode gevaar. De combinatie van Kennans en Churchills retoriek had het gewenste effect en vanaf 1946 bewogen de Verenigde Staten zich in de richting van de *get tough* benadering. De *get tough* aanpak hield in dat de Amerikaanse beleidsmakers de Sovjet-Unie niet meer zagen als *an estranged ally*,

¹⁷¹ Smith, *The last Years of the Monroe Doctrine*, 56.

¹⁷² Ibidem, 56-57.

¹⁷³ Miscamble, *George F. Kennan and the Making of American Foreign Policy*, 3-15.

¹⁷⁴ Ibidem, 22.

¹⁷⁵ Ibidem, 26.

maar als een potentiële vijand, wiens vitale belangen niet erkend konden worden zonder de belangen van de Verenigde Staten te schaden.¹⁷⁶

In 1947 vatte Kennan een deel van zijn reeds in het *Long Telegram* gemaakte analyse van de Sovjet buitenlandse politiek vervolgens samen in een later bekend geworden artikel 'X'. In dit artikel beweerde Kennan dat de "inherent expansive tendencies [of the Soviet Union] must be firmly contained at all times by counterpressure which makes it constantly evident that attempts to break through this containment would be detrimental to Soviet interests".¹⁷⁷ De *containment* theorie was geboren. Kennans *containment* theorie werd in combinatie met de principes van Monroe en Jefferson door President Truman in 1947 overgenomen in de *Truman Doctrine*.¹⁷⁸

De buitenlandse politiek van de Sovjet-Unie veranderde op haar beurt in de jaren 1945-1946 herhaaldelijk. Al snel werd het de Amerikanen duidelijk dat het buitenlandse beleid van de Sovjet-Unie ingegeven werd door een theorie, de *Stalin Doctrine*. De *Stalin Doctrine* stond het idee voor van een grote socialistische gemeenschap en was dan na de Tweede Wereldoorlog ook voornamelijk gericht op de versterking van de exploitatie van de tijdens de Tweede Wereldoorlog verworven gebieden, de uitbreiding van haar gebiedsdelen en de versterking van diverse communistische partijen in de wereld.¹⁷⁹ De *Stalin Doctrine* omvatte de ideeën van Lenin en zijn voorgangers, de zogenaamde "Marschrou't theorie. De 'Marschrou't theorie kan gezien worden als de basis van de Sociale Revolutie van 1917 en ging uit van het feit dat elk land alvorens een socialistische heilstaat bereikt zou worden een periode van sociale en politieke onrust zou doormaken, onafhankelijk van een logische of geografische regelmaat.¹⁸⁰ De *Truman Doctrine* moet dan ook voornamelijk gezien worden als een politiek antwoord van de Verenigde Staten op het communistische gevaar.¹⁸¹ De Sovjet-Unie op haar beurt reageerde op de *containment* doctrine door de oprichting van de *Cominform*. De *Cominform*, ook wel het Communistisch Informatiebureau genoemd, was een overkoepelende organisatie van de Communistische Partijen in de Sovjet-Unie en Oost-Europa die enerzijds als doel had om de saamhorigheid in het communistische kamp te versterken en daarnaast financiële hulp aan de Oost-Europese landen bewerkstelligde zodat voorkomen kon worden dat deze landen in de Amerikaanse invloedssfeer terecht zouden komen.¹⁸²

Het Amerikaanse beleid ten aanzien van het Westelijk halfrond werd in de jaren na de Tweede Wereldoorlog in veel mindere mate beïnvloed door de dreiging van het oprukkende

¹⁷⁶ Ibidem, 27.

¹⁷⁷ Ibidem, 45.

¹⁷⁸ Crabb, Jr., *The Doctrines of American Foreign Policy*, 45.

¹⁷⁹ David J. Dallin, 'Policy of Containment' *The Annals of the American Academy of Political and Social Science. Meaning of the 1952 Presidential Election*, Volume 283 (1952) 22-30.

¹⁸⁰ Ibidem.

¹⁸¹ Crabb, Jr. *The Doctrines of American Foreign Policy*, 149.

¹⁸² J.M. Mackintosh, *Strategy and Tactics of Soviet Foreign Policy* (New York 1962) 59-60.

rode gevaar in de wereld. Immers het Westelijk halfrond lag een stuk verder weg van de Sovjet-Unie dan West-Europa. Daarnaast had de Sovjet-Unie nooit een coherent beleid ten aanzien van Latijns-Amerika ontwikkeld. De Sovjet diplomatieke doctrine was altijd duidelijk gericht geweest op het feit dat het gevaarlijk en nutteloos was om de betekenis van de *Monroe Doctrine* in twijfel te trekken door met een tegenhanger van de *Monroe Doctrine* ten aanzien van het Westelijk halfrond te komen.¹⁸³ Er is, voor zover bekend, door de Sovjets geen concept opgesteld waaruit zo blijken wat het nationale belang van de Sovjet-Unie op het Westelijk halfrond was. Korte of lange termijn doelstellingen ontbraken dan ook. Het gevolg was dat de basis van het beleid van de Sovjet-Unie ten aanzien van het Westelijk halfrond slechts bestond uit bilaterale relaties en reacties op specifieke situaties in de binnenlandse aangelegenheden van de Latijns-Amerikaanse landen. Met andere woorden, de politiek van de Sovjet-Unie ten opzichte van het Westelijk halfrond was passief en reactief tegelijkertijd. In de meeste gevallen lag het initiatief voor Sovjet betrokkenheid op het Westelijk halfrond niet bij de Sovjet-Unie maar bij de Latijns-Amerikaanse landen.¹⁸⁴ Een echte Sovjet-tegenhanger van de *Monroe Doctrine* kwam pas in 1968 toen de Sovjets de *Brezjnev Doctrine* lanceerde dat collectieve socialistische interventie met als doel het Sovjet-Blok te beschermen tegen Westerse invloed, legitimeerde.¹⁸⁵

Ondanks bewijzen dat de Sovjet-Unie geen duidelijk gevaar vormde voor het Westelijk halfrond werd de Amerikaanse buitenlandse politiek ten opzichte van de Latijns-Amerikaanse landen toch bepaald de dreiging van een imperialistische Sovjet-Unie. Echter niet de daadwerkelijk dreiging maar vooral de Amerikaanse paranoia over communistische dreiging lag aan de basis van de Amerikaanse benadering ten opzichte van het Westelijk halfrond.¹⁸⁶ De totstandkoming van het Rio-verdrag van 1947 kan gezien worden als 'sleutel' voor het naoorlogse Amerikaanse (veiligheids)beleid ten aanzien van Latijns-Amerika. Het Rio-verdrag ook wel de *Inter-American Treaty of Mutual Assistance* genaamd, verbond de Verenigde Staten met de Latijns-Amerikaanse landen in een Pan-Amerikaanse militaire alliantie waarmee de Verenigde Staten zich een legitimatie verschaften de Westelijke hemisfeer te beschermen tegen externe dreigingen. Het Rio-verdrag zou, zo dachten de Amerikanen, de Sovjets voldoende afschrikken en stelde de Amerikaanse beleidsmakers in staat hun aandacht te vestigen op de economische en militaire verdediging van West-Europa in plaats van op de verdediging van het Westelijk halfrond. Het hoofddoel van het beleid van de Verenigde Staten in de jaren direct na de Tweede Wereldoorlog op het Westelijk halfrond

¹⁸³ Fernando Bustamante, 'Soviet foreign policy toward Latin America: Time for renewal' *Journal of Interamerican Studies & World Affairs*, Vol. 32 (1990).

¹⁸⁴ Ilya Prizel, Wayne Smith, Nicole Miller en Marina Oborotova, 'Latin America through Soviet Eyes: The Evolution of Soviet Perceptions during the Brezhnev Era' *Latin American research review*, Volume 28, Issue: 3 (1993) 183-188.

¹⁸⁵ Lafeber, *Inevitable revolutions*, 94.

¹⁸⁶ Smith, *The last years of the Monroe Doctrine*, 67.

was dan ook eerder het creëren van stabiliteit in de regio en de bewerkstelling van acceptatie van het Amerikaanse leiderschap door Latijns-Amerika. De Latijns-Amerikaanse landen op hun beurt verschaften de Verenigde Staten toegang tot hun agrarische producten zodat de tekorten aan deze producten in Europa opgelost konden worden.¹⁸⁷

In het licht van het Rio-verdrag werd de opvolger van de Pan-Amerikaanse alliantie, de Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS), in het leven geroepen. De OAS werd opgericht tijdens een inter-Amerikaanse bijeenkomst in het Colombiaanse Bogotá in 1948 en hield zich in de beginjaren voornamelijk bezig met het de uitvoering van de ideeën zoals vorm gegeven in het charter van de organisatie.¹⁸⁸ Economische hulp aan de landen op het Westelijk halfrond na de Tweede Wereldoorlog viel, zoals de Marshall-hulp aan Europa, aanvankelijk niet onder de voorwaarden van de *Chapultec* overeenkomst (het verdrag dat het Rio-verdrag van 1947 ratificeerde en aan de basis lag van de oprichting van de OAS). Volgens Kennan was er namelijk:

“a sharp line that was drawn between the problem of European recovery and the problems of economic growth that existed elsewhere in the world.... In Europe, it was a case of releasing capacities for self-help that were already present. This was a short-term problem. Elsewhere, it was a matter not of releasing existing energies but of creating new ones. This was a long-term problem”.¹⁸⁹

De Latijns-Amerikaanse landen gaven echter niet zonder meer op en wisten Truman zover te krijgen dat hij beloofde naar de economische problemen te kijken. Echter een jaar later (1948) verklaarde *Secretary of State* Marshall tijdens de *Ninth International Conference of American States* in Bogotá dat de Verenigde Staten niet genoeg financiële capaciteit hadden om Latijns-Amerika te voorzien van een equivalent van het Europese Marshall-plan.¹⁹⁰ De Amerikaanse weigering om meer financiële middelen voor de ontwikkeling van Latijns-Amerika beschikbaar te stellen maar wel zelf te profiteren van de handel met het gebied leidde tot veel anti-Amerikaanse gevoelens.

Aan het einde van de jaren veertig veranderde het Amerikaanse beleid ten aanzien van het Westelijk halfrond geleidelijk door de toenemende patstelling van de Verenigde Staten ten opzichte van de Sovjet-Unie. Hierbij valt te denken aan de Berlijnse blokkade in 1948, de oprichting van de Noord-Atlantische Verdrags Organisatie (NAVO) in 1949, de ontwikkeling van de Russische variant van de atoombom, de totstandkoming van de Volksrepubliek China in 1949 en het begin van de Korea-oorlog in 1950.¹⁹¹ De regering van president Truman reageerde in 1950 op de toegenomen communistische dreiging door de *Monroe Doctrine* en het charter van de OAS opnieuw te definiëren. Aan de basis van de deze herformulering lag

¹⁸⁷ Tulchin, *Argentina and The United States*, 100-101.

¹⁸⁸ Smith, *The last years of the Monroe Doctrine*, 53-54.

¹⁸⁹ Tulchin, *Argentina and The United States*, 102.

¹⁹⁰ *Ibidem*, 104

¹⁹¹ Smith, *The last Years of the Monroe Doctrine*, 65.

een 30.000 pagina's tellend rapport, geschreven door een groep functionarissen afkomstig uit het *State* en *Defense Department* en gericht aan de in 1947 in het leven geroepen *National Security Council* (NSC). Het rapport, beter bekend, als NSC-68, was een nota waarin dramatische taal gebruikt werd om de Amerikaanse regering te overtuigen van het gevaar dat de Sovjet-Unie voor het Westelijk halfrond vormde en dat concretere actie ondernomen moest worden.¹⁹² Daarnaast maakte Kennan in 1950 een rondreis door Latijns-Amerika waarna hij geschokt terugkwam en in een 10.000 woorden tellend rapport aan het *State Department* Latijns-Amerika beschouwde als 'a problem in the United States foreign policy'. Kennan rapporteerde dat

"Communists were a clear and present danger throughout Latin America. Here, as elsewhere, the inner core of the communist leadership is fanatical, disciplined, industrious, and armed with a series of organizational techniques which are absolutely first rate".¹⁹³

Het rapport van Kennan wordt wel samen met het NSC-68 rapport gezien als een van de belangrijkste documenten uit de Amerikaanse geschiedenis die de *Monroe Doctrine* gebruikte ter verdediging tegen het communistische gevaar.¹⁹⁴ Het NSC-68 rapport leidde uiteindelijk tot de beslissing de Latijns-Amerikaanse landen militaire hulp aan te bieden in de strijd tegen het communisme. Zo keurde het Amerikaanse Congres na het uitbreken van de Korea oorlog in 1950 een slordige 38,150,000 miljoen dollar aan militaire hulp aan het gebied goed.¹⁹⁵

Kortom, het Amerikaanse beleid ten opzichte van Latijns-Amerika in de jaren 1945-1948 was in beweging. De start van de Koude Oorlog leidde tot verwarring en inconsistentie in het beleid. Aanvankelijk trachtten de Verenigde Staten de *Good-neighbor policy* waarbij economische samenwerking voorop stond verder voort te zetten maar toen duidelijk werd dat het communisme een steeds grotere rol begon te spelen veranderde het beleid. President Truman besloot zijn aandacht meer te vestigen op Latijns-Amerika en haar regionale organisaties. Echter de Latijns-Amerikaanse landen en de Verenigde Staten lagen niet op één lijn. Daar waar de Verenigde Staten veiligheidsissues en de Pan-Amerikaanse alliantie belangrijk vonden, gaven de Latijns-Amerikaanse landen meer prioriteit aan economische ontwikkeling dan aan het winnen van de Koude Oorlog. Doordat de regering van president Truman gekozen had om in haar strijd tegen het communisme in toenemende mate samen te werken met dictators die de belangen van de Verenigde Staten zouden behartigen kwam in

¹⁹² Ibidem, 66.

¹⁹³ Ibidem, 69.

¹⁹⁴ Ibidem, 68.

¹⁹⁵ Stephen G. Rabe, *Eisenhower and Latin America. The foreign policy of anticommunism* (Londen 1988) 22-23.

feite de doelstelling van de Verenigde Staten, namelijk het bewerkstelligen van veiligheid op het Westelijk halfrond juist, in gevaar.¹⁹⁶

De periode Eisenhower (1952-1955)

Onder de regering van president Dwight Eisenhower (1952-1960) vond een belangrijke beleidswijziging plaats ten opzichte van Latijns-Amerika. Het anticommunisme werd door de recente gebeurtenissen in de wereld de belangrijkste prioriteit in het buitenlandse beleid. Al tijdens de presidentsverkiezingen van 1952 had John Foster Dulles, Eisenhowers *Secretary of State* (1953-1958), in een reeks redevoeringen verklaard dat de regering-Truman te zwak was in de strijd tegen het communistische gevaar. Dulles beloofde dat “a Republican White House would ‘roll back’ Communism by securing the ‘liberation’ of nations that had fallen victim to its ‘despotism’ and godless terrorism”.¹⁹⁷ Het hoofddoel van de regering van President Eisenhower werd het beschermen van de veiligheid ten opzichte van het communisme op het Westelijk halfrond. De belangrijkste vormgever van het buitenlandse beleid met betrekking tot Latijns-Amerika in de regering van president Eisenhower werd *Secretary of State* John Foster Dulles. Dulles, had door zijn functie als topadvocaat bij het gerenommeerde advocatenkantoor *Sullivan & Cromwell* in New York reeds bij zijn aantreden als *Secretary of State* veel ervaring met Latijns-Amerika. Zo was Dulles juridisch adviseur geweest van enkele grote hoofdzakelijk in Midden-Amerika opererende Amerikaanse *multinationals* zoals: *The Cuban Cane Sugar Corporation*, *the International Railways of Central America (IRCA)* en de *United Fruit Company (UFCo)*. Daarnaast bewerkstelligde Dulles als raadsman van enkele grote (Amerikaanse) banken als *Dresdner Bank*, *Credit Lyonnais*, *Brown Brothers en J. and W. Seligman* leningen aan de regeringen van diverse Latijns-Amerikaanse landen.¹⁹⁸ Naast John Foster Dulles hadden onder andere de directeur van de *Central Intelligence Agency (CIA)* Allen Dulles (de broer van John Foster), *Assistant Secretary of State* Edward Miller, *Assistant Secretary for Latin America* John Moors Cabot en de *Director of International Security Affairs* Thomas Dudley Cabot (de broer van John Moors en voormalig president van de *United Fruit Company*) belangen bij een constructief Amerikaans buitenlands beleid ten opzichte van het communistische gevaar in Latijns-Amerika.¹⁹⁹

Met het aantreden van president Eisenhower ging naast het anticommunisme in de buitenlandse politiek ook de in 1947 opgerichte CIA een steeds grotere rol spelen in het Amerikaanse beleid ten aanzien van het Westelijk halfrond. President Truman had de CIA met name gebruikt als inlichtingendienst en als bureau dat geheime operaties uitvoerde,

¹⁹⁶ Ibidem, 15-23.

¹⁹⁷ Kinzer, *Overthrow: America's century of regime change*, 117.

¹⁹⁸ Ibidem, 111-114.

¹⁹⁹ Ibidem, 129-130.

maar nooit voor het omverwerpen van buitenlandse regimes. John Foster Dulles had geen reserves bij de inschakeling van de dienst. Allereerst, was de situatie in de wereld drastisch veranderd. Een nieuwe supermacht, de Sovjet-Unie, bood tegenwicht aan de Verenigde Staten. De CIA kon volgens Dulles in het beleid ten opzichte van het Westelijk halfrond een rol spelen in het beïnvloeden van de *balance of power* zonder dat het Amerikaanse leger ingezet hoefde te worden. Ten tweede was het voor Dulles aantrekkelijk om de CIA in belangrijke mate te betrekken bij het Amerikaanse beleid ten aanzien van het Westelijk halfrond omdat John Fosters jongere broer Allen Dulles vanaf 1953 de nieuwe directeur van de CIA was geworden. Een perfecte werk- harmonie was gecreëerd.²⁰⁰ De reactie van de regering-Eisenhower op het communistische gevaar leidde in februari 1953 tot een eerste dialoog in NSC-verband over de toekomst van de inter-Amerikaanse relatie. Een alarmerend rapport van de CIA speelde hierin een belangrijke rol. Allen Dulles rapporteerde dat:

‘Latin America was ‘deteriorating not only in terms of cordiality of relationships with the United States but in the economic and political spheres of most of the Latin American states. The Kremlin was exploiting this situation’.²⁰¹

Naar aanleiding van het rapport gaf president Eisenhower de NSC ook opdracht om een rapport over Latijns-Amerika op te stellen. Het rapport leidde een maand later, in maart 1953, tot een nieuwe beleidsnotitie voor Latijns-Amerika, NSC 144/1. In dit beleidsstuk werd de inter-Amerikaanse relatie uitsluitend geïnterpreteerd in de context van de mondiale strijd tegen de verspreiding van het communisme en er werd niet ingegaan op de politieke en economische ontwikkelingen in de regio. De nota ging ervan uit dat de Latijns-Amerikaanse landen de positie van de Verenigde Staten binnen de Verenigde Naties zouden steunen; de landen zouden samenwerken in de bestrijding van de dreiging van het internationale communisme; de productie van onbewerkte grondstoffen zouden voortzetten en zouden helpen in het verdedigen van de het Westelijk halfrond. Nieuwe economische steun vanuit de Verenigde Staten zou geen onderdeel uitmaken van de samenwerking.²⁰² Daarnaast startten de Verenigde Staten een actieve informatie- en culturele campagne om de burgers op het Westelijk halfrond bewust te maken van het communistische gevaar. Daarbij moet worden gedacht aan de productie van anticommunistische cartoons en anticommunistische strips voor Latijns-Amerikaanse kranten maar ook aan het ontwrichten van communistisch getinte bijeenkomsten, de promotie van het lidmaatschap van anticommunistische vakbonden en de ontzegging van visa en paspoorten om door communistische gesponsorde bijeenkomsten te bezoeken.²⁰³ Naast de sponsoring van anticommunistische activiteiten in Latijns-Amerika

²⁰⁰ Ibidem, 121-122.

²⁰¹ Rabe, *Eisenhower and Latin America*, 31.

²⁰² Ibidem, 32.

²⁰³ Ibidem, 33-34.

trachtten de Verenigde Staten het Westelijk halfrond ook verder te bewapenen. Volgens president Eisenhower ‘was [military aid] crucial because the United States needed Latin America’s strategic materials and because “we can’t defend South America if this Communist war starts”.²⁰⁴ Ondanks Eisenhowers sterke overtuiging waren de Verenigde Staten niet in staat meteen wapens aan het gebied te leveren. Wel werd halverwege 1954 105 miljoen dollar aan militaire hulp aan het gebied toegewezen.²⁰⁵

Met het NSC 144/1 rapport had de regering van president Eisenhower een leidraad gevonden waarmee het trachtte de Latijns-Amerikaanse landen aan zich te binden en de communisten in de regio te verzwakken. Vanaf 1954 ging de regering van president Eisenhower nog een stapje verder door een anticommunistische alliantie na te streven bij de tiende inter-Amerikaanse conferentie in Caracas, Venezuela. Aanleiding voor de Amerikaanse vraag voor een anticommunistische alliantie was de dreiging van het communistische gevaar in Guatemala en de passieve reactie van de Latijns-Amerikaanse landen op dit gevaar. Aanvankelijk was de conferentie in Caracas gericht op economische vraagstukken. De regering Eisenhower had de agenda, zich baserende op het argument dat de Koude oorlog situatie voorrang had op economische samenwerking, gewijzigd. Waar het in de praktijk op neerkwam, was dat de Verenigde Staten trachtten te bewerkstelligen dat de Latijns-Amerikaanse landen tijdens de bijeenkomst van Caracas overeen zouden komen dat:

“(...) ‘the domination or control of the political institutions of any American state by the international communist movement...would constitute a ‘threat’ to the entire hemisphere and would require ‘appropriate action in accordance with existing treaties’.²⁰⁶

Volgens de regering-Eisenhower was het Rio-verdrag van 1947 het juiste antwoord op het communistische gevaar. Dulles wilde dat de *Monroe Doctrine* ook het concept van het verbieden van buitenlandse ideologieën in de Latijns-Amerikaanse Republieken zou omvatten.

Het enige antwoord op het communistische gevaar was dat de Verenigde Staten en de Latijns-Amerikaanse landen in de strijd tegen de uitbreiding van het communisme de mogelijkheid werd geboden om middels de OAS samen te werken tegen het communistische gevaar. Het verdrag van Caracas, ook wel bekend als *The declaration of Solidarity for the Preservation of the Political Integrity of the American States*, was in feite een vrijbrief voor Amerikaanse interventie in de binnenlandse aangelegenheden van de Latijns-Amerikaanse landen in de strijd tegen het communisme.²⁰⁷ De OAS zou vervolgens kunnen beslissen of economische sancties of collectieve interventie onder de paraplu van het charter van de OAS

²⁰⁴ Ibidem, 35.

²⁰⁵ Ibidem.

²⁰⁶ Ibidem, 49.

²⁰⁷ Coatsworth, *Central American and The United States*, 72.

op zijn plaats was. Het verdrag van Caracas werd aangenomen met 17 stemmen voor, 1 stem tegen en 2 onthoudingen. Alleen Guatemala stemde tegen en Argentinië en Mexico onthielden zich van stemming. Volgens *Secretary of State Dulles* was de *Monroe Doctrine* middels het verdrag van Caracas uitgegroeid tot een multilateraal pact.²⁰⁸ In de loop van 1954 verergerde de communistische dreiging volgens de Amerikanen in Guatemala en daarop besloten de Verenigde Staten de Guatemalteekse crises voor te leggen aan de OAS. Echter bij stemming bleek dat de Verenigde Staten slechts konden rekenen op 11 stemmen wat niet genoeg was voor een 2/3 meerderheid om onder de paraplu van de *Monroe Doctrine* collectief op te treden tegen Guatemala. De Verenigde Staten besloten daarop om het non-interventie principe van de OAS te negeren en unilateraal op te treden tegen het communistische gevaar in Guatemala. CIA-Operatie PBSUCCESS was geboren. Toch kan het principe van collectieve veiligheid niet geheel gezien worden als legitimatie voor de Amerikaanse interventie in Guatemala. Reeds in 1953 had de CIA namelijk bewijzen verzameld die zouden wijzen op communistisch gevaar en was de regering Eisenhower zich aan het beraden op een omverwerpingpoging tegen president Arbenz.²⁰⁹

5.2. De Verenigde Staten versus Guatemala

De dreiging van het mondiale communisme begon aan het einde van 1948 de Amerikaans-Guatemalteekse relaties te domineren.²¹⁰ De Amerikaanse paranoia met betrekking tot communistische sentimenten in Guatemala is terug te voeren op de start van de hervormingsperiode van president Arévalo (1944-1951) en de Amerikaanse aanname dat de hervormingen van de regering Arévalo gekleurd zouden zijn door het communistische gedachtegoed en zodoende de economische belangen met name de positie van de *United Fruit Company (UFCo)*, van de Verenigde Staten in Guatemala zouden schaden.²¹¹ Het gevolg was dat de Verenigde Staten vanaf 1949 onder leiding van *Assistant Secretary of State for Inter-American Affairs* Edward G. Miller, Jr. een heimelijke *low-key* diplomatieke en economische oorlog ten opzichte van Guatemala begonnen, die werd gekenmerkt door diverse Amerikaanse bedreigingen aan het adres van de Guatemalteekse regering.²¹² De verhoudingen tussen de Verenigde Staten en Guatemala verslechterden verder vanaf 1950 door een combinatie van twee factoren. Allereerst, het uitbreken van de Korea-oorlog en als gevolg hiervan de toename van de Amerikaanse angst voor het internationale communisme. Ten tweede, de inauguratie van President Arbenz in 1951, die met zijn hervormingen de

²⁰⁸ Rabe, *Eisenhower and Latin America*, 51.

²⁰⁹ Ibidem, 51-54.

²¹⁰ Coatsworth, *Central America and the United States*, 68.

²¹¹ Smith, *The last years of the Monroe Doctrine*, 74.

²¹² Ibidem.

woede van de Verenigde Staten op de hals haalden.²¹³ In reactie op de installatie van president Arbenz verhoogden de Verenigde Staten de druk op Guatemala door het stopzetten van de beloofde buitenlandse financiële hulp, het blokkeren van een Guatemalteekse poging om vliegtuigen in Italië aan te schaffen en trachtten zij de hiërarchie van de Rooms-Katholieke Kerk te beïnvloeden een anticommunistische kruistocht in Guatemala te beginnen. De UFCo daarentegen was van mening dat economische sancties niet voldoende waren en dat directe Amerikaanse interventie noodzakelijk was om het beleid van de Guatemalteekse regering (hoofdzakelijk ten aanzien van de UFCo) te beïnvloeden. Daarnaast liet de voorzitter van de raad van bestuur van de IRCA in 1952 aan *Assistant Secretary for Latin American Affairs* Miller, doorschemeren dat “communist infiltration in Guatemala is a modern violation of the *Monroe Doctrine*, just as serious as physical intervention of a foreign government in Latin America was in the 19th century”.²¹⁴ Volgens Miller was het echter niet zonder meer mogelijk om te interveniëren in de binnenlandse aangelegenheden van Guatemala omdat de *Monroe Doctrine* met het verdrag van Rio de Janeiro onderdeel was gaan uitmaken van:

“a multilateral concept within the inter-American system, and the United States could not intervene directly in the affairs of another state. If Communist action became more overt or if there was evidence of direct Soviet military infiltration, that would be another story (...)”.²¹⁵

Het beleid van de Verenigde Staten ten opzichte van Guatemala werd aan het einde van de jaren veertig en begin vijftig in belangrijke mate bepaald door de informatieverwerving van de CIA. De CIA zag zelfs voor de implementatie van de Agrarische hervormingswet de regering van president Arbenz als *a potential threat to US security*. In de loop van 1952 begon de CIA de *Partido Guatemalteco del Trabajo* (PGT), ondanks dat de partij niet meer dan 200 leden had en gefaald had te infiltreren in het leger, de spoorwegen en diverse vakbonden, in combinatie met de vergaande landhervormingen van president Arbenz als een direct gevaar voor de toekomst van de UFCo te zien. Volgens de CIA waren Arbenz' landhervormingen een krachtig wapen in de verbreiding van het communisme. De landhervormingen zouden de macht van de conservatieve grondbezitters verzwakken, een radicalisering van de meerderheid bestaande uit kleine boeren teweegbrengen en de aantrekkingskracht van Arbenz en de door de PGT geleide groepen bestaande uit *campesinos* veroorzaken. Bovendien, zo concludeerde de CIA, zou de PGT van plan zijn om haar controle op de regering te vergroten door de ‘gecoördineerde activiteiten van individuele communisten’ en door de inzet van propagandamiddelen om zo de ideeën van de revolutie van 1944 te verbreiden. Daarnaast zou de PGT in staat zijn om haar tegenstanders, het leger,

²¹³ Ibidem, 76.

²¹⁴ Ibidem, 77.

²¹⁵ Ibidem.

de UFCo, de grootgrondbezitters en de Kerk uiteen te drijven.²¹⁶ President Arbenz trok zich niks aan van de Amerikaanse druk en geheime interventie was volgens de CIA dan ook het enige medicijn om het communistische probleem op te lossen. Vanaf 1952 begon de CIA de mogelijkheden te onderzoeken voor het steunen van Arbenz' tegenstanders. Dit leidde in april 1952 tot een ontmoeting tussen Amerikaanse functionarissen en de pro-Amerikaanse president Somoza uit Nicaragua. Het plan was dat de CIA via een vrachtschip van de UFCo wapens zou leveren aan Guatemalteekse ballingen in Nicaragua met als doel de Guatemalteekse regering van president Arbenz van buitenaf omver te werpen. De operatie genaamd PBFORTUNE werd echter door vroegtijdig optreden van *Secretary of State* Dean Acheson afgeblazen. Acheson was namelijk bang dat een dergelijke operatie de laatste resten van de *Good Neighbor Policy* zou verwoesten en bovendien was een dergelijk optreden in strijd met de grondbeginselen van de OAS dat de Verenigde Staten mede had ondertekend.²¹⁷ Ondanks dat operatie PBFORTUNE vroegtijdig werd afgeblazen, had de CIA met de operatie wel de basis gelegd voor toekomstige geheime operaties.

Met het aantreden van de regering-Eisenhower in januari 1953 werd het anticommunisme pas echt het hoofdonderdeel van de Amerikaanse buitenlandse betrekkingen en hierdoor werd ook het Amerikaanse beleid ten opzichte van Guatemala beïnvloed. De regering-Eisenhower volgde de *Kennan*-interpretatie van de *Monroe Doctrine* die onder andere niet perse negatief stond tegenover het idee van interventie. De regering Arbenz provoceerde de Verenigde Staten op twee manieren. Allereerst, legaliseerde president Arbenz de PGT, de Guatemalteekse Communistische Partij. Dit irriteerde Amerikaanse functionarissen aangezien het regelrecht inging tegen het beleid van de Verenigde Staten op het Westelijk halfrond namelijk het bestaanrechts van diverse Communistische Partijen strafbaar stellen en haar activiteiten aan banden te leggen. Ten tweede, nam de regering van President Arbenz hervormingsmaatregelen aan die veel verder gingen dan de hervormingen van president Arévalo en door Amerikaanse functionarissen gezien werden als het bewijs voor communistische aanwezigheid. De belangrijkste hiervan was de Agrarische Hervormingswet van 1952 die volgens de Amerikanen direct de belangen van de UFCo beschadigde.²¹⁸ De regering van president Eisenhower stond minder afkeurend tegenover unilaterale interventie in de binnenlandse aangelegenheden van een ander Latijns-Amerikaans land en het is dan ook niet verwonderlijk dat de Amerikanen vanaf 1953 stappen ondernamen om de regering van president Arbenz middels een coup omver te werpen.

In de zomer van 1953 kwam de regering-Eisenhower als aanvulling op NSC 144/1 met een nieuw rapport getiteld NSC 162/2 beter bekend als *The New look*. NSC 162/2 benadrukte

²¹⁶ Cullather, *Secret History*, 24-25.

²¹⁷ *Ibidem*, 28-31.

²¹⁸ Coatsworth, *Central America and the United States*, 72.

de noodzaak voor een goedkopere, effectievere militaire strijdkracht die meer nadruk legde op mobiliteit, nucleaire intimidatie enzovoorts. Met NSC 144/1 en NSC 162/2 werd de weg gevrijwaard voor geheime interventie. Halverwege 1953 was de situatie in Guatemala, mede door de wankelende politiek van president Truman betreffende het communistische gevaar in Guatemala, verder verslechterd. Guatemala bezat niet langer een georganiseerde oppositie die het beleid van Arbenz kon afremmen of de Verenigde Staten een vreedzame oplossing kon bieden. De regering van president Eisenhower was dan ook gereed om actie te ondernemen tegen het regime van president Arbenz in Guatemala.²¹⁹

Aan het eind van 1953 lag er een CIA-plan klaar, operatie PBSUCCESS, om het regime van Arbenz omver te werpen. Het plan, waar de CIA een startbedrag van \$3 miljoen voor beschikbaar stelde, combineerde psychologische oorlogsvoeringstechnieken (te denken valt aan het versturen van dreigbrieven aan Guatemalteekse communisten met slogans als “here lives a spy” and “You have Only 5 days”) met economische, diplomatieke en paramilitaire acties. Doel van operatie PBSUCCESS was om in het geheim en met zo min mogelijk bloed de aanwezigheid van de communistische sentimenten in de Guatemalteekse regering te verwijderen.²²⁰ Het plan bestond oorspronkelijk uit drie componenten: een diplomatieke propagandacampagne, de vereniging van oppositiegroepen buiten Guatemala en de betrokkenheid van de Amerikaanse ambassadeur John Peurifoy (1953-1954)

De eerste component bestond uit een diplomatieke propagandacampagne aan de gang gezet door de Amerikaanse regering en ondersteund door PR-afdeling van de *United Fruit Company* en diverse Amerikaanse nieuwsmedia. Het doel van de Amerikaanse propaganda was om de Guatemalteekse regering af te schilderen als een instrument van het internationale communisme dat een bedreiging voor de vrede en veiligheid van het Westelijk halfrond vormde zodat bij de tiende Inter-Amerikaanse conferentie van maart 1954 de andere Latijns-Amerikaanse staten de verbreiding van het communisme zouden veroordelen en zouden instemmen met een resolutie die Amerikaanse interventie in de binnenlandse aangelegenheden van Guatemala mogelijk zou maken.²²¹

De tweede component bestond uit het verenigen van oppositiegroepen buiten Guatemala met als doel hen te bewapenen zodat een *full-scale* rebellenleger opgericht kon worden.²²² Al snel bleek dat de groep van de voormalige Guatemalteekse legerkolonel Castillo Armas het snelst in staat was om een gemeenschappelijke anti-Arbenz coalitie op te richten. Met de hulp van de CIA, waarvan financiële hulp en de levering van wapens de belangrijkste waren, rekruteerde Armas een ‘vrijheidsleger’ dat bestond uit enkele honderden mannen en

²¹⁹ Cullather, *Secret History*, 34-37.

²²⁰ “CIA and Guatemala Assassination Proposals 1952-1954”, The National Security Archive Washington, D.C., Archief Guatemala Coup 1954, Box 3/Unpublished files.

²²¹ Coatsworth, *Central America and the United States*, 72.

²²² Kinzer, *Overthrow*, 136.

die opgeleid werden in speciaal ontwikkelde trainingskampen in Honduras en Nicaragua. Het leger van Armas speelde een belangrijke rol bij de omverwerping van Arbenz in juni 1954.²²³

De derde component van operatie PBSUCCESS bestond uit de betrokkenheid van de Amerikaanse ambassadeur in Guatemala John Peurifoy en zijn ambassade bij de operatie. Peurifoy, *a West Point dropout* uit South Carolina die had gefaald bij de *Foreign Service examination* (de Amerikaanse equivalent van 'het klasje'), had de aandacht van *Secretary of State* Dulles weten te trekken tijdens zijn openlijke minachting voor linkse radicalen gedurende zijn ambassadeurschap in Griekenland in de late jaren veertig van de twintigste eeuw. Peurifoy's taak was mede om de aanhang onder het leger voor president te Arbenz te verzwakken en te dreigen met Amerikaanse interventie.²²⁴ Ten slotte speelde de rapportage van Peurifoy in december 1953 aan Dulles een doorslaggevende rol bij de voortgang van operatie PBSUCCESS. Peurifoy had op 16 december 1953 zijn eerste gesprek met Arbenz en concludeerde:

"Normal approaches will not work in Guatemala," The candle is burning slowly and surely, and it is only a matter of time before the large American interests will be forced out entirely".²²⁵

Deze woorden waren de laatste bevestiging voor Dulles dat Guatemala, zonder interventie, niet meer te redden viel van de communistische dreiging. President Eisenhower gaf vervolgens zijn definitieve goedkeuring voor operatie PBSUCCESS.

Terwijl de CIA bezig was met de voorbereidingen voor de uitvoering van een coup, intensifieerde John Foster Dulles zijn diplomatieke campagne tegen de communistische dreiging. Dulles' campagne resulteerde in maart 1954 op de tiende inter-Amerikaanse conferentie in een succes toen Dulles een resolutie (het verdrag van Caracas) wist te bewerkstelligen dat het communisme op het Westelijk halfrond veroordeelde en unilaterale interventie mogelijk maakte. Daarnaast gebruikte Dulles diverse persconferenties na het verdrag van Caracas als mogelijkheid om de Communistische dreiging in Guatemala nogmaals aan te kaarten. Zo verklaarde Dulles onder andere dat:

1. Guatemala is the only American state which has not completed ratification of the Rio Pact of the Americas
2. Guatemala was the only one of the American states which at the last Inter-American Conference at Caracas voted against a declaration that "the domination or control of the political institutions of any American state by the international Communist movement, extending to this hemisphere the political system of an extra continental power, would constitute a threat to the sovereignty and political independence to the American states, endangering the peace of America".²²⁶

²²³ Coatsworth, *Central America and the United States*, 73.

²²⁴ Ibidem.

²²⁵ Kinzer, *Overthrow*, 137.

²²⁶ "Department of State for the Press (No. 279), 25 mei 1954", The National Security Archive Washington, D.C., Archief Guatemala Coup 1954, Box 1/Unpublished files.

De uitkomst van de inter-Amerikaanse conferentie was een triomf voor de Verenigde Staten. Echter president Arbenz had reeds in februari 1954 aangegeven niet te zullen zwichten voor Amerikaanse druk.

“Now, (...), we are attacked by North American monopolies, by newspaper chains not only in the United States but also in Latin America and the whole world. We are attacked, he said, in the North American Senate and by officials of the Department of State. However, he concluded, we are absolutely certain that we are going to win because our movement represents an authentic movement of people, a true revolution”.²²⁷

De gebroeders Dulles besloten daarom de druk op Arbenz te verhogen en een geschikt moment voor interventie af te wachten. Dat moment kwam in mei 1954 toen bleek dat een schip genaamd de *Alfhelm* in de Guatemalteekse haven Puerto Barrios aanmeerde en in plaats van laboratoriummateriaal, wapens en munitie vanuit het communistische Tsjecho-Slowakije het land binnenbracht. Vanaf dat moment was het bijna onmogelijk voor Amerikaanse politici die Arbenz goed gezind waren om operatie PBSUCCESS nog tegen te kunnen houden.²²⁸ De invasie begon op 18 juni 1954 en duurde tot 30 juni 1954, toen de coup ten einde kwam en rebellenleider Armas de nieuwe president van Guatemala werd.

5.3. De Verenigde Staten versus Argentinië

De geschiedenis van de relaties tussen de Verenigde Staten en Argentinië is grotendeels te typeren als moeizaam en werd van Argentijnse kant gekenmerkt door een grote mate van autonomie.²²⁹ Argentijnse leiders behielden in de negentiende en vroeg twintigste eeuw te allen tijde het recht om te handelen vanuit nationaal belang terwijl samenwerking met de Verenigde Staten misschien wel meer voor de hand liggend was geweest. Een voorrecht dat de landen in Midden-Amerika en het Caribische gebied gezien de geringere afstand tot de Verenigde Staten nooit gekend hebben. Een voorbeeld van voor de Tweede Wereldoorlog waaruit de moeizame relatie tussen Argentinië en de Verenigde Staten onder andere bleek, was het Amerikaanse initiatief voor de oprichting van een Pan-Amerikaanse alliantie waarbij de lidstaten elkaanders politieke onafhankelijkheid en territoriale integriteit zouden waarborgen. Argentinië, dat historisch gezien een nauwere (handels) band met Europa had en zichzelf zag als grootmacht van het Zuidelijke gedeelte van het Westelijk halfrond, reageerde dan ook op het Amerikaanse initiatief door krampachtig haar relaties met Europa

²²⁷ “President Arbenz States His Administration Will Not Retreat One Step, Embassy Despatch 661, 3 februari 1954”, The National Security Archive Washington, D.C., Archief Guatemala Coup 1954, Box 1/Unpublished files.

²²⁸ Kinzer, *Overthrow*, 139.

²²⁹ Deborah L. Norden en Roberto Russell, *The United States and Argentina. Changing Relations in a Changing World* (New York 2002) 1.

en haar status te beschermen. In de jaren dertig van de twintigste eeuw verslechterde de band tussen de Verenigde Staten en Argentinië verder.²³⁰ De Verenigde Staten werden een wereldmacht en Argentinië begon haar status als regionale grootmacht te verliezen. Geleidelijk vervingen de Verenigde Staten, Europa als belangrijkste handelspartner van Argentinië.²³¹ Veel Argentijnen konden moeilijk accepteren dat Argentinië een minder belangrijke rol in de wereld speelde en het anti-Amerikanisme gevoel groeide dan ook. Vervolgens brak de Tweede Wereldoorlog uit en werd de dreiging van het fascisme een belangrijk beleidsissue voor de Verenigde Staten. De relaties tussen Argentinië en de Nazi's verslechterden de band tussen de Verenigde Staten en Argentinië en dit vertraagde de Argentijnse ratificatie van het verdrag van Chapultepec.

Het Amerikaanse beleid ten aanzien van Argentinië direct na de Tweede Wereldoorlog is hoofdzakelijk terug te voeren op de benoeming van Spruille Braden als de nieuwe Amerikaanse ambassadeur in Argentinië. Braden, die arriveerde in Buenos Aires op 19 mei 1945, was een felle tegenstander van het militaire regime van Juan Perón en hij trachtte het regime middels een actieve propagandacampagne omver te werpen. De campagne resulteerde in het voorjaar van 1946, net voor de Argentijnse presidentsverkiezingen, Braden was in augustus 1945 gekozen tot *Assistant Secretary of State*, in de publicatie van het *Blue Book* waarin Braden al het bewijsmateriaal had gepresenteerd om de link tussen Argentinië en de Nazi's aan te tonen. Daarnaast zag Braden het regime van Perón als de verspreider van anti-Amerikaanse sentimenten. De publicatie van het *Blue Book* had echter voor de Verenigde Staten eerder een negatieve dan een positieve consequentie. Perón kreeg het boek snel in handen en hing de rest van zijn verkiezingscampagne op aan de slogan "Braden of Perón". Het lijkt geen twijfel dat de onhandige actie van de Amerikaanse overheid en ambassadeur Braden juist geleid heeft tot de verkiezingszege van Perón in 1946.²³² Het beleid van Braden ten opzichte van Argentinië past in het licht van de principes van de *Monroe Doctrine* en het Wilsonianisme. Braden zag het exporteren van Amerikaanse democratische waarden ongeacht de populariteit van de leider, en dus de uitsluiting van vreemde ideologieën, als zijn belangrijkste taak.²³³

Aan het eind van de jaren veertig werd de Amerikaanse angst voor het fascisme geleidelijk vervangen door de dreiging van het communisme en daarmee de start van de Koude Oorlog. Braden was in juni 1947 door de nieuwe *Secretary of State* Marshall ontslagen met als argument dat zijn beleid ten opzichte van Argentinië Perón totaal niet had verzwakt en eerder een gevaar vormde voor de veiligheid van het Westelijk halfrond doordat de Rio conferentie, de plaats waar het verdrag van Chapultepec geratificeerd zou worden,

²³⁰ Ibidem, 13.

²³¹ Ibidem, 15.

²³² Ibidem, 93.

²³³ Smith, *The Last years of the Monroe Doctrine*, 57.

herhaaldelijk door Braden werd uitgesteld wegens het geschil rondom Argentinië.

Tijdens de conferentie van Bogotá in 1948 werd naast de OAS ook het even tevoren gepubliceerde NSC-16 herhaald. NSC-16 omhelsde het idee dat:

“Communism in the Americas is a potential danger, but that, with a few possible exceptions, it is not seriously dangerous at the present time”.²³⁴

Uit berichtgeving van diverse Amerikaanse diplomaten in Argentinië aan het *State Department* in Washington blijkt dat de Verenigde Staten Argentinië niet zagen als een gevaar voor de Verenigde Staten in haar strijd tegen het communisme. Zo rapporteerde *The Chargé* op 14 augustus 1947 aan de *Secretary of State*:

“Several high officials have remarked to me recently in discussing the Bogotá conference and defense against Communism that the United States needs Argentina much more than Argentina needs the United States. They admit that Argentina needs technical and material assistance from the United States for its industrialization but argue that the fight, when it comes, will be between the United States and Russia and that Argentina will be helping the United States. The logic of all this is not too clear; but it boils down to the fact that while the Argentines who are so preoccupied with the Communist problem are no doubt sincere in their opposition to Communism, they want at the same time to derive every possible advantage from their promise to help us out”.²³⁵

Daarnaast hadden Amerikaanse diplomaten in Buenos Aires, de angst die in Washington bij diverse functionarissen bestond over de anti-Amerikaanse retoriek van president Perón weggenomen door te verklaren dat het geen bedreiging vormden voor de belangen van de Verenigde Staten en slechts gezien kon worden als een *vote-catching* truc.²³⁶ Vervolgens werd de aandacht van President Truman en *Secretary of State* Marshall opgeslokt door de angst voor het oprukkende communisme in de wereld en de Amerikaanse formulering van een antwoord op het Sovjet-gevaar. De Argentijnse kwestie dreef dan ook naar de achtergrond en de politiek van Braden werd eind jaren veertig losgelaten. Een periode van relatieve rust, met tussenpozen van conflict, karakteriseerde de betrekkingen tussen de Verenigde Staten en Argentinië begin jaren vijftig.²³⁷

De relatie tussen de Verenigde Staten en Argentinië werd in de Koude Oorlog voornamelijk gekenmerkt door drie factoren: de koers van de Verenigde Staten ten opzichte van Latijns-Amerika, die draaide om de machtsindamming van het communisme; de politieke instabiliteit in Argentinië die regelmatig de terugtrekking en herbenoeming van diplomaten tot gevolg had; en ten slotte de Argentijnse op de binnenlandse gerichte

²³⁴ Rabe, *Eisenhower and Latin America*, 15.

²³⁵ “The Chargé in Argentina (Ray) to the Secretary of State, August 14, 1947”, *Foreign Relations of the United States 1947 Volume VIII, The American Republics* (Washington 1972) 208-209.

²³⁶ Whitaker, *Argentine Upheaval*, 95.

²³⁷ Whitaker, *The United States and Argentina*, 210.

economische koers.²³⁸ In de late jaren veertig en begin vijftig betekende dit dat de Verenigde Staten twee doeleinde nastreefden. Allereerst, de ratificatie van Argentinië van het verdrag van Rio de Janeiro. Ten tweede, de promotie van de economische belangen van de Verenigde Staten in Argentinië.²³⁹ In de Truman-jaren hield dit in dat de Verenigde Staten diverse zakenmensen naar Argentinië stuurde om bepaalde handelscontracten met de Argentijnse regering te bewerkstelligen.²⁴⁰

De reactie van de Verenigde Staten op Peróns 'derde weg' hangt samen met de verslechterde economische positie van Argentinië aan het eind van de jaren veertig. Aanvankelijk zagen de Verenigde Staten de 'derde weg' in samenspel met anti-Amerikaanse retoriek, de beperkingen van democratische vrijheden onder het regime van Perón en de start van economische banden tussen Argentinië en de Sovjet-Unie in 1946 met argusogen aan.²⁴¹ Echter aan het eind van de jaren veertig bleek dat Argentinië's economisch gunstige positie was uitgeput en dat Perón bij de Amerikanen om een lening moest vragen om de nationale begroting nog enigszins overeind te houden. Een Argentijnse dynamische buitenlandse politiek waarbij Perón afhankelijk van de situatie kon bepalen of voor samenwerking met de Verenigde Staten of voor de Sovjet-Unie werd gekozen, behoorde begin jaren vijftig dan ook definitief tot het verleden en de Amerikaanse angst voor het communisme in Argentinië dreef dan ook naar de achtergrond.²⁴² Daarnaast was uit diverse redevoeringen reeds gebleken dat Perón anticommunist was en geen positie trachtte in te nemen in de Koude Oorlog.²⁴³ Zo rapporteerde de *Counselor* van de Amerikaanse Ambassade in Buenos Aires bijvoorbeeld aan de Amerikaanse ambassadeur in Uruguay:

"(...) Perón has explained that he does have "third position" in an economic sense: he does not believe in a Communist or Socialist state or in any form of totalitarian economy. He thinks the Communists and Socialists go much too far but that the purely capitalist countries frequently have trusts or monopolies which cause abuses. (...) In a conversation we had with Perón yesterday he did not mention the so-called "third position". He dwelt at considerable length on his desire to put relations between Argentina and the United States on a friendly and durable basis. He emphasized that we must work together against the Communists and that we must work together where our interests will be parallel rather than opposed and that if we can do this, there should be no reason why Argentina and the United States should have any real difficulties".²⁴⁴

Ook uit bronnen van de CIA blijkt dat het communisme in Argentinië niet als een groot gevaar gezien werd:

²³⁸ Norden & Rusell, *The United States and Argentina*, 91.

²³⁹ Whitaker, *The United States and Argentina*, 210-211.

²⁴⁰ Tulchin, *Argentina and the United States*, 104.

²⁴¹ *Ibidem*, 106.

²⁴² *Ibidem*.

²⁴³ *Ibidem*, 109.

²⁴⁴ "The Counselor of Embassy in Argentina (Ray) to the Ambassador in Uruguay (Briggs)", Foreign Relations of the United States 1948 Volume IX, The Western Hemisphere (Washington 1972) 281-282.

“[The] CIA estimates that none of the Latin American countries, again excepting Argentina, Mexico, Paraguay, the Dominican Republic, Honduras, and El Salvador (plus, perhaps Peru), is today capable, by its own governmental action, of preventing the success of a Communist attempt either to a) interrupt the flow of supplies to the US, or b) disrupt the domestic economy of the country involved”.²⁴⁵

Daar waar in Guatemala onder presidentschap van Eisenhower het anticommunisme juist tot een verslechtering van de bilaterale relaties had geleid, verbeterden vanaf 1953 de Amerikaans-Argentijnse relaties juist. Bij het aantreden van de regering-Eisenhower was dit echter nog niet het geval. Zo beweerde *Secretary of State Dulles* tijdens zijn *Confirmation hearings* dat Argentinië geregeerd werd door fascistten. Ook president Eisenhower had weinig goeds op met Perón en had ongetwijfeld de voorliefde van de Argentijnse leiders voor Nazi-Duitsland gedurende de Tweede Wereldoorlog in zijn achterhoofd toen hij Dulles meldde: “Why crawl on our knees to a man who kicks us in the teeth”.²⁴⁶ Echter Peróns duidelijke anticommunistische politiek in combinatie met de door Perón bij de Amerikanen gezochte financiële steun leidde tot een verbetering in de relaties tussen beide landen. Perón verminderde de controle op de onafhankelijke pers en voerde de druk op de communisten in Argentinië op. Daarnaast verminderde Perón de handelsbeperkingen zodat de Verenigde Staten gemakkelijker in Argentinië konden investeren. Echter, ondanks berichtgeving van diverse Amerikaanse inlichtingendiensten dat het regime van Perón “was stable and that there was ‘little chance that Perón will be ousted by an armed forces coup” en dat Perón ‘de derde weg’ reeds had losgelaten, bleef met name president Eisenhower wantrouwig ten opzichte van Perón.

Deel II: Analyse

Welke factoren hebben het non-interventiebeleid van de Verenigde Staten ten opzichte van Argentinië in de jaren 1944-1955 bepaald?

Met deze vraagstelling begon mijn onderzoek naar het non-interventiebeleid van de Verenigde Staten ten opzichte van Argentinië vergeleken met interventiebeleid van de Verenigde Staten in Guatemala in de periode 1944-1955.

Zoals duidelijk werd uit de verschillende hoofdstukken vormde de *Monroe Doctrine* en de verschillende daaruit afgeleide politieke ideeën sinds de afkondiging van de doctrine in 1823 de grondslag voor het Amerikaanse buitenlandse beleid ten opzichte van het Westelijke halfrond. De doctrine ontwikkelde zich in reactie op de onafhankelijkheid van de Amerikaanse landen rond 1820 van een eerste politieke expressie van het idee van een

²⁴⁵ *Sovjet objectives in Latin America (ORE 16/1)*, 11/1/1947 op: <http://www.foia.cia.gov/search.asp>, bekeken: 16 mei 2007.

²⁴⁶ Rabe, *Eisenhower and the United States*, 36.

Amerikaanse strategische, economische en politieke invloedssfeer naar een rechtvaardiging van Amerikaanse interventie in de binnenlandse aangelegenheden van landen op het Westelijk halfrond. De *Roosevelt Corollary* had vooral effect in Guatemala doordat de Verenigde Staten zich met de doctrine een legitimatie verschafte om te interveniëren in de binnenlandse aangelegenheden van het land zodat de economische belangen van de Verenigde Staten, of beter gesteld de belangen van de *United Fruit Company* (UFCo) in Guatemala beschermd konden worden. In Argentinië had de *Roosevelt Corollary* juist een heel ander effect. Het gebied was door de katoenindustrie een van de rijkste landen van Latijns-Amerika geworden. De bloei van de Argentijnse economie had mede tot gevolg dat het heersende nationalisme aangewakkerd werd en de vorm van grootheidswaan kreeg. De Verenigde Staten konden mede door deze grootheidswaan en anti-Amerikaanse retoriek dan ook niet zonder meer interveniëren in de binnenlandse aangelegenheden van Argentinië zonder al haar sympathie te verspelen. In de jaren dertig werd door president Franklin Delano Roosevelt vervolgens de *Good Neighbor Policy* bedacht waarmee de Amerikanen hun vergiftigde relaties met de Latijns-Amerikaanse landen, die door de *Roosevelt Corollary* verstoord waren geraakt, verbeterden. De *Good Neighbor Policy* had onder andere tot gevolg dat een aanzet werd gedaan voor de oprichting van een Pan-Amerikaanse alliantie. De Pan-Amerikaanse alliantie kwam echter pas tot stand na de Tweede Wereldoorlog toen het communistische gevaar onderwerp werd van de *Monroe Doctrine* en de Verenigde Staten door middel van verschillende verdragen en nieuwe politieke ideeën in aanvulling op de *Monroe Doctrine* het Westelijk halfrond trachtten te beschermen tegen de communistische dreiging.

De *Monroe Doctrine* heeft het beleid van de Verenigde Staten na de Tweede Wereldoorlog ten aanzien van het Westelijk halfrond aanzienlijk beïnvloed doordat de kern van de oorspronkelijke *Monroe Doctrine* uit 1823, namelijk de gedachte van het beschermen van de Westelijke invloedssfeer, overeind bleef in de van haar afgeleide politieke ideeën. Zo haalt de Amerikaanse historicus Gaddis Smith in zijn boek *The Last years of the Monroe Doctrine* president Truman aan bij de introductie van de *Truman doctrine*: “Like the Monroe Doctrine it [the Truman Doctrine] warned that the United States would resist efforts to impose a political system or foreign domination on areas vital to our security”.²⁴⁷ Met andere woorden net als de *Monroe Doctrine* werd de *Truman Doctrine* gezien als een waarschuwing aan die landen die binnen de Amerikaanse invloedssfeer een politiek systeem wilden opbouwen dat de veiligheid van de Verenigde Staten zou schaden. Ook het Rio-Verdrag, dat na de Tweede Wereldoorlog diende als scharnier van het naoorlogse Amerikaanse veiligheidsbeleid ten aanzien van het Westelijk halfrond, werd opgericht met de gedachte van Monroe, namelijk de Latijns-Amerikaanse landen middels een Pan-Amerikaanse alliantie te

²⁴⁷ Gaddis Smith, *The Last years of the Monroe doctrine*, 56

beschermen tegen de opkomende externe dreigingen. Volgens de Amerikaanse historicus Walter Lafeber (1933-) had de vermeende communistische politieke dreiging ten aanzien van het Westelijk halfrond direct betrekking op de doelstellingen van de oorspronkelijke *Monroe Doctrine*. Het Rio-verdrag moet dan ook gezien worden als een verdrag dat de principes van de *Monroe Doctrine* uitdroeg.²⁴⁸ Ook het NSC-68 rapport en zijn opvolgers kunnen in dit licht gezien worden. Met de totstandkoming van het verdrag van Caracas was de *Monroe Doctrine* uitgegroeid tot een multilateraal pact dat de OAS de mogelijkheid gaf te beslissen of economische sancties of collectieve interventie onder de paraplu van de OAS mogelijk waren om zo het communistische gevaar te kunnen bestrijden.²⁴⁹

Logischerwijs hadden ook Argentinië en Guatemala te maken met de naoorlogse Amerikaanse invulling van de *Monroe doctrine*. Echter, het Amerikaanse buitenlandse beleid ten aanzien van de individuele Latijns-Amerikaanse landen verschilde wel sterk. Zo besloten de Verenigde Staten in 1954 in het licht van de *Monroe Doctrine* de democratisch gekozen president Arbenz wegens vermeende communistische sympathieën omver te werpen terwijl in Argentinië president Perón, die met zijn 'derde weg' toch duidelijk een positie tussen het kapitalisme en marxisme aannam, in het zadel mocht blijven. Uit dit case-onderzoek is gebleken dat het Amerikaanse interventiebeleid ten aanzien van Guatemala door verschillende politieke- en economische sociale factoren bepaald werd die ontbraken in Argentinië zodat de Amerikaanse non-interventie politiek in Argentinië te verklaren valt.

Politieke factoren

Allereerst, blijkt uit de beschrijving van de in hoofdstuk II en III beschreven factoren dat de politieke situatie in de periode 1946-1955 in Guatemala en Argentinië verschillend was maar dat er ook overeenkomsten waren. Zo bevonden zowel Argentinië als Guatemala zich aan het eind van de Tweede Wereldoorlog in een situatie van politieke instabiliteit. In Guatemala was Generaal Ubico na protesten van studenten, jonge intellectuelen en legerofficieren in oktober 1944 na een korte staatsgreep verdreven. Na een korte periode waarin een militaire junta de macht in handen had, werd Juan José Arévalo (1945-1949) in maart 1945 gekozen tot nieuwe democratische president van Guatemala. In Argentinië was de situatie niet veel anders. Na het falen van de politiek van Castillo in combinatie met het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog en een reeds bestaande politieke instabiele situatie vond in 1943 een (militaire) coup plaats die vervolgens in 1946 uitmondde in democratische verkiezingen die Generaal Perón aan de macht hielpen. Zowel president Arévalo als president Perón voerde vanaf de start van hun regime een politieke koers die de Verenigde Staten in het licht van de Koude Oorlog als schadelijk beschouwden. In Guatemala waren voornamelijk de (politieke)

²⁴⁸ Lafeber, *Inevitable Revolutions*, 94-95.

²⁴⁹ Rabe, *Eisenhower and Latin America*, 51.

hervormingen, met name de Arbeidswet (1947) van president Arévalo en door de president gezochte steun bij de linkse (communistische) partijen de Verenigde Staten een doorn in het oog. In Argentinië daarentegen was bij de start van het regime van Perón niet direct het communistische gevaar een bedreiging voor de Amerikaanse invloedssfeer maar werd de Argentijnse link met de Nazi's uit de Tweede Wereldoorlog, de Argentijnse groothedswaan in combinatie met een economische dwaalleren en de door Perón gevoerde Anti-Amerikaanse retoriek na de Tweede Wereldoorlog door Amerikaanse functionarissen in Washington D.C. als grootste bedreiging voor de veiligheid van het Westelijk halfrond gezien.²⁵⁰ Waar tijdens de start van de Koude Oorlog verwarring en inconsistentie het Amerikaanse beleid ten opzichte van het communistische gevaar diverse malen hadden gekarakteriseerd, veranderde het beleid met het aantreden van de regering Eisenhower, sterk. Het anticommunisme werd het uitgangspunt van het buitenlandse beleid. John Foster Dulles, Eisenhowers *Secretary of State*, was de uitvoerder van het beleid en hij speelde dan ook een belangrijke rol bij de uitvoering van het beleid. Volgens het boek *Overthrow America's Century of Regime Change from Hawaii to Iraq* van de journalist Stephen Kinzer was Dulles:

“An intellectual loner- a man who relied not merely in the last resort, but almost exclusively, in large matters and small, on his own counsel. His views on important matters were developed by an apparently elaborate, structured and wholly internalized process....The resulting conclusion thus stood at the end of a long chain of logic and, when finally arrived at, was not easily reversed”.²⁵¹

Zo belichaamde Dulles, die bekend stond als een paranoïde anticommunist,²⁵² de Amerikaanse democratische principes van veilig- en onafhankelijkheidspolitiek toen hij met de conferentie van Caracas pleitte voor een anticommunistische alliantie waarbij het oorspronkelijke non-interventie principe van het Rio-verdrag in geval van communistische dreiging losgelaten werd. Daarnaast had Dulles ook op persoonlijk vlak reden om een constructief buitenlands beleid ten opzichte van het Westelijk halfrond en dan met name ten aanzien van Guatemala te voeren. John Foster Dulles was jarenlang juridisch adviseur geweest voor enkele in Midden-Amerika opererende Amerikaanse ondernemingen. Ook *Assistant Secretary of State* Edward Miller en John Moors Cabot, *Assistant Secretary of Latin for Latin America*, hadden belangen bij een constructief buitenlands beleid ten aanzien van het Westelijk halfrond. Toch moet de rol van Dulles met betrekking tot Latijns Amerika volgens de historicus Rabe niet overdreven worden. ‘President Eisenhower, not Dulles, directed the Latin American policy of the United States’. Ook de historicus Richard

²⁵⁰ Tulchin, *Argentina and the United States*, 106.

²⁵¹ Kinzer, *Overthrow*, 116.

²⁵² Smith, *The last Years of the Monroe Doctrine*, 78-85.

Immerman stelt dat Dulles in zijn functie als *Secretary of State* snel compromissen sloot als bleek dat zijn principes botsten met die van president Eisenhower.²⁵³

Onder president Eisenhower reageerden de Verenigde Staten met een nieuwe serie maatregelen zodat het communistische gevaar in Latijns-Amerika ingedamd kon worden. Het NSC 144/1 rapport en de Conferentie van Caracas waarbij de Verenigde Staten een anticommunistische alliantie nastreefde lagen aan de basis van de Amerikaanse interventie in Guatemala. Volgens de CIA bezat Guatemala in de jaren vijftig een verhoogde communistische activiteit. Zo waren de hervormingen, met name de Agrarische hervormingswet van president Arévalo's opvolger, Jacobo Guzman Arbenz, een bedreiging voor de belangen van de *United Fruit Company (UFCo)*. Toen Arévalo's opvolger Arbenz verklaarde niet te zullen zwichten voor Amerikaanse druk, met andere woorden niet wilde meewerken met de principes van NSC 144/1 en toen bleek dat het schip de *Alfhelm* wapens en munitie vanuit het communistische Tsjecho-Slowakije binnen had gebracht was het hek van de dam en besloot de Amerikaanse regering zonder goedkeuring van de OAS president Arbenz middels de reeds voorbereide operatie PBSUCCESS omver te werpen.

De verklaring dat de Verenigde Staten de politiek van Perón blijkbaar niet als een gevaar voor het Westelijk halfrond zagen en interventie waarschijnlijk dus nooit een optie is geweest, valt vanuit politiek oogpunt als volgt te verklaren. De politiek van de Verenigde Staten in Argentinië was na de Tweede Wereldoorlog hoofdzakelijk net als in de andere Latijns-Amerikaanse landen gericht op de machtsindamming van het communisme en was in Argentinië specifiek gericht op de ratificatie van het Rio-verdrag. De Argentijnse deelname was noodzakelijk aangezien de Verenigde Staten zonder dit land niet het gehele halfrond konden beschermen tegen de communistische dreiging. Aan het eind van de jaren veertig ratificeerde Perón het verdrag van Rio de Janeiro met als doel in aanmerking te komen voor een Amerikaanse lening om de haperende economie van Argentinië nieuw leven in te blazen. Een dynamische eigenzinnige buitenlandse politiek was wegens de verslechterde economische situatie van het land niet langer mogelijk. De door Ambassadeur Braden als gevaarlijk bestempelde politiek van Perón vormde mede door de Argentijnse ratificatie van het Rio-verdrag waarmee Argentinië tegemoet kwam aan de principes van NSC 144/1, niet langer een gevaar voor de Verenigde Staten. Daarnaast konden de Verenigde Staten in tegenstelling tot Guatemala in Argentinië geen communistische activiteit ontwaren, laat staan een communistische dreiging. Immers de linkse partijen inclusief de communisten was het zwijgen opgelegd en de anti-Amerikaanse retoriek van president Perón werd door Amerikaanse diplomaten niet als een bedreiging maar slechts als een *vote-catching* truc gezien. Daarnaast had Perón eind jaren veertig duidelijk gemaakt een anticommunistische politiek na te zullen streven. Dat Perón regeerde als een demagogisch en autoritaire dictator

²⁵³ Richard Immerman, *John Foster Dulles and the Diplomacy of Cold War* (Princeton 1990) 159 en 267.

met populistische elementen, werd door de Verenigde Staten niet gezien als een bedreiging van het Westelijk halfrond. Volgens de historicus Stephen Rabe is dit terug te voeren op het NSC 144/1 rapport dat, slechts uitging van het bestrijden van het communisme en niet van de promotie van democratie en mensenrechten. “Communists, not dictators, were the enemies of the United States”.²⁵⁴ Het populistische gevaar in Argentinië werd dus niet gezien als een gevaar voor de belangen van de Verenigde Staten aangezien Perón een anticommunistische koers bleef varen. Of de sterke aanhang van Peron onder het volk aan de basis lag van de non-interventiepolitiek is moeilijk te bepalen, zeker is wel dat Argentinië al gauw geen issue voor de Verenigde Staten meer vormde en dat daarmee ook de vraag of de te verwachten weerstand tegen interventie überhaupt een rol zou spelen naar de achtergrond dreef. Peron werd als stabiel beschouwd en in tegenstelling tot Guatemala werden de Argentijnse-Amerikaanse relaties vanaf het begin van de jaren vijftig dan ook gekenmerkt door *appeasement* politiek.

Sociaal-economische factoren

Een tweede factor om het non-interventiebeleid van de Verenigde Staten in Argentinië te verklaren is door de economische banden tussen Argentinië en de Verenigde Staten te vergelijken met de economische banden tussen Guatemala en de Verenigde Staten. Zo bleek onder meer uit hoofdstuk I dat Amerikaanse ondernemingen aan het einde van de negentiende eeuw reeds in grote mate geïnfilteerd waren in de Guatemalteekse economie en zodoende bijdroegen aan de ontwikkeling van de onderontwikkeling in Guatemala. Te denken valt aan de totaal monopolies van de *United Fruit Company (UFCo)*, de *International Railways of Central America (IRCA)* en de rol van de *Electric Bond and Share (EBS)* die alle in deze periode hun oorsprong hadden en tot en met de hervormingen van de regering van president Arévalo bijzonder veel privileges genoten. Argentinië daarentegen had historisch gezien mede door haar geografische ligging en door de Europese vraag naar vlees en graan aan het einde van de negentiende eeuw meer handelsbelangen met Europa. In de jaren dertig veranderde dit en vervingen de Verenigde Staten geleidelijk aan Groot-Brittannië als belangrijkste handelspartner.

In Guatemala trachtten de presidenten Arévalo en vervolgens president Arbenz de Guatemalteekse economie minder afhankelijk te maken van de invloed van buitenlandse investeerders. Een aantal hervormingen, de door Arévalo gezochte steun bij linkse partijen, het onsamenhangende gedachtegoed van Arévalo's programma's en als gevolg hiervan de diverse coup pogingen werden aan het eind van de jaren veertig door de CIA echter gezien als bewijs voor communistische aanwezigheid.

²⁵⁴ Rabe, *Eisenhower and the United States*, 38-39.

Met het aantreden van president Arbenz in 1951 was de Koude Oorlog inmiddels een feit. Arbenz overtrof alle door Arévalo geïnitieerde hervormingen. Daarmee nam de door de CIA gestarte informatieverwerving in het licht van de Koude Oorlog over de communistische aanwezigheid in Guatemala toe. Zo beschouwde de CIA de door Arbenz voorgezette landhervormingen als een krachtig middel waarmee het communisme werd verspreid. Daarnaast stimuleerde Arbenz importsubstitutie, startte hij een politiek van onteigening van ongebruikte grond van grootgrondbezitters en trachtte hij de ongecontroleerde macht van de Amerikaanse monopolies te verminderen door ze te beconcurreren. De *United Fruit Company (UFCo)* reageerde furieus op de hervormingswetten van Arbenz door enerzijds te stellen dat de landhervormingen de belangen van de onderneming schaadden en anderzijds een bewijs vormden voor het feit dat Guatemala de richting van het communisme was in geslagen. In de praktijk vormden het communisme en de Guatemalteekse poging de buitenlandse bedrijven te onderwerpen aan de Guatemalteekse wetgeving helemaal geen gevaar voor het Westelijk halfrond. Arbenz was een links georiënteerde politicus die in meer of mindere mate geïnspireerd was door het Marxistische gedachtegoed maar in de praktijk een eigen koers volgde. Guatemala had in tegenstelling tot Argentinië geen bilaterale economische of zelfs diplomatieke banden met de Sovjet-Unie. De communistische partij had in Guatemala niet meer dan vier van de vijftig zetels, geen massale aanhang onder de bevolking en verder was geen enkel lid van Arbenz' kabinet lid van de communistische partij. Daarnaast waren Arbenz' landhervormingen vrij democratisch van aard. Zo ontvingen de grootgrondbezitters compensatie voor stukken onteigend land en bovendien werden alleen stukken ongebruikte grond onteigend. De plantages die de *United Fruit Company (UFCo)* in gebruik had, werden dus niet door de wet getroffen. Ten slotte stimuleerde Arbenz juist ook nieuwe buitenlandse investeringen mits zij de Guatemalteekse soevereiniteit respecteerden en zich onderwierpen aan de nationale wetgeving. De verklaring voor de Amerikaanse interventie in Guatemala in 1954 ligt mijns inziens dan ook niet in het feit dat Arbenz daadwerkelijk een gevaar vormde voor de Amerikaanse monopolies maar is eerder terug te leiden op het feit dat de Amerikaanse regering de communistische dreiging in de wereld gebruikte als voorwendsel om de belangen van de in Guatemala opererende monopolies en aanzienlijke handelsbelangen in het land te beschermen. Ook de historicus John Coatsworth geeft in zijn boek *Central America and the United States. The Clients and the Colossus* aan dat in Guatemala totaal geen sprake was van communistisch gevaar. Het was zelfs zo dat de regering van Arbenz wat betreft internationale verdragen de zijde van de Verenigde Staten koos, inclusief verdragen waartegen de Sovjet-Unie zich verzette.²⁵⁵ De Amerikaanse interventie in Guatemala moet dan ook in een ander licht beschouwd worden. Zowel Coatsworth, Tulchin als Lafeber komen in hun werk tot de conclusie dat het de Verenigde

²⁵⁵ Coatsworth, *Central America and The United States*, 85.

Staten op het Westelijk halfrond eerder ging om de creatie van een inter-Amerikaans verdrag waarmee de Sovjets slechts zouden worden afgeschrikt terwijl het in de praktijk ging om de bewerkstelling van een invloedssfeer die vooral de economische belangen van de Verenigde Staten diende.²⁵⁶ Na de Tweede Wereldoorlog was het beleid dan ook met name gericht op de Latijns-Amerikaanse acceptatie van leiderschap op het halfrond in ruil voor de levering van agrarische en ruwe producten die in het voor de Verenigde Staten meer van belang zijnde West-Europa nodig waren.²⁵⁷

Met andere woorden, de Amerikaanse regering reageerde in Guatemala vanuit een paranoïde angst voor alles wat met het communistische gedachtegoed te maken had terwijl er in de praktijk geen sprake was van communistisch gevaar. De combinatie van de in Guatemala opererende Amerikaanse ondernemingen en de geografische ligging van het land in de directe invloedssfeer van de Verenigde Staten tezamen met de door de presidenten Arévalo en Arbenz door de Amerikanen als te links bestempelde politiek leidde tot interventie.

Ook in Argentinië trachtte Perón met zijn 'derde weg' positie te breken met de afhankelijke positie van Argentinië ten aanzien van de internationale markt zodat op nationaal niveau tegemoet kon worden gekomen aan de in de Argentijnse samenleving bestaande gevoelens van onvrede over de oude politiek waarin de oligarchie een belangrijke rol speelde. Het principe van importsubstitutie kan in dit licht gezien worden. In de praktijk bleek echter dat Perón aan het eind van de jaren veertig door de verslechterde economische omstandigheden zeer weinig speelruimte had om daadwerkelijk zijn onafhankelijke economische koers verder voort te zetten zelfs een lening van de Verenigde Staten moest vragen om de nationale begroting nog enigszins rond te krijgen. Daarnaast is duidelijk geworden dat afgezet tegen de relatieve import en exportcijfers van Guatemala de absolute handelscijfers tussen Argentinië en de Verenigde Staten na de Tweede Wereldoorlog gering waren en Perón door de verslechterde economische situatie de handelsbeperkingen moest verminderen zodat de Verenigde Staten gemakkelijker konden investeren. Met andere woorden zowel Peróns 'derde weg' als de Amerikaans-Argentijnse handelsbalans zijn geen reden geweest voor Amerikaanse interventie aangezien, op de jaren van Braden na, de belangen van de Verenigde Staten op het Westelijk halfrond niet in gevaar waren. Ten slotte bleek ook de economische relatie tussen Argentinië en de Sovjet-Unie de Amerikaanse politiek ten aanzien van Argentinië niet te beïnvloeden omdat de handel met Sovjet-Unie nooit hoger lag dan 3% en Argentinië in de praktijk dus geen onafhankelijke positie kon varen door te bouwen op steun van de Sovjet-Unie.

²⁵⁶ Ibidem, 51-53.

²⁵⁷ Ibidem, 51.

Conclusie

De Amerikaanse non-interventiepolitiek in Argentinië valt, gezien de politieke ideeën afgeleid van de *Monroe* doctrine en de interventiepolitiek van de Verenigde Staten in Guatemala als volgt te verklaren. Aanvankelijk werd Peróns 'derde weg' in combinatie met de uit de Tweede Wereldoorlog stammende Argentijnse band met de Nazi's, Peróns populistische anti-Amerikaanse retoriek en Argentinië's door de laat negentiende en vroeg twintigste eeuwse economische ontwikkeling ingegeven grootheidswaan door de Amerikanen als een gevaar voor het Westelijk halfrond beschouwd. Echter doordat Perón de 'derde weg' hervormingen aan het eind van de jaren veertig van de twintigste eeuw door de economische verslechterde situatie van het land moest loslaten en Argentinië in de praktijk toen de communistische dreiging op haar hoogtepunt was, aan de leiband van Washington liep, verdween ook een eventuele Amerikaanse legitimatie voor interventie. Met Peróns ratificatie van het verdrag van Rio de Janeiro in 1947 was het laatste obstakel in de Amerikaans-Argentijnse relaties weggenomen en kwam Argentinië tegemoet aan de principes van NSC 144/1 die de mondiale strijd tegen de verspreiding van het communisme als uitgangspunt hadden. Daarnaast heeft, in tegenstelling tot Guatemala, waar paranoia over vermeende communistische aanwezigheid aan de basis lag van de Amerikaanse houding ten aanzien van Guatemala, de dreiging van het communistische gevaar de Amerikaans-Argentijnse relaties nooit in hevig mate beïnvloed omdat het de Amerikanen al snel duidelijk was dat Perón in tegenstelling tot Arbenz een anticommunistische politiek voerde en de bewegingsvrijheid voor de communisten door het autoritaire staatsbestel klein was. Bovendien waren de handelsbelangen van de Verenigde Staten vergeleken met de cijfers van Guatemala relatief gering, behoorde Argentinië niet tot de achtertuin van de Verenigde Staten, bezat Argentinië geen (lange) historie van aanwezigheid van Amerikaanse in het land opererende monopolies zoals wel het geval was in Guatemala en konden de Verenigde Staten de 'derde weg' positie niet gebruiken als legitimatie voor het beschermen van Amerikaanse monopolies in Argentinië. Ten slotte speelde persoonlijke betrokkenheid van hooggeplaatste functionarissen in de regering van president Eisenhower ten aanzien van de in Guatemala opererende Amerikaanse ondernemingen wellicht een rol bij de totstandkoming van de Amerikaanse interventie in dat land, terwijl persoonlijke betrokkenheid van Amerikaanse hoogwaardigheidsbekleders in Argentinië in de literatuur niet terug te vinden is.

Overzicht van geraadpleegde werken

De lijst van archivalia:

The National Security Archive, Washington D.C.

Guatemala Coup 1954, Box 1/Unpublished files:

- "President Arbenz States His Administration Will not retreat One Step", Embassy Despatch 661.
- "Department of State for the Press (No.279)."

Guatemala Coup 1954, Box 3/Unpublished files:

- "CIA and Guatemala Assassination Proposal 1952-1954".

Universiteitsbibliotheek Utrecht:

- *Foreign Relations of the United States (FRUS), Volume III, The American Republics* (Washington 1972).
- *Foreign Relations of the United States (FRUS), Volume IX, The Western Hemisphere* (Washington 1972).

Literatuurlijst:

- Bemis, S., *John Quincy Adams and the foundations of American Foreign Policy* (New York 1956).
- Blachman, M.J, e.a., *Confronting Revolution: Security Through Diplomacy in Central America* (New York 1986).
- Coatsworth, J.H., *Central America and The United States. The Clients and the Colossus* (New York 1994).
- Crabb, C.V. Jr., *The doctrines of American Foreign Policy* (Louisiana 1982).
- Cullather, N., *Secret History: The CIA's classified Account of its Operations in Guatemala, 1952-1954* (Stanford 1999).
- Furtado, C., *Economic Development of Latin America. A survey from colonial times to the Cuban revolution* (Cambridge 1970).
- Immerman, R., *John Foster Dulles and the Diplomacy of Cold War* (Princeton 1990).
- Jonas, S., *The Battle for Guatemala: Rebels, Death Squads, and the U.S. Power* (Boulder, 1991).
- Kinzer, S., *Overthrow: America's century of regime change from Hawaii to Iraq* (New York 2006).
- Lafeber, W., *Inevitable Revolutions. The United States in Central America* (New York 1983).
- Mackintosh, J.M., *Strategy and Tactics of Soviet Foreign Policy* (New York 1962).

- Martz, J.D., *United States Policy in Latin America: A Quarter Century of Crisis and Challenge, 1961-1986* (University of Nebraska Press 1988).
- Miscamble, W.D., *George F. Kennan and the making of American Foreign Policy, 1947-1950* (Princeton 1992).
- Norden, D.L., en Russell, R., *The United States and Argentina. Changing Relations in a Changing World* (New York 2002).
- Owen, F., *Peron: his rise and fall* (Londen 1957).
- Rabe, S.G., *Eisenhower and Latin America: The Foreign Policy of Anticommunism* (Chapel Hill 1988).
- Smith, G., *The last years of the Monroe Doctrine 1945-1993* (New York 1994).
- Schlesinger, S., en Kinzer S., *Bitter Fruit, The Story of the American Coup in Guatemala* (Harvard 1999).
- Streeter, M., *Managing the Counterrevolution. The United States and Guatemala, 1954-1961* (Ohio University 2000).
- Tulchin, J.S., *Argentina and the United States: A conflicted relationship* (Boston 1990).
- Whitaker, P., *Argentine Upheaval: Perón's fall and the New Regime* (London 1956).
- Whitaker, P., *The United States and Argentina* (Harvard 1954).

Lijst van geraadpleegde artikelen:

- Bustamante, F., 'Soviet foreign policy toward Latin America: Time for renewal', Journal of Interamerican Studies & World Affairs 32(1990).
- Dallin, D.J., 'Policy of Containment', The Annals of the American Academy of Political and Social Science. Meaning of the 1952 Presidential Election 283 (1952) 22-30.
- Frank, A.G., 'Latin America: Underdevelopment or Revolution. Essays on the development of Underdevelopment and the Immediate Enemy', Reader Introductie Latijnsamerikaanse geschiedenis (Utrecht 2004) 3-17.
- Prizal, I., e.a., 'Latin America through Soviet Eyes: The Evolution of Soviet Perceptions during the Brezhnev Era', Latin American research review 28 (1993) 183-188.

Geraadpleegde websites:

- CIA-The World Factbook, *Guatemala* op:
<https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/gt.html>, bekeken 30 januari 2007.
- CIA-The World Factbook, *Argentina* op:
<https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/ar.html>, bekeken 30 januari 2007.

- Gobierno de la República de Guatemala, *Guatemala Alma de la tierra* op: <http://www.guatemala.gob.gt>, bekeken: 31 januari 2007.
- *Sovjet objectives in Latin America (ORE 16/1)*, 11/1/1947 op: <http://www.foia.cia.gov/search.asp>, bekeken: 16 mei 2007.
- U.K. Country Profiles Foreign & Commonwealth Office, *Guatemala* op: <http://www.fco.gov.uk/servlet/ServletFront?pagename=OpenMarket/Xcelerate/ShowPage&c=Page&cid=1007029394365&a=KCountryProfile&aid=1020262398293>, laatste update 25 januari 2007, bekeken 1 februari 2007.
- U.S. Census Bureau, "Statistical Abstract of the United States 1955 (76th Annual Edition)" op: <http://www.census.gov/prod/www/abs/statab1951-1994.htm>, bekeken 24 mei 2007.
- U.S. Department of State, *Bureau of Western Hemisphere Affairs. Background note Guatemala* op: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2045.htm>, laatste update oktober 2006, bekeken 1 februari 2007.
- U.S. Department of State, *Bureau of Western Hemisphere Affairs. Background note Argentina* op: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/26516.htm>, laatste update november 2006, bekeken: 5 februari 2007
- Wikipedia, *Guatemala* op: <http://en.wikipedia.org/wiki/Guatemala>, bekeken 30 januari 2007.
- Wikipedia, *Argentina* op <http://en.wikipedia.org/wiki/Argentina>, bekeken 30 januari 2007.